

ЛЕЗГИ Газет

Жуван Ватан,
ватанэгълияр хуьх!

1920 – йисалай акъатзава

N 31 (10676) хемис 30 – июль, 2015 – йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Поэзиядин театр ачухна

РД-дин Къилин ва Гьукуматдин Администрациядин прескьуллугъдин ва информациядин управлениди хабар гузвайвал, Махачкъалада 26-июлдиз, республикадин Конституциядин юкъуз, “Пушкиналай башламишна, Гьамзатовал къведалди ва...” тивар ганвай государстводин Поэзиядин театр ачухна.

Шадвилин мярекатдиз къватл хьанвай ксар тебрик авуналди, Дагъустандин Къил Рамазан Абдулатипова къейд авурвал, ихътин театр ачухун - им неинки литературадал рикл алайбур патал, гьакл республикадин вири агъалияр патални лишанлу вакъиа я.

“Зи фикирдалди, поэзия инсандин руьг пуч тахьун патал халкънавайди я. Поэзиядин шиирин царар теснифзавай зурба ксари инсанриз инсанвал хуьниз эвер гуз агъзур йисар алатнава. Кардин гьакъикъатдал гьалтайла гьар са уьлкве Поэзиядин уьлкве я!”, - къейдна Рамазан Абдулатипова. Идахъ галаз сад хъиз, ада алава хъувурвал, дуьньядин илимдинни культурадин зурба деятелрин къифледа Александр Пушкина къилинбурукай са чка къазва.

Региондин руководителдин фикирдалди, Дагъустан гафунин бажарагълу уstadрин ватан я. Ада республикадин алмирин Дагъустандин халкъарин яратмишунар дериндай ахтармишунин тапшурогъ ганвайдакай лагъана. Ида, вичин нубатдай яз, чпин шиирар къелдайбурун гегенш къатарив агакъ тавунвай бажарагълу шаирар майдандиз акъуддай мумкинвал гуда.

“Дагъустанда дагъвияр поэзиядин члалалди рахазвайди я, абуру са гъвечли булахдизни кваз еке метлеб гузвайди я. Чи республикадин халкъарикай гьар садан векилрин арада цудралди надир шаирар ава! Расул Гьамзатован яратмишунар Дагъустандин поэзиядин кукуш я. Адан шиирин деринвили гъавурда гьатайла, чун адан теснифрал ашукъ хъана, Расул Гьамзатово себеб яз лагайтла, дуьньядин вири халкъариз Дагъустан ва дагъустанвияр играми хъана”, - инанмишвал къалурна региондин руководителди.

Рамазан Абдулатипова Поэзиядин театрдин художественный руководителвиле РД-дин писателрин Союздин правленидин председатель Мегъамед Агъмедов тайинарнавайдан гьакъиндай хабар гана ва культурадин цийи идара виче Дагъустандин зурба авторрин - Расул Гьамзатован, Ирчи Казакан, Омарла Батыраян, Стлал Сулейманан ва масабурун лайихлу ирссагъибар тербияламишдай къвалли элкьведайдахъ умудлувал къалурна. Идалай гъейри ада Поэзиядин театрда литературадин яратмишунар, санлай искусство машгъур авуниз куьмек гудай яратмишунин семинарар ва жувьреба-жувьре серенжмар къиле тухун меслят къалурна.

Вичин нубатдай яз, Дагъустандин писателрин Союздин правленидин председатель Мегъамед Агъмедова Поэзиядин театр тешкилуни теклиф гунаи Дагъустандин Къилин сагърай лагъана ва ихътин идара 2015-йисуз ачухун лишанлу кар тирди къейдна.

► 2

“Шарвили” суварин тебрикарни яржар

Лезги халкъдин игитвили “Шарвили” эпосдин суварик халкъдин арада лайихлу гъурмет ва авторитет къазанмишнавай хейлин инсанар тебрикда.

Пакаман сятдин 7-даз къисайрик квай Клеез хивий зурнечийри сегъерар яда, яни сувар башламишзавайдан гьакъиндай хабар гуда.

Сятдин 9-далай райондин сергьятдал Къиблепатан Дагъустандин, Кеферпатан Азербайжандин районрай, гьакни Россиядин ва патарив гвай къунши уьлквейрин жувьреба-жувьре шегъеррай мугъманрин делегацияр къабулиз башламишда. Инлай абур члехи гъурметдивди райондин центрадиз рекъе твада.

Суварин мярекатра спортдинни концертрин программайриз килигунилай гъейри, гьар йисуз адет хьанвайвал, халкъдин арада члехи гъурмет ва авторитет къазанмишнавай хейлин ксарив чеб лайихлу хьанвай “Шарвилидин” премия ва гъурметдин грамотаяр вахкуда. Гъилевай йисуз премиядин къадаз 120 агъзур манатдиз барабар я.

Наградаяр вахкудайбурун жергеда ава:

КЕРИМОВ Ариф Пашаевич, Лезгийрин федеральный милли культурадин автономиядин Президент, лезги халкъдин культурадин этнографиядин, тарихдинни яшайишдин къетленвилер хуьник еке пай кутунай ва халкъдин ихтиярарни итижар хуьз жувьреба-жувьре дежайра алахъунай;

ГЪАНИЕВА Фаида Абубекировна, филологиядин илимрин доктор, Дагъустандин лингвистика вилик тухуник еке пай кутунай ва хайи члал пропаганда, машгъур авунай;

“Куьредин ярар” культурадин центрадин коллектив, халкъдин общественный уьмуьрда активвилелди иштирак авунай ва хайи халкъдин культурадин ирс хуьнин, вилик тухунин жигъетдай хъсан къвалах тешкилунай;

Вич авай сад тир **“Къурушрин сес”** тивар алай **Къурушрин хуьруьн газетдин редакция**, цийи крарик къил кутаз инициатива къалурнавай, виле гъвилелди ва вичин гъвечли ватан клан хьуналди хайи хуьруьн тарихдин адетриз ва къайдайриз вафалувал къалурнавай;

АЛИЕВ Рагъим Мусабович, кикбоксингдай дуьньядин ва Европадин чемпион, спортдин рекъий члехи агалкъунрай ва жегъилрин арада сагълам уьмуьрдин къайдаяр машгъур авунай;

ИСАЕВ Радик Велединович, дуьньядин ва Европадин, 2015-йисуз Бакуда къиле фейи Европадин къугъунрин чемпион, спортда къетлен агалкъунар къазанмишунай ва вичин руьгъдин мягъкемвал къалурнавай.

Гъурметлу дустар! Илифа суварик! Дагъустанвийрин яратмишунин жавагъирриз къимет че! Спортдин акъажунра иштирак ва Дагъустандин эстрададин лап хъсан векилрин сесерихъ яб акала, уstadвиликай лезет худ!

* * *

Лезгийрин игитвили “Шарвили” эпосдин суварин вилик тешкиллувили комитетдин кьарардалди Шарвилидин суьретдин логотип алай махсус знакар, кепкаяр, кружкаяр ва футболкаяр гъазурнава. И кар гьар йисуз ийизвайди я. Цинин йисуз тешкиллувили комитетдин кьарардалди “Шарвили” эпосдин суварин къилин ярж (эмблема) яз **М.АГЪАБАЛАЕВА** члугунвай **“Кавказдин Албаниядин пачагъ Жаваншир”** шикилдикай хъанва. Суварин махсус яржарал гьа и шикил ала.

ЭКОНОМИКА

Хуьрерин администрацийри майишатдин къвалахриз къетлен фикир гузва. Хейлин йисара ишлемеш тийиз гадарнавай чилер гъиле хъуна цаз башламиш хъувунва. Чун и йикъара Маллакент хуьруьз, ана гатун къвалахар гьикл тухузватла килигиз, фенвай.

► 8

ИРС

Ли Хуэй: “Музейди вичин тарих лап вини дережада аваз къалурзава ва Дагъустандин гзаф терефрин медениятдал мягътеларзава. Заз аквазва хь, Дагъустандихъ вичин тафаватувилер, мумкинвилер, вичин бажарагълу ксар ава”.

► 15

Гимн-тербиячи

Мердали ЖАЛИЛОВ, литературадин отделдин редактор

Ватандин Гимн... (Вичин манадин члехивилиз килигна, а гаф чна гьар сеферда члехи гьарфунилай кхъизва) Вичелай зурба таъсирдин, кесерлувилел гьалтайла, гьакьван зурба метлебдин маса эсер (гьам музыкада, гьам литературада) бажагьат ава. Гимн ядайла, вири квачел къарагьна, низамда акъвазна, адаз гьуьрметда. Яни ам гьакьван зурба метлеб авай важиблур мярекатар ачухдайла ва я ахгалдайла, гьакьван зурба мугьманар ва я гитар (гьалибчияр) тебрикдайла яда.

Са и кардини инсан тербияламышунин (руьгьламышунин) жигьетдай Гимндин члехи метлебикай лугьзува.

Ватандин Гимн Ватандин члехи яржарикайни, Герб, Пайдах хъиз, сад я. За адаз чан алай ярж лугьудай. Гьикл хьи, Гимн рахазва. Сесералдини, члаларалдини, гьиссералдини...

Амма чи кьенин аямдин обществода государстводин Гимндикай акьалтзавай несилар тербияламышунин карда бес кьадарда менфят кьачузвайди акъвазвач. И кар лагьайтла, чи мектебризни вузриз, колледжриз, яни жегьилри чирвилер ва тербия кьачузвай идарайриз, культурадинни спортдин маканриз, инсанар гзаф кватл жезвай маса чкайриз артух талукь везифа я.

Хуьрерин, районрин, шегьерин администрациярин, государстводин важиблур идарайрин кьаварал, ракарал государстводин пайдахар (чина РФ-дин ва чи республикадин) акуртлани, Гимндин члалар тек-туьк чкайра гьалтда.

Гимндин члалар теснифун са акьван регьят кваллах туш. Лап гзаф авторар алахъзавайди я ахьтин члалар кхъиз. Махсус конкурсар тешкилзавайди я, гьатта йисаралдини. Гимндин члалар (вири патарихъай фагьум-фикирнавай) кхъиз жеда. Дагьустандин гимндин члалар хьагьунни гьелелиг вилик кумай кваллах я.

Чи сад тир члехи Ватандин - Россиядин Федерациядин Государстводин Гимндин члалар ава эхир! Амур гьа виликан чи СССР-дин Гимндин бинедаллаз адан авторрикай сад тир зурба шаир, Социализмдин Зегьметдин Игит Сергей Михалкова туькуьр хьувуна. Виридалайни хьсан текст яз, ам махсус комиссияди кьабулна, гила тамам цуд йисар ахлатнава. Амма (мад сеферда амма) а члалар чируни, тикрар авуни акьалтзавай несилар ватанпересар яз тербияламышзавайди, гьакькиьни граждана яз чеб гьисс ийиз тазвайди чизвай са бязи тапан патриотри, "чаз идеология герек туш" лугьуз, а кар вилик кутазвач.

Чаз кьедалдини чи государстводин кьилин идея, кьилин рехъ, стратегия, вири халкьар, динар, адетар, культурадин санал агудзавай, са терефдихъ элкьуьрзавай, яни Ватан, общество, государство гужлу ийизвай фагьум-фикир вуч ятла чизвач. Гьич тахьайтла чирзавач. Чун гужлу хьун низ хаталу ятла?..

За и мукьвара РФ-дин Государстводин Гимн лезги члалаз элкьуьрна. Гьамни акьван регьят кваллах туш. А кардал зун фадлай машгьул жезвай. Эхирни урус ва лезги члаларал а эсерди гьа сад хъиз ванзавайди гьиссзава. Ингье зи таржума:

Россиядин Федерациядин Государстводин Гимн

*Россия - чи хайиди, чи паклу Ватан,
Россия - чи багьриди, чи клани диге!
Кьудратлувал кьастарин, машгьурвал кьакьан -
Ви кьисмет я, девлет я мидаим еке!*

*Машгьур хьурай мад ви ад, Бубалух азад,
Чи халкьарин садвилин кьадимлу кьеле,
Несилри тур камалдин я им жанлу чад!
Машгьур хьурай мад ва мад! Чи дамах - уьлкве!*

*Кьибле патан гьуьлерилай та-а полюсдал кьван
Ви чуьлпер я гегьеншбур, тамар я кьалин.
Вун авайди тек сад я! Гуьзел я гьикьван!
Сад Алпагьди хуьзва вун, Ватан чи хайи.*

*Машгьур хьурай мад ви ад, Бубалух азад,
Чи халкьарин садвилин кьадимлу кьеле,
Несилри тур камалдин я им жанлу чад!
Машгьур хьурай мад ва мад! Чи дамах - уьлкве!*

*Сагь уьмуьрдиз, шад, гурлу, мурадриз нурлу
Чи пакадин йисари ачухзава ким.
Ватан хуьни ийизва чун мадни гужлу,
Икл тир, икл я, икл жеда генани даим.*

*Машгьур хьурай мад ви ад, Бубалух азад,
Чи халкьарин садвилин кьадимлу кьеле,
Несилри тур камалдин я им жанлу чад!
Машгьур хьурай мад ва мад! Чи дамах - уьлкве!*

Икьван гуьзел члалари руьгьламыш тийидай, Ватандин вилик вичин граждандилин везифа аннамышиз тан тийидай аял, жегьил, маса кас бажагьат жеда. Ина гьар са цларце Ватан клан хьунин, адан тарихдал, кьенин йикьвал, бубайрин зурба ирсидал дамах авунин, абур хуьниз, артмишуниз звер гузвай гьиссер-сесер ава! Кланзавайди абур клелун, чирун, гьейранвал авун я.

Ни ийиз тада и крар?

Гьелбетда, винидихъни лагьанвайвал, сифте нубатда, чи мектебринни вузрин, колледжрин муаллимри, ахпа вири культуработникри, абурулай клусни кьулухъ тахьана, чи аялрин бахчайрин сагьибри, массовый информациядин такьатрин кьуллугьчийри, халкь гьавурдик кутунин кьайгьуда авай вирибуру. Советрин вахтунда гьар са югъ чи радиодай Гимн ягьунилай ва адан члалар лугьунилай ачух жедайди тир. Гила я радио амач, я Гимндин пропагандна.

Гимн чаз герек тирди, чи тарихди хъиз, чи алай аямда кьиле физвай саки вири вакъийри субутзава. Ватандашар ятла, чаз Ватандин Гимн чир хьун герек я!

МЧС-дин министр - Дагьустанда

28-июлдиз Дагьустандиз граждандилин оборонадин крарин, кьетлен гьаларин ва тебиатдин бедбахтвилерин члуру нетижаяр арадай акьудунин рекьяй Россиядин Федерациядин министр Владимир Пучков атана.

Махачкьаладин аэропортуна мугьман республикадин Кьил Рамазан Абдулатипова, РД-дин Гьукуматдин вице-премьер Рамазан Жафарова, РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин Руководительдин Сад лагьай заместитель Исмаил Эфендиева ва РД-дин граждандилин оборонадин крарин, кьетлен гьаларин ва тебиатдин бедбахтвилерин члуру нетижаяр арадай акьудунин рекьяй министр Нариман Кьазимеьгеьмедова кьаршиламышна.

Владимир Пучков са шумуд объектдиз килигна. Россиядин МЧС-дин РД-да авай Кьилин управленида ада личный составдиз наградаяр гана, ахпа цаяр кьуникай кьутармишдай 7-нумрадин частунин кьуватар ва такьатар тайинар навай везифаяр кьилиз акьудуниз, кризисдин

гьалар идара ийидай Центр гьиле-гьилди дегишаруниз гьазурвилин гьал ахтармишна.

Мугьманвиле авай вахтунда Россиядин министр цаяр кьунин члехи дуьшуьшар арадай акьудунин рекьяй цаяр кьуникай кьутармишдай махсус частуниз, гьакьни "Дагьустан Республикада авай ФПС-дин отряд" ФГКУ-дин технический кьуллугьдин пожарный частуниз фена. Владимир Пучкова республикадин реабилитациядин "Надежда" твар ганвай

центр цаяр кьуникай хатасуз авун таъминарун авай гьални ахтармишна. Ада Дагьустандин кьутармишдайбурув цаяр кьуникай кьутармишдай цийи техникадин сертификатари вахкана.

Дагьустандин кьутармишдайбурув 6 пожарный автомобиль, 1 кьезил машин, микроавтобус, 5 квадроцикл, 1 лутькве ва водолазриз герек шейэр агакьда.

Гуьгьуьнлай федеральный ведомстводин руководителди кьетлен гьалар арадал атуни вилик пад кьунин ва абурун члуру нетижаяр арадай акьудунин, цаяр кьуникай хатасуз авун таъминарун рекьяй РД-дин Гьукуматдин Комиссиядин заседанидани иштиракна. Ам Россиядин МЧС-дин Дагьустандин региональный гел жагьурдай ва кьутармишдай отряддин бинедаллаз тешкилна. Анал, кьилди кьачуртла, цин объектрал инсанрин хатасузвал таъминарунихъ элкьуьрнавай серенжемар кьиле тухуниз талукь месэлаяр веревирдна. Идан гьакьиндай РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин пресс-кьуллугьдин ва информациядин управлениди хабар гузва.

Поэзиядин театр ачухна

1

Ахпа кватл хьанвайбурун вилик художественный гафунин устад тир Фаина Графченко экьечна. Ада Дагьустандин халкьдин шаир Фазу Алиевдин са эсер хуралай клелна. Дагьустандин Кьили Фазу Алиева алай аямдин классик тирди кьейдна ва адан эсерар клелуниз звер гана.

Кьейд авун лазим я хьи, культурадин цийи идарадин вилик Пушкиназ хьажнавай памятникдин кьаншарда Дагьустандин халкьдин шаир Расул Гьамзатоваз эцигнавай монумент ачухна.

Рамазан Абдулатипова члалан зурба устадрин памятникрал цуьквер эцигна, идалай гуьгьуьниз яру лент атунин мярекат кьиле фена.

Гьуьрметлу мугьманар - кьиле Россияда КНДР-дин Чрезвычайный ва Полномочный посол Ли Хуэй авай Китайдин Халкьдин Республикадин делегация, гьакьни РФ-дин Федеральный Собранидин Федерациядин Советдин Председателдин заместитель Ильяс Умаханов, РФ-дин Федеральный Собранидин Государстводин Думадин депутат тир Гьажимет Сафаралиев ва Мурад Гьажиев, гьакьни маса ксар патал дараматдиз са гьевчи сиягьат тешкилна. Амур шикилрин галереядиз, дараматдин кьвед лагьай мертебада авай залдиз тамашна. Ина Поэзиядин уьлкведин агалкьунриз талукьарнавай махсус серенже кьиле тухвана, ана Дагьустандин искусстводин устадри ва яратмишдай жегьилри иштиракна.

Са тлимил вахт арадай фейила, гьа ина, Поэзиядин театрда, Россиядин Федерациядин ва Дагьустан Республикадин государстводин наградаяр, Дагьустан Республикадин Государстводин премияр ва Расул Гьамзатован тварунихъ галай премияр вахкунин мярекат кьиле фена.

Мярекат ачухай РД-дин Кьили кватл хьанвайбурув Дагьустандин Конституциядин югъ мубаракна. Гьа и вахтунда республикадин Дибдин закон Россиядин Федерациядин Конституционный бинейр гьисаба кьуналди гьазурайди, ада Дагьустандин халкьдин руьгь, адетарни кьалурзавайди кьейдна.

Рамазан Абдулатипов алай вахтунда республикада авай общественно-политический гьаларални акъвазна. Ада эхиримжи йисара кьазанмишнавай асул агалкьунрикайни лагьана. "Ви-

ридалайни кар алайди вуч я лагьайтла, законлу-вилехъ ва кьанун-кьайдадихъ галаз санал Дагьустандиз культура ва поэзияни хквезва", - кьейдна РД-дин Кьили.

Ахпа наградаяр вахкунин мярекат башламыш хьана. "Кье и залда жуьреба-жуьр миллетрин векилар, культурадин, искусстводин, илимдин деятелар, образованидин работникар, духтурар, государстводин ва общественный деятелар, эцигнардайбуру, алакьадин работникар, кьанун-кьайда хуьдай органрин кьуллугьчийр ава. Республикада хьсанвилехъ хьанвай вири дегишвилер - ибур чи умуми агалкьунар я. Чаз чи республика ислягьвилегди яшамиз жезвайди, агалкьунралди вилик физвайди яз акъаз кланзава. Кье чна наградаяр гузвай ксар - ибур конкуренциядин хура акъвазиз алакьзавай ксар я. Чи республикада бажарагьлу лап гзаф кьадар ксар ава, чи везифа техникадин, илимдин, культурадин жигьетдай абурун мумкинвилер ражж авуникай ибарат я!", - малумарна РД-дин Кьили.

Ахпа наградаяр вахкунин эгечна. Рикел хкин, Расул Гьамзатован тварунихъ галай премия члалан зурба устад вич, ада Дагьустандин ва Россиядин литература вилик тухуник кутунвай пай эбеди яз рикел хуьнин мурадранди тайинар навайди я. Илимдин, техникадин, литературадин, публицистикадин, искусстводин ва архитектурадин рекьяй государстводин премияр Дагьустандин ва санлай уьлкведин илим, культура, искусство вилик тухунин карда алмирин, культурадин ва искусстводин лайихлу работникрин кьетлен лайихлувилер ашкьиламышунин мурадранди 1995-йисуз тайинар айди я.

Шадвилин мярекатда РД-дин Халкьдин Собранидин Председатель Хизри Шихсаидова, республикадин Гьукуматдин Председателдин Сад лагьай заместитель Анатолий Кьарибова, вице-премьерар тир Рамазан Жафарова ва Меьгеьмед Исаева, республикадин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин Руководительдин везифаяр вахтуналди тамамарзавайди тир Исмаил Эфендиева, Махачкьала шегьерин Администрациядин кьилин везифаяр тамамарзавайди тир Муса Мусаева, РД-дин культурадин министр Зарема Бутаевади, жавабдар кьуллугьрал алай маса ксари иштиракна.

Къилин редактордин гаф Хизандин къайгъуда

Дагъдай яна Ахцегърин гьамамрал фидайла, рагъметлу дидеди пирел дуьа авунвай, аял тир за адавай им вуч чка я, - лагъана хабар къунай.

«Им, бала, лагъанай ада, Усуррин хуьрйя къван гана акъудай рушани гадади ял ягъай чкадал эцигнавай пир я, хъсан ксар хъанай абурукай. Халкъдин сивера амайвал, са девирда и хуьре чагъа рушни гада мукъвал-мукъвал са къепинай жагъиз хъана. Чехи хъайилани абур садавайни сад-садахъай галудиз хъанач. Гуя эдеб-гъая авач лагъана жемятди абур къван гана хуьрйя акъудна. Луткунай Калук, анай Къутунхърин Югвал Мегъидиз, анай Къучагъиз, Хъалдиз Фейибур Къулухъ клама авай са тлулал рагъметдиз фена. А чкадикай гила зиярат хъанва, аял тежесвайбур анал Фейила, Аллагъди сивинсузар яз тазвач».

Дидеди лагъай гафар зи рикляй чехи хъайилани акъатзавачир. Фенай зунни рушани гададин а гирведал. Зун Фейи юкъузни инсанар гзаф кватл хъанвай анал. Лугъуда хъи, кланивиллиз регъуввал авач, муьгъуббатдин халисан пияла гайибур са къуватдивайни чеб-чпивай чара ийиз жедан. Гъайиф хъи, явлалу пияла гайибурин кхисметар вучиз ятлани бахтсузбур жезва. «Лейлини Межлум», «Тагъирни Зуьгъре», цудралди маса ихътин эсерарни, белки, ихътин дуьшуьшар сеbeb яз арадал гъана жеди.

Дуьньяда кланивиллин пияла гайибур са акъван гзаф авач. Вирида, асул-гьисабдай, мехъерин межлисарни чеп-чпиз бегенмиш хъайи члавуз къурмишзава. Гуьгъуьнлай, къун тавур дуьшуьшра, чара хъхъунни адетдин кардиз элкъвенва. Гъатта аялар, дтулар, птулар авайбурни чара хъезвай дуьшуьшар тлимил жезвач.

Гьелбетда, чун гъамиша мягъкем хизандин къайгъуда хъана кланзава. Мягъкем хизанрилай чи чехи улкъведа адалат, къайда-низам твазни алакьдайдал шак алач. Емиш таравай яргъаз аватдач, гъавайда лугъудач къван халкъди. Эхиримжи вахтара хизандин мягъкемвал хуьниз улкъведани къвердавай гзаф фикир гузвайди виридаз акъазва. «Дидевилин капитал» кардик кутунва, етимар хизанриз къабулзавайбуруз къулай шартлар яратмишнава, кланивиллин ва вафалувиллин медаль арадал гъанва.

14-июлдин нярихъ телевиденидин 1-каналдай «Чехи шегъерда гуьл жагъурун» фильм къалурна. Ана жегъил дишегълидиз шегъерда гуьл жагъурун гъикъван четин кар хъанатла, вирида аннамишна. Базардин ийкъара телевиденидин СТС каналдай датчанри арадал гъанвай «Акунмазди эвленмиш хъана» телешоу къалурзавай. Бегни свас эвленмиш жезвай юкъуз ЗАГС-да регистрация ийидайла сифте яз чеб-чпиз акуна. Бязибур им Шаркъ патан халкъарин мехъерин гекъигни авуна жеди, амма и телешоуди маса патахъ - мягъкем хизан арадал гъидай цийи рекъер жагъурунихъ ялна.

Мехъер тешилай экспертдин дестеди бегдихъни сусахъ галаз виликамаз икьарар кутлунна. ЗАГС-диз атана, регистрация ийидайла, «Вун адахъ галаз эвленмиш жез гъазур яни?» суал гайила, абурувай, чеб-чпиз сифте сефер инал акунвайбур тиртлани, «Ваъ» лугъуз хъанач. Вучиз лагъайтла, виликамаз кутлуннавай икьарри абуруз и кар ийидай ихтияр гузвачир. Амма ам абуру хъайиди жеда лагъана къил кутур кар тушир. Экспертри – психологикай, астрологикай, сексологикай ибарат дестеди – бегдинни сусан вири истемешунар фикирда къуна, амма чпиз эсиллагъ хабарни авачиз, бегдиз свас, сусаз бег хъяна.

Сад лагъай сеферда тешилай телешоуда иштиракун патал вишералди разивал гайибуркай пуд гададални пуд рушал акъвазна. Экспертри абурухъ садаз-сад клан жедай вири ерияр авайди, абурулай чпин мягъкем хизан тешиклна бахтатар уьмуьр кечирмишиз алакьдайди аннамишна. Телешоудизни гъавилияй «Кланивиллин формула жагъурдай межлис» твар гана.

Проектдин шартларалди эвленмиш хъайибур сифте ийф санал акъудайдалай гуьгъуьниз сиягъатдиз рекъе гъатна. Анай хтайла, са вацра санал яшаммиш хъана. Анжах ахпа абуру сада-садаз санал яшаммиш жез кланзавани, авачни лагъана.

Тежриба тухузвай вири вахтунда абурун винел гъа экспертдин дестеди гуьзчивална. Жегъилриз садаз-садан патай авай кланивиллин гьисерай къил акъудиз, яшайишдин четинвилер алудиз куьмекар гана.

Гъа икл, телешоуди эвленмиш жезвайбуруз, виликамаз вири патарихъай веревирдер авуна, мягъкем хизан арадал гъидай рекъер-хуьлер къалурна. Вични анжах са кланивиллин есирда гъатна ваъ, акъулкамални аннамишуналди. Европадин улкъвейра дишегъли дишегълидал, итим итимдал эвленмиш хъун адетдиз элкъуьрнавай алай вахтунда датчанри ихътин телешоудик къил кутун заз тебрик ийиз жедай кар хъиз акъазва.

Чи бубайри гъеле къепинамай аялар «ви руш - зи гада, мехъерни, Аллагъди гайитла, санал къурмишда чна» лагъана икьарар кутлуннайдни рикел хкиз кланзава. Абуруни, датчанрин экспертдин дестеди хъиз, свас ва я бег сифте нубатда аялрин диде-бубайрин намус-гъейрат, инсанвиллин ерияр гьисаба къуна хъязавайди тир. Гъавилияй чи хуьрера эвленмиш хъайи жегъилар чара хъайи дуьшуьшарни саки жезвачир. Хизан чуькун еке бедбахтвал, тежер хътин чуру вакъиа хъиз гьисабзавай. Гъайиф хъи, гила им адетдин кардиз элкъвенва. Чи жегъилар чара жезвай дуьшуьшар къвердавай гзаф жезва. Дагъустанда, месела, 2012-йисуз эвленмиш хъайи 5861 хизандикай 2014 чара хъхъана. И кардал эхир эцигдай рекъерихъ чунни къекъведай вахт фадлай алуькнава.

Чаз, гьелбетда, винидихъ за къейдай жуьредин ашкъидин пияла ганвай бахтсузар герек туш, чаз анжах чпин арада гъар садаз хас тир жуьредин муьгъуббат, кланивал, гуьрмет аваз арадал гъизвай мягъкем хизанар герек я. Ихътин хизанрал диде-бубайрини, мукъва-къилирини, жематрини, гьелбетда, дамахда.

Агъалийриз регъят хъун патал

ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИЯ

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

28-июлдиз Махачкъалада, «Дагъустан» РИА-дин конференц-залда, «Ачух власть» проектдин сергъятра аваз киле феи пресс-конференциядал РД-дин алакьадин ва телекоммуникациярин рекъяй министрдин везифаяр тамамарзавайди тир Юсуп Малламегъамедова журналистриз министрстводин асул везифайрикай, эхиримжи вахтара киле тухванвай кваллахдикай, гележегдин планрикай суьгъбетна, журналистрин са жерге суалризни жавабар гана.

ришветбазвилехъ галаз женг чуьгунни кардани абур еке куьмекчяр тирди алава хъувуна министрди.

Ю. Малламегъамедова къейд авурвал, министрстводи са шумуд хилляй кваллах тамамарзава: алакьа ва информациядихъ галаз алакьалу хатасузвал таъминарун, электронный къайдада агъалийриз государстводин ва муниципальный къуллугъар агакьарун, республикада электронный гьукумат ва документооборот кардик кутун ва икл мад.

- Дагъустанда кар алай 7 проекдикай сад тир «Государство менфятлудаказ идара авун» проект министрстводин къаюмвилек ква ва и проектихъ галаз алакьалу яз чехи пай кваллахни чи хиве ава, - алава хъувуна ада.

Юсуп Малламегъамедов алай вахтунда Дагъустанда, гъатта дагълук районрани кардик акатзавай МФЦ-рал, абурун кваллахдални акъвазна. Икл, алай вахтунда республикадин МФЦ-ра, «са дактлардай» принципдал амал авуналди, агъалийриз регъятдаказ 250-далай виниз къуллугъар агакьарзава. Вири центрайра субсидияр къачунихъ, госпшлина гунихъ, лазим тир меслятар къалурунихъ ва куьмек агакьарунихъ галаз алакьалу тир кваллах пайгардик ква. Йисан эхирдалди Дагъустанда 55 МФЦ кардик акатда. МФЦ-яр чиновникринни агъалийрин арада авай алакьа тирди къейд авунихъ галаз сад хъиз,

Юсуп Малламегъамедов мукъвал гележегдин планрикайни рахана. Икл, 2016-йисуз министрство РФ-дин Сбербанкдихъ галаз санал «Карчивал патал МФЦ» программа килиз акъудунин кваллахдив гатлума. И программадал асаслу яз карчивилел машгул жез кланзавайбуру и жуьредин куьмекар гудай МФЦ-диз анжах бизнес-план агакьарун бес я, лазим тир вири документар ина кватла. Дагъустан «Устранение цифрового неравенства» федеральный программадик акатнава. И программадин бинедаллаз 2018-йисалди 250-далай 500 касдал къван инсанар яшаммиш жезвай, гъатта дагълук чкайрани проводной Интернет кардик кутада. Эгер цинин йисуз министрстводи вичин вири такъатар МФЦ-яр кардик кутуниз харжнатла, къведай йисуз лагъайтла, винидихъ твар къунвай программа килиз акъудуниз еке фикир гуда.

Пресс-конференциядал «Общественный надзор» порталдин кваллахдикайни (ам и министрстводин къаюмвилек ква) рахана. Министрдин гафарай чир хъайивал, гъар къве вацралай са сеферда порталдин куьмекдалди РД-дин Къил Р.Абдулатиповаз министрстводи киле тухванвай кваллахдикай хабар гузва.

Дербентдин 2000 йис

Цийи хъезва

24-июлдиз республикадин Гьукуматдин Председатель Абдусамад Гьамидов Дербент шегъердин 2000 йисан юбилейдиз гъазурвал акунин пландик кутунвай са жерге объектриз - Низами Генжевидин тварунихъ галай паркуниз, Гь.Алиеван куьчедиз, 6-нумрадин школа-интернатдиз ва «I Петрдин квал» музейдин комплексдиз килигна.

Гуьгъуьнлай Абдусамад Гьамидова юбилейдиз гъазурвал акунин рекъяй штабдин заседанидал кватл хъанвайбурун фикир юбилей киле тухудалди лап тлимил вахт амайдал желбна. Къе хейлин кваллахар килиз акъуднавайдакай лугъуз жеда, амма гъализ тахъанвай месэляри амазма. А месэлярикай сад киле тухузвай кваллахрив дербентвар эгечзавай теьгердихъ галаз алакьалуди я.

Гьукуматдин кили куьчейрай къуранвай вири тарар акъудунин, эцигунрин кваллахар 5-сентябрдалди тамамвилелди акъалтарунин, Орта-къалу куьчеда симин тарар дегишарунин тапшуругъ гана.

Абдусамад Гьамидова Дербент целди таъминарун месэладиз къетлен фикир гана.

Сувариз - милли майданар

РД-дин Гьукуматдин Председателдин Сад лагъай заместитель Анатолий Къарибова Дербентдин 2000 йисан юбилей сувар хъиз къейд авунин сергъятра аваз милли майданар тешиклунин месэладай совещание тухвана. 19-сентябрдиз киле тухудай шавиллин серенжемрин план веревирдна. Дагъустандин халкъарин милли майданар тешиклда. Идалайни гъейри, районринни шегъерин фольклордин коллективри милли муьзикадин алатрин сесерик кваз халкъдин манияр ва куьлер тамамарда, муьманриз милли хуьрекар теклифда.

Къиле тухудай серенжемриз талуьк малуматдихъ яб акалайдалай гуьгъуьниз, Анатолий Къарибова жавабдар ксариз тайин тир тапшуругъар гана.

Цахуррин медресадин 940 йис

Рутул райондин Цахуррин хуьре Европада сад лагъайди тир исламдин учебный заведение ачухайдалай инихъ 940 йис тамам хъуниз талуькарнавай серенжемар киле фена.

И мярекатдик къил кутурди Москвада авай Цахуррин милли культурный автономия я. И вакъиадихъ галаз алакьалу яз Москва-Ростов-Махачкъала-Цахур автопробег тешиклна. Ам 18-июлдиз Москвада башламишна ва 21-июлдиз Рутул райондин сергъятра куьтыгъ хъана. Машинрин циргъ физвай члавуз аник Россиядин маса шегъеррай автопробегдин иштиракчярни экечл хъувуна. И серенжемдин сергъятра аваз республикадин диндин къуллугъчийрин ва Цахур дердин вири хуьрерин агъалийрин иштираквал аваз мавлид гана ва Махачкъалада элкъвей стол тешиклна.

Республикадин меркезда автопробегдин иштиракчяр Дагъустандин милли политикадин рекъяй министр Татьяна Гамалея къабулна. Мярекатдин иштиракчйри Цахуррин медреса ЮНЕСКО-дин Виридуьньядин ирсинин объектдин сиягъдик кутун теклифна.

Гъалибвили ва адалатлувили рекъе

Ишреф ЖАВАТОВ,
Отставкада авай капитан

Чехи Гъалибвал къазанмишна 70 йис тамам хъанва. Гъалибвал къачур къегъал рухвайрин жергеяр къвердавай къери жезва. Кечмиш хъанвайбуруз рагъмет, чан аламайбурузни сагъламвал, хушбахвал къисмет хурай. Къалахурин хуьрйяй женгериз 138 жегъил рекъе гъатна. Къати ягъунра 63 кас телеф хъана, гзафбур хер-къац алаз, набут яз хтана. Дяведин ялав галукъ тавур хизан хъанач.

Дяведин активный иштиракчи хъайи къалахурин ПРИМОВ Жанлат Жаватовича невяяр патал вичин рикел хкунра ихътин суьгъбет тунва.

"22-ИЮНДИЗ хуьре чаз садазни дяве башламиш хъанвайдакай хабар авачир. Гъа и йикъан геж нязиз хъиз чав, пуд призывникдиз - Филядинав, Абдуллагъав ва зав тади гъалда райондин образованидин отделдиз ша лагъай хабар агакъна. Вахтсуз береда тади гъалда райондиз эвер гуни чак къалабулук кутунвай ва къилиз яраб дяве башламиш хъанватла лугъудай фикир къевезвай... ОНО-дин идара къарсатмиш хъанвай куьнуьдин чийжер авай майдандиз ухшар тир. Бухгалтерри муаллимрихъ галаз гъахъ-гъисаб хъийизвай, япарихъ галукъзавайбури "дяве башламиш хъанва" лугъудай гафар тир. Гуьгъуьнин юкъуз чна, комсомолдин активистри, армиядиз тухудай яшар тамам хъанвай призывникрин сиягъ туькьурна ва нисинихъ хъиз собрание эвер гана. Аниз райондин комсомолрин комитетдин член Пирани атанвай. Собранидал комсомолдин активистри гуьгъуллудаказ аскервиллиз финин месэла кудна, арзаяр къьена, военкоматдивай фронтдиз ракъурун тлаабна. Арзаяр къьейбурун жергеда зунни авай. Сентябрьдин сифте къилера чун - Сархат, Алифенди ва зун фронтдиз рекъе гъатна. За къуллугъ запасада авай 15-полкунта Ставрополь ше-герда башламишна. Ина Самур дерадай фронтдиз эвер ганвай гзаф аскерар авай. 2 вацра гъазурвили кваллахар тухвайдалай къулукъ зун Харьковдин фронтдиз акъатна. Чун къара вагонра аваз физвай, чими пекпартал ганвай, недай суьрсетралдини вахтунда таъминарзавай. Рекъе чун гзаф вахтунда хъана. Мукъвал-мукъвал чи къаншардиз фронтда хирер хъанвай, гъилер, къвачер, къилер кутлуннавай солдатар авай поездар къвез алатзавай. Станцийрин къвалер саки вири чкъанвай. Чаз, жегъил аскерриз, вагъши дяве сеbeb яз арадал атанвай и шиклири дериндай таъсирзавай, кичле кутазавай, рикл чукъевезвай. Гужлу къай авай. Святогорск станциядив агакъиз мукъва чи поезд акъваз хъана...

ГИЛА чун яхдиз Изюм станция галайвал рекъе гъатна. Къуд пата акъвазвайбур дибден хъанвай техника, яна кукварнавай ва куквар къалин хашар алай танкар, къан цавал хъанвай залан яракъар, патрумар авай ящикар, вили шинелар алай фрицрин мейитар тир. Гагъ-гагъ яргъай тупарин ванерни къевезвай. Са хуьре 13-14 яшда авай гадади немсерин мейитар галчуриз харада твазвай. Мейит, балкандин постромкадин члулунихъ гилигиз, галчурзавай. Гадади и кваллах еке ашкъидив къиле тухузвай, на лугъуди, ада галчурзавайбуру мейитар ваъ, къарасар я. Чун вичиз тажубдаказ килигиз акурла, ада хуьрез-хуьрез "Абуруз гъа ик авун герек я" лагъана. Фидай рекъе чи колоннадиз са шумудра немсери самолетрай гуьлле гана, телеф, хирер хъайибурни гзаф хъана. Тайинарнай чкадив агакъайла, чун пайи-паяр авуна. Зун казакрин 5 лагъай корпусдин 79-дивизиядин кавалериядин-228-полкуниз акъатна. Зи женгинин рекъе къилий-къилиз гъа и корпусда къиле фена. Зун отделенидин командирвиле тайинарна. Лейтенантди зун вичихъ га-

лаз къенвай фрицрив гвай яракъар къватл хъийиз чуьлдиз тухвана. Взводдин командир лейтенант, женгера хъанвай, барутдин ни члугунвай офицер, чаз, сифте атанвай жегъил аскерриз, ихтибарсуздаказ, виняй-виняй килигзавай. Зи отделенидиз яракъар авачир. Живедин саврухди кунвай хандаклар, къанавар гъар жуьреда ярх хъанвай къенвай немсерин мейитрив ацанвай. Абуру акурла, кичи акатдай, такан къведай, зун абурувай къерех жадай. И гъал акур командирди зун хуьруьнрал веьена ва "Пагъ, женгчи, къенвай фрицрихъай кичезва! Бес вун чан алай немсинин винел гъикл фида?" - лагъана. Чна яракъар къватна, солдатриз пайна, михуьн, ягъламышун буйругъна. Анжах са хейлин вахт алатайла, яракъар къватлуни макъсад вуч ятла, за дериндай къатанай... Тфенгар акъкъазвачир. Фикир це садра: чун фронтдиз гъиле лаш къванни авачиз атанвай! Гъа ихътин залан, четин гъалара дяве башламиш хъанвай. И гъалар рикел хтайла, за анна-мишзава: чи аскери къалурай чехи игитвал агъзур сеферда винизди, артухди я.

ИНА, Харьковдин къваларив, чна сифте яз ягъунра иштиракна. 1942-йисан мартдин вацра зун взводдин командирар гъазурдай ругуд вацран курсариз ракъурна. Курсарин начальник кевеи истемешунар ийидай, женгера лигим хъанвай офицер, полковник Штейнберг тир. Курсар сифте Дон вацун Донец хиле къвалав гвай Каменск шегерда авай. Немсери гатун гъужум гужлу авурдалай къулукъ курсар Ростовдиз куьчарна, анайни къулукъ члугвазвай чи къушунрихъ галаз Кавказдиз хтана. Курсар за 1942-йисан юкъвара Гуржистанда акъалтарна, инайни зун мад Дондин 5-казакрин кавалериядин 5-корпусдиз рекъе хтуна. Ина, гвардиядин кавалериядин 11-дивизиядин кавалериядин 39-полкунта, взводдин командирдин везифаяр къиле тухуз, Кавказ азаддай женгера иштиракна. Къати женгер къиле фейидалай къулукъ чи къушун Миус вацлукъ агакъна. Чи къушун гзаф зайиф хъанвай, жергедай гзаф солдатар акъатнавай. Ял ягъун ва къушундин къадар артух хуьвун патал немсери Миус вацун эрчи пата сенгерар лап мягкемарнавай, са шумуд жерге къанавар, хандаклар гъазурнавай, гзаф дотарни дзотар туькьурнавай, виликайни са шумуд жерге цаз алай симерив кевнавай. 1943-йисан июндин эхирра зун Москвадиз запасада авай офицердин полкуниз рекъе туна ва октябрдин вацра чун, са жерге офицерар, Украинадин 2 лагъай фронтдиз, цийи къилелай гвардиядин кавалериядин гъа 5 корпусдиз рекъе хтуна. Ина 69-кавдивизиядин 214-кавполкунин взводдин командир яз женгинин рекъе Днестрдал къван давамарна. Немсерин чапунчирихъ галаз фейи женгерикай са бязибур хъсандиз рикел алама. Днестр вацлукъ агакъдалди фрицар чаз акси пехи

ягъунар тухуз гъазур хъанвай. Йифиз къиле фейи ягъунрин нетижада чна са чехи хуьр немсерикай азаднай, анайни полк немсерин далу патаз гъахун патал рекъе гъатна. Йифди, живеда акъиз-акъятиз, чун рукан къерех къуна физвай. Экъ малум жезвайла, чун гуьтлуь ракъун рекъив агакъна, адан къвалавайни къир цанвай рекъ гвай. Къушундин саламатвал хуьн патал Полякован взвод вилик ракъурнай. Экъ ачух хъанвай. Зи къилив эскадрондин командир атана ва "Зун теьгерсуз юргъун хъанва, са гъвечи геренда арабада ял яда, жув колоннадиз килиг" лагъана, картадай фидай рекъ къалуна, ихътин буйругъ гана, ам араба галайвал фена. Чун, са къайгъуни авачирбуру хъиз, гуьмерикай хкатзавай ракъунин ну-рарикай кеф жхуди, виликди фена, къве рекъин хивел агакъна. Са къадар вилик, рукав мукъва, ачух гегъенш чуьл экля хъанвай. Садлагъана эрчи патахъ килигайла, заз рекъер чара жезвай чкадив мукъва жезвай немсерин еке са десте акуна. Адан гуьгъуьнин къил акъазвачир. Дестедин къиле авайбуру, гъилер инихъ-анихъ юзуриз, са гъихътин ятлани рахунар ийизвай, чакай абуруз хабар авачир. Вуч ийидатла чин тийиз, чун акъваз хъана. За тадиз командирдиз хабар гуз солдат ракъурна. Гъа и арада полкунин штабдай капитан атана акъатна, заз себ-сив ийиз, "Вуна вучиз колонна акъвазарна, арабаяр, тупар сад-сада акланва, виликди физ жезвач" лагъана. За адаз немсерин колонна къалуна, вуч авун лазим тир лагъана хабар къуна. Капитан алай чкадил къах хъана амукъна ва тадиз полкунин командирдин къилив хабар гуз фена. Командирдин приказ гуьзлемиш тавуна, за зи взводдиз "К бою!" лагъана приказ гана. Тади гъалда станковый къве пулемет рекъин къантардив члу-гуна, гуьлле гуз эгечна. Эгер геж авунайтла, немсерин колоннади чун михъиз эзмишдай. Пулеметрай, автоматрай солдатри душманрал, акъваз тийиз цай къурзавай. Гъилер цавуз гадар жез, немсер, дергесдив язавай векъ хъиз, ярх жезвай. Колоннадин къиле аваз къевезвай фрицар серсер хъана, чеб-чпивай квахъна, ийир-тийир хъанвай. Ахпа абуру хандакдиз гъахъна, гъанай солдатриз, гъилерив ишара ийиз, са вуч ятлани лугъузвай. Ахпа абуру гъар санихъ чкъана, чукурриз-чукурриз рук галайвал фена. Гъа и арада тапанчи гъиле аваз эскадрондин командир атана акъатна. Асуннавай сесиналди ада гъараяр ийиз, ракъун рекъивай гъич къисни къерех жемир лугъуз буйругъ гузвай. И хабарсуз башламиш хъайи женг фад куьтягъ хъана. Рекъел немсерни къенвай, хирер хъанвай цудралди солдатар аламай, са къадарбуру чна есирда къуна. Есирда гъатнавайбуру хиве къурвал, абуруз чи десте лап эвелдай акунвайди тир, амма чпи чун руьмирин балкларал алайбуру хъиз хъанай, гъавилляй чеб рекъяй архайиндаказ физвайбуру тир лагъана...

ЯРГЪАЛДИ гуьзлемишай Гъалибвили югъ - 9 Май Венгрияда къаршиламишна. Армиядай зун 1946-йисан июлдиз ахъай хуьвунта. Заз пуд орден (Ватандин дяведин I-дережадин, Яру Гъетрен къве) ва хейлин медалар гана. Са йисуз муаллимвал авурдалай къулукъ фадлай рикле авай эрзиман ният къилиз акъудна: 1947-йисуз Азербайжандин Кирован тварунихъ галай университетдиз гъахъна ва 1952-йисуз яру дипломдалди анаг куьтягъна, тамам 34 йисуз Дагъустандин прокуратурада къвалахна, гъамиша гъахълувилиз вафалу хъана, ян тагана, закондиз къуллугъ авуна...

Алава яз къейд ийин: Примов Ж.Ж. дяведин, партиядин ва зегъметдин ветеран я. Ада вичин юлдаш Ядгарахъ - "Дяведин йисара баркалла алаз къвалах авунай" медалдин сагъибдихъ - галаз са-нал црид веледдиз тербия гана, хвена, чехи авуна, вирибуруз къилин образование къачудай шартлар яратмишна.

Ада Китайда къуллугънай

Райсудин НАБИЕВ

Ватандин Чехи дяве жадалди, уьлкведин гъар са пиле хъиз, Сулейман-Стальский райондин Курхуьруьн жемьатни, ислягъ умьур кечирмишиз, майшатадин къвалахрал машгул тир. Гъакъисагъ зегъмет члугвазвайбурун арада стхяр тир Жафер, Жамал, Тагъирбег Исмаиловарни авай. Абурухъ галаз Жаферан чехи гада Смялни жадай.

А вахтунда Кеферпата финрихъ галаз дяве физвай. Смялан ими Тагъирбег фронтдиз тухвана. 1941-йисан гатуз фашистрин Германияди бейхабардиз чи уьлкведал веьена. Агъзурралди инсанар хайи Ватан хуьз рекъе гъатна. И вахтунда Смялан дах Жафер, ими Жамални фронтдиз тухвана. Жергедин аскер Тагъирбег лагъайтла, 1943-йисан августдиз гел галачиз кахънавайдакай къвализ хабар агакъна. Са акъван вахт алатнач, тиф галукъуники начагъ хъайи Жаферни комиссоватна, къвализ рахкурна. Контузия хъайи Жамални къвализ хтанай ва, яргъал теьгъена. Урусатдиз фена. Смялаз къвал ичи хъайиди хъиз тир, комиссоватай дахни рагъметдиз фенвай. Вичиз дахдини имийри гайи зегъметдин тарсар рикевез ада колхозда къвалахун давамарна. 4-класс акъалтарай адавай мад къелунар давамариш хъанач, данаяр, ваклар, малар хуьз, колхоздин планар ацуриз куьмекар гана.

Вахтар колхоздин къвалахрал акулна-такулна алатна, Смял армиядин жергейриз фидай вахт алуькна. 1952-йисуз колхоздин къвенкъвечи лежбер Исмаилов Смялаз армиядиз эвер гана. Ам Ватандивай яргъа авай, а вахтара чахъ галаз мягкем дуствал хуьзваз хъайи Китайдиз акъатзава. Вичин къуллугъ ада Порт-Артурда, Дальний, Чижо шегерин патарив сергъатар хуьдай частара командирар рази жадайвал къилиз акъудна. И кардайни адаз Китайдин Халкъдин Республикадинни СССР-дин дуствилин медаль, къимметлу пишкешарни ганай. Медаль адан хурудал исятадани ала. Армиядай хтайдалай къулукъ Смяла сифтедай колхозда, ахпа совхозда къвалахар давамарна. Ада Сардахуьруьн къанав тухудайла, Дербентдин ПМК-дин пешекер яз, хуьруьз булахар гъидайлани зегъметар члугуна. Майшатадин кар алай къвалахра чешелудаказ къвалахунай зегъметдин фронтдин зарбачи Исмаилов Смялаз 1957-йисан 23-декабрдиз Дагъустан АССР-дин Верховный Советдин Президиумдин Гуььрметдин грамота гана.

Смял Исмаилов гъакл маса наградадин сагъибни я. Зегъметдин ветерандиз В.И.Ленинан 100 йисан юбилейдин, Гъалибвили 60 ва 65 йисарин медаларни ганва. Мукъвара Смялав хуьруьн администрацияда Чехи Гъалибвили 70 йисан юбилейдин медални шад гъалара вахкана.

Дережа вине хуьзвайди

Гъажи КЪАЗИЕВ

Хуьр патал, жемят патал рикл кузвай касдивай са хийирлу кивалах тавуна акъвазиз жедач, гъахтин къегьал рухваря Къурушрин хуьре гзаф хъана. Иншаллагъ, хъженни ийида.

Хуьруьнвийрин рикел алама жеди Игъиррин магъалдай тир рагъметлу Эмиров Эмираспан буба. Амни гъамиша жемят патал гзаф чалишмиш хъайи кас тир, адан куьмедалди, шикаятдалди хуьруьн участковый больница хъсан ремонтни авуна гуьнгуьна хтунай. Са сеферда за адавай вун вучиз икъван кат-калтугзава лагъана хабар къурла, ада заз ихътин жаваб гханай: "Чан муаллим, заз зи рагъметлу бубади гъамиша жемят патал чалишмиш хъухъ, чан хва лагъана, веси туна. За гъавилляй а веси, чилел вегъин тавуна, хуьзва". Эхъ, дугъриданни, а касди бубадин веси хвена, чилел вегъенач. Алай вахтунда гъа чехи стхадин крар гъевчи стха **ЭМИРОВ Эмирхана** да-вамарзава. Эмирхан гъамиша жемятдин юкъва аквада, хуьре киле физвай вири мярекатрин, хийир-шийиррин иштиракчи, хуьруьн агъсакъалрин дестедик квай общественник я.

Эмирхан бубадин улу-буба Жабаран хва Азим буба гъа девирда лап твар-ван авай, гзаф мергъаматлу инсан тир, адахъ гзаф девлет авайтани, (а йисарин девлет мал-къара, хипер тир - авт.), ада гъамиша ацай нек, гъасилай ниси, як кесибриз пайдай, гъатта хиперни кваз гудай. 1935-йисара дагълух хуьрера колхозар арадал гъизвай, гъелбетда, гзаф мал, хеб авайбуруз а тешкилатдиз гъахъиз кланзавачир. Райондай жавабдар векилар хуьрериз физ, колхозриз гъахъун патал таблугъат тухузвай, гъавурдик кутазвай. Гъахътин векилар Игъиррин хуьруьз атайла, адавай Азим бубади "колхоз" - им вуч я лагъана хабар къурла, атанвайда ам гъавурдик кутуна. Гъа и арада хуьруьн кесиби къатарин са шумуд касди "Азим бубади вичин девлет гъаклани чаз пайзавайди я, адак, тлалабава, кямир, ам гъаклани гъа "колхоз" хъиз яшамаш жезвай кас я" лагъанай. Дугъриданни,

вилер лап тлимил тир. Келайбурни Цийи Къурушдал хтайдалай къулухъ хъайиди я.

Къе вичикай суьгъбет физвай Эмиров Эмирханани алфавит гъа куьч жедай рекъера чехи итимривай чирна, 1951-йисуз сифте яз, ам Геогчай райондин Алхасов лугъудай хуьре партадихъ ацукъна. Ам зигъин авай, вичизни алфавит чизвай аял яз акуна, муаллимди са тлимил вахтундилай пуд лагъай классда ацукъарна, азерабайжан члалал келна. Ирид лагъай класс Эмирхана Цийи Къурушдал лап хъсан къиметралди куьтягъна.

Ирид лагъай класс куьтягъай Эмирханаз Ватандин вилик пак тир буржи тамамарун патал СССР-дин Яракълу Къуватрин жергейриз къуллугъиз звергана. Ам Пермский областда авай ракъун рекъерин къушунрин частуниз акъатна, анай Свердловск шегъерда авай сержантар гъазурдай школадиз рекъе туна, ругуд вацралай Эмирхан ракъун рекъерин муькъвер эцигдай взводдин командирвиле тестикъарна. Тажуб жедай кивалах ам я хъи, Эмирхана вичи къуллугъай частунин командир подполковник И. Сергееван ва ротадин командир капитан А. Хахленован къулар алаз 1960-йисан 21-январдиз ганвай характеристика къенин юкъузни багъа ядигар хъиз хуьзва. Анай акъвазвайвал, гъа аскервилини жергейрани сержант Эмирхан чешнелу, гузвай буй-

раяр бес тежезвайвиле килигна, гъабурун тлалабуналди рекъе туна, "Оплата и нормирование труда" пешедай инженер яз тайинарна. Гъанани Эмирхан Фейзуллаевича вич кар алакьдай пешекар яз къалурна, авторитет къазанмишна.

Къе йисуз гъа еке колхозда тежриба къачуна хтай Эмирхана 1967-йисан 1-январдилай сифтедай К.Марксан тварунихъ галай колхозда, ахпа совхоз тешил хъайила, гъана та совхоз чукурдалди (1996-йис) старший бухгалтер яз зегъмет члугуна. Эмирхан Фейзуллаевича гъина кивалахнатани, вичин везифаяр анжах баркалла алаз, килиз акъудна. Адан зегъметар совхоздин руководство, профсоюздин комитетди гъурметдин грамотайралдини къиметлу пишкешралди къейдна. Ам "Зегъметдин ветеран", "Чехи Гъалибвилини 70 йис" ва маса медалрин сагъибни я.

Винидихъ къейд авурвал, Эмирхан буба девирдихъ галаз къадамар къачузвай, диндиз къуллугъзавай кас я. Гъеле Цийи Къурушдал хтай йисара Эмирханан буба Фейзуллагъ хуьряй гъар жуьмядин юкъуз сифтедай Костекрин хуьруьн мискиндиз капл ийиз, гуьгъуьнлай Хасавюрт шегъерда авай Жумья мискиндиз физ хъана. Адахъ галаз мад Адигуьзелов Буба, Гъамидов Аллагъяр физвай, абурун десте къалин жез акур колхоздин председатель рагъметлу Къулиев Сейфедин бубади абуруз гъар жуьмядин юкъуз килди машин чара ийиз хъанай. Гъа бубадин ва чехи стхадин диндин рехъ къени Эмирхан Фейзуллаевича давамарзава. Абурун диде рагъметлу Загъда бадедини Къурушдал твар-ван авай, араб члалал кел-кхъин чидай рагъметлу Гъажиев Мегъамед муаллимдин буба Умалат муаллимдивай араб тарсар къачунай ва диндиз михъи рикелди къуллугъзавай кас тир.

Лугъуда хъи, гъар са инсанди вичин уьмуьрда пуд кивалах авун чарасуз я: квал эцигун, велед эвленмишун, къелем цана, чехи авун я хъи, инсан вичин рикле авай мурадрихъ агакънава. Эхъ, и пуд шартни Эмирхан бубади килиз акъуднава. Ада вичин уьмуьрдин юлдаш Кимья Адилонвани галаз вири рекъерай чешнелу къуд веледикай ибарат тир хизан арадал гъанва, вири шегъредал акъуднава.

Чехи хва Азима Махачкъалада финансовый техникум куьтягъна, экономист-бухгалтервилини пеше къачуна, алай вахтунда карчи яз кивалахзава, Ризвана, промышленно-экономический колледждин юридический отделение акъалтарна, Хасавюрт районда авай къенепатан крарин отделда къуллугъзава. Руш Зубейдади, къилин образование къачуна, Къурушрин хуьруьн 1-нумрадин юкъван школада урус члаланни литературадин муаллим яз зегъмет члугъзава, гъевчи гада Гъажимурада, Хасавюртдин педучилищедин физкультурный отделение куьтягъна, алай вахтунда Хасавюртда авай пожарный частуна старший прапорщик яз къуллугъзава.

Алай вахтунда 80 йис тамам хъанвай Эмиров Эмирхан Фейзуллаевича вичин хизандал, иллаки 12 хтудал дамахзава. Дугъриданни, яшар виш хъайитани, акъаз-такъаз акъатда, амма инсанди тунвай баркаллу гел гъамисалугъ жемятдин арада амукъда.

Гъурметлу агъсакъл, хуьруьн общественник Эмирхан Фейзуллаевич, ваз сагъ чан, ярги ва клубан уьмуьр хъун чи мурад я.

Виклегъ разведчик

Райсудин НАБИЕВ

Шихсадил хуьре вичин вахтунда сейли кас тир. Адаз хци зигин, акъул авай, гъевчи-члехидазни ам чидай. Вичин къве гъилелди къазанмишиз, хизандиз са кап фу гузвай кас тир. Уьмуьрдин юлдаш Эйлиханахъ галаз вад велед - пуд гадани къве руш уьмуьрдин шегъредал акъудна, незвай фанни алуькзавай пек-парталдин къадир аваз. Къуьнтериз, жибинрин сивериз пинеяр ягъай, хиверни са жуьреда кашабралди цванвай пенжекар, метлериз гъар жуьре рангарин пинеяр хъиянавай шалварарни тлимил алуькначир гадайри. ИкI, Шихсадила аялриз гъар са затI ширинарнай, къадирлу авунай. Ихътин тербияди аялрикай вижевай инсанарни хжудна.

Чехи гада Мусаиб хизанда 1918-йисуз хайиди тир. Ада мектеб куьтягъна, Дербентда педучилище акъалтарна. Вичин дахдиз куьмек гуз эгечизвай 1939-йисуз Мусаибаз повестка атана, ам аскервиле фена. Ина адакай лишанчи жезва. Агалкъунралди къуллугъзавай **Мусаиб КЪУРБАНОВАЗ** командованиди офицервилини курсара келдай мумкинвал гузва.

ИкI, 1940-1941-йисара Мусаиб Къурбанов Тамбовдин пехотадин училищедин курсант тир. Училищеда амаз дяве башламыш хъана. Тлимил гъазурвилер клемаз, программаяр куьруь авуна, Мусаиба келунар акъалтарна, лейтенантвилини чинда аваз ам и шегъердин частарикай сана стрелковый взводдин командирвиле тайинарна.

Жегъил офицерди, четин йикъар алуькнаватлани, вич низамлу, кар алакьдай командир яз къалурна. Тамбовдин патарив хъайи женгерикай сана Мусаибал душмандин гуьлледи сифтегъан хер авуна. Акъван члалалди адан взвод са шумудра гъужумризни фенай. Хер хъайи Мусаиб 1942-йисан ноябрдиз Орджоникидзе шегъердин военный госпиталдиз рекъе туна.

Варзни зуралай рота хъсан хъайи Мусаиб вичин частуниз хтана. Ам 1943-йисуз разведротадин командирвиле эцигзава. Гила адан жавабдарвал мадни артух жезва. И четин кивалах Мусаиб Къурбанован вилик еке имтигъан яз акъвазна.

Къалурай виклегъвилерай, командирвилини бажарагъдай М.Къурбановаз старший лейтенантвилини нубатдин чин, "Киев хуьнай" медаль гана. Кривой Рогдин, Одессадин патаривни Мусаибан рота разведкадин кивенкве хъана. Разведчикри кьур есиррин къадар 24-далай алатнай. Са шумуд разведчик наградайриз лайхлу хъана.

Рагъэкъечдай патан Пруссиядин сенгерар куьвардайлани, женгера Къурбанов Мусаибан ротади разведкадин командованидин тапшуругъар, ян тагуз, тамамариз хъана.

Мусаиб 1945-йисан июндилай 1946-йисалди оперативный дежурный тир. Документрай малум жезвайвал, и вахтундани ада лап жавабдар приказар таммарна. Женгера къалурай виклегъвилерай, Берлин къачудайла, адан патарив немсерин яракълу дестеяр тергдайла киле феи ягъунра Къурбанов Мусаиб, ада команда гайи рота тафаватлу хъана. И кардай Мусаибаз Верховный Главнокомандующийди чухсагъл малумарна.

Ам "Кавказ хуьнай", "Германиядин винел гъалиб хуьнай" ва маса медалрин сагъиб я. Армиядай хтайла, Мусаиба хизан кутуна, Самурда яшамаш хъана. Пуд йис идалай вилик ам гъана рагъметдиз фена. Хуьруьнбуру Къурбанов Мусаиб, виклегъ разведчик, гъамиша риклера хуьзва.

»» Лугъуда хъи, гъар са инсанди вичин уьмуьрда пуд кивалах авун чарасуз я: квал эцигун, велед эвленмишун, къелем цана, чехи авун

Азим бубадин сес атланач, ам вичин рухваря тир Фейзуллагъ, Сейфуллагъ, Бейдуллагъ ва Эйнуллагъ галаз, гуьгъуьлудаказ арзаяр кхъена, 1937-йисуз колхоздиз гъахъна ва аниз 200-далай гзаф лапагар, са шумуд балкланни мал-къара вахканай.

Гъа 1935-йисан 20-майдиз Игъиррин хуьре Фейзуллагъ бубадинни Загъда бадедин (ам къурушви тир - авт.) хизанда къвед лагъай аял яз Эмирхан дуньядиз атана. Гъа йисара Игъира, Къурушдал, Маца, Къишка ва маса къуниш хуьрера хъайи аялрин виридан къадар-кисмет сад хътинди я: аял члалалай Азербайжандин къишлахриз куьч жедай рекъерани, келер хуьз, гъабурун гуьгъуьна хъанай. Дуьздаказ келдай мумкинвилер садазни къисмет хъанач. Игъиррин хуьре школа 1944-йисалай кардик квайтлани, келдай аялар лап тлимил, себелни куьчеривилин уьмуьр тир, йисан са пай гъа рекъерани хуьлера акъатзавай, аялар диде-бубайрихъ галаз тухуниз мажбур жезвай. Гъавилляй хуьре келдай мумкин-

ругъар намуслуудаказ килиз акъудзавай, вичиз авторитет къазанмишнавай аскер яз къалурнава ва чешнелу къуллугъдай, вичин гъилик квайбур тербияламышунай 16 сеферда чухсагълулар малумарнава. ГъакI хъайила я лугъудайди: квалин тербия алай кас гъина хъайитлани, чешне яз амукъда. Абурулай гъейри, лап хъсан къуллугъ авунай Эмирхан ВЛКСМ-дин ЦК-дин "Жегъил кивенквечи" лагъай знакдизни лайхлу хъана. А йисара ам лап лайихлу пишкеш тир.

Армиядин жергейрай хтай Эмирханан къуллугъдин характеристика акур Хасавюрт райондин военный комиссариатди адаз Къурушрин хуьруьн исполкомда Советдин военный столдин учеткивилини цийи къуллугъ гана. Келунихъ цигел тир Эмирхан са йисалай Хасавюрт шегъерда авай хуьруьн майишатдин техникумдик экечина, "Планирование и учет сельхозпроизводства" пеше къачур ам Ставропольский крайда авай "Ананасеньковский" колхоздиз, хуьруьн майишатдин кад-

Гъазурайди - Ш.ШИХМУРАДОВ

Эдебият ва общество

Тарихда инсаният виликди финиз, виниз тир дережадиз экъечуниз илимдихъ, кивенквечи технологийрихъ, девирдин истемешунрихъ галаз къадай шей гъасилдай зегъметдихъ галаз санал медениятдин, литературадинни искусстводин агалкъунрини екез рум гузвайдал, юзун-гъерекат кутазвайдал шак алач. Малум тирвал, сад тир ульке, гзаф халкъарин умуми квал тир Советрин Союз чукурайдалаи гугъуьниз, "реформайринди" лугъуз хъайи девирда, экономикадиз, культурадиз ва маса хилериз, терефриз хъиз, литературадиз, обрарованидиз, тербиядин месэлайризни фикир гузмачир.

Ингъе РФ-дин Президент В.Путинан Указдалди 2015-йис чи улькеда Литературадинди яз малумарун, гъелбетда, хъсан кар хъанва. Идакай аз сифте яз шазан июндин эхирра Махачкъалада Дуствилин кваллин конференцийрин залда "Общество медениятдин жигъетдай сад ва мягкем авунин карда литературадин журналрин роль" темадай Кеферпатан Кавказдин Федеральный округдин Литературно-художественный журналрин килин редакторрин совещанидал РД-дин печатдин ва информациядин министр Азнаур Аджиеван сивай ван хъанай. Ада и йисаз вири терефрихъай гъазур хъун, литературадиз гъам государстводи, гъамни вири обществоди, общественный тешкилатри еке фикир гун, виридан фикир эдебиятдал, ктабар гзаф клелунал желб авун лазим тирди къейднай.

Виридаз чизвайвал, алатай девирдин хъсан гзаф крар, терефар "цийикла тукъур хъувунинди" лугъудай девирда риклелай алудна, кваз хъуначир. Советрин Союз дуньяда виридалайни гзаф клелзавай ульке яз машгур тир. Амма кье икк лугъуз жедани? Гъайиф хъи, - ваъ. Ктабар, журналар, гъаки газетарни клелзавайбурун къадар къвердавай тимил жезва. Им виридак къалабулук кутуна клелзавай татугайвал я. Аялри, жегъилжаванри ктаб-журнал, художественный литература къвердавай тимил клелуни, адаз итиж (интерес) авун агъуз аватуни абурун акъул-камалдин, къатлунунрин, чирвилерин дережадиз, гъаки бажарагълувилизи, санлай милли культурадизни чурукла таъсир тавуна тазвач.

Алайди Литературадин йис яз малумарнаватла (и кар, гъелбетда, хъсанди хъанва), адакай гегъеншдаказ рахадай вахтни фадлай алукунава. Икк, сифте литературадин тарихдиз, литературоведенидиз куьруь хътин сиягъат ийин.

Литература вуч я?

Са рахунни алач, литература, искусство социальный гужлу къуват, инсанар тербияламышдай таъсирлу такъат я. Н.Г.Чернышевскийди эдебият уьмуьрдин учебник я лагъанай. И.В.Сталина писателар "инсанрин руьгъерин инженерар я" гъавайда лагъайди тушир, яни гъакъикъи, кивенквечи искусстводи инсан виниз акъудда, адан руьгъ хкажда, общество, инсаният виликди финик рум-гъерекат кутада; куьгъенчивал, куьгъне къайда, фикир, гъахъсузвал, инсандин лайихлувал агъузарун, ам истисмарун, эйбежервал, мешребузвал яз, русвагъда, беябурда.

Тарихдиз вил вегъейла, акъазвайвал, гафунин машгур вири устадриз чпин яратмишунрин асул чешме халкъдин уьмуьрдай жагъизва. Месела, къадим Грециядин демократиядин шартлари Эсхил, Софокл, Еврипид, Аристофан майдандиз акъудна. Возрождендин девирди инсаниятдиз Данте, Тициан, Рабле, Шекспир ва Сервантес багъишна.

XVIII-XIX лагъай асирра Свифт, Бальзак, Гете, Гюго, Диккенс, Роллан иллаки машгур хъана. Гъа и асиррин урусин литературадихъ лагъайтла, дерин дувулар, къетлен адетар ава, ам художественный культурадин хиле инсаниятдин вини килин дережа, зурба агалкъун яз гъисабиз жеда. Пушкинани Лермонтован, Гоголанни Достоевскийдин, Некрасовани М.С.-Щедринан, Толстойни Тургеневан, Чеховани Горькийдин, Маяковскийдинни Шолохован ва гзаф масабурин зурба ядигарри гъа и кардин гъакъиндай шагъидвалзава.

Литература, латин чалай таржума авурла, *litera* - гъарф, *literatura* хъенвайди лагъай чал я, яни искусстводин са жуьре - гафунин искусство. Литературадин жуьреяр са шумуд ава: илимдин, публицистикадин, справочный, эпистолярный - яни сада-садаз хъей чарарин жуьреда яратмишнавай эсерар. Адет яз, хъенвай художественный эсерриз литература лугъузва. Термин "Литература" (вликрай, месела, В.Белинскийди лугъуз хъайивал, "изыщная" (зериф, гуръег) Литература) гегъеншдиз анжах XVIII лагъай асирда ишлемишиз башламишайди я. А чавалди "поэзия", "поэтическое искусство" гафар ишлемишзавай. "Литература" ктабар чап авунихъ, акъудунихъ галаз алакълу я. Вликрай, чапнавай ктабрин къадар лап тимил тир девирда, гафунин искусство асул гъисабдай сивин, хурун (для слуха) яратмишунрин жуьре хъиз кардик квай.

Искусстводин маса жуьрейрилай (живопись, скульптура, музыка, куьулер) - рангар, къван, мрамар, тардин, чуьнгурдин симерин къешенг сес, бедендин гъерекатар ишлемишзавай жуьрейрилай - тафаватлу яз, литературади вичин форма гъарфарин, сесерин чалакай тукъуьрзава, абуру клелзавайдан, яб акалзавайдан гъиссериз, руьгъдиз и ва я маса жуьреда таъсирзава. Поэзия искусстводин килин жуьре я. Маса гъар гъи искусство хъайитлани, чеб ибарат тир материалрин, яратмишунин барадай тимил ва я гзаф сергъятламинаваз жеда. Поэзиядин мумкинвилер лагъайтла, гегъенш я, ам гафарлай, чалаан такъатралди арадал гъизва.

Марксизмдинни ленинизмдин классикири, искусстводин идеологиядинни эстетикадин метлебдилай лугъуналди, литература чирвилер, тербия гудай зурба такъат тирди къейддай. Месела, Ф.Энгельса Бальзакан яратмишунра кар алайди ам вичин "поэтический правосудиеда" тарихдин "революционный диалектикадин" куьлушриз хкаж хъун яз гъисабдай. В.И.Ленина Л.Толстойн яратмишунра "лап деринрай лепе акъалтнавай, гъалаба акатнавай халкъдин члехи гъуьл" - уьмуьр "гзаф камаллудаказ ачухарун, къалурун" тирди къейддай. Ленина тагъкимардай: искусстводин массайрин "гъисс, фикир ва къаст тупламишун, абуру къарагъарун, массайра художественный гъисс арадал гъун ва виликди тухун лазим я". ("Литературадикай ва искусстводикай", 1969, 663-чин).

Гъар гъи девирдин хъайитлани художественный литература гзаф терефринди я. Ам къве патал пай жезва - шириатдизни прозадиз, гъаки пуд жуьредизни - эпосдиз, лирикадиз ва драмадиз.

Виликди финин асул шартл

Литература (гафунин искусство) халкъдин хурун яратмишунрин, фольклордин бинедаллаз гъеле дегъзаманайра, государствояр тешкил жедайла, арадал атана. Хъинрин къадим памятникра (Библия, "Махабхарата", "Повесть временных лет") гафунин искусстводин элементар мифологиядин, диндин, тлехи ва тарихдин илимдин сифте цирерихъ, жуьреба-жуьре информациядихъ, эдебдин ва практикадин къалурунихъ (ва икк мад) галаз санал жезвай. Ятлани и карди абурун эстетикадин жигъетдай метлебувал квадарзавачир.

Къадим цивилизациярин - Египетдин, Китайдин, Иудеядин, Индиядин, Грециядин, Римдин ва масабурин - литературадин ирсини дуньядин литературадин диб, бине арадал гъана. Икк, Библияди, Гомеран поэмайри, "Махабхаратади", "Шицзинди", Эсхилан, Аристофанан, Плавтан, Калидасыдин драмайри, Анакреонтан, Гораційдин, Катуллан, Цюй Юанан лирикади, Луккианани Петронийдин сатиради, халкъдин сатирадин ктаб "Панчатантради" литературадин яратмишунрин гзаф жуьрейрин бине тешкилна, абуру гележегда дуньядин литература виликди финин чешне-чешме хъана лугъуз жеда.

Рагъакидай ва Рагъэкъечдай патарин къадим дуньядин хараплайрал цийи государствояр арадал гъайи алай девирдин халкъарин литература вичиз хас тир къетлен фольклордин бинедаллаз арадал атана. Юкъван асирра Европада игитвиллин поэмайрин повестар ("Роландакай мани", "Нибелунгикай мани", "Игоран полкунин гъакъиндай гаф" ва мсб.) яратмишна, лирикадинни сатирадин цийи жуьреяр пайда хъана.

И члавуз Рагъэкъечдай патан литературарди иллаки цукъ акъудна: члехи эпический эсерар (Индияда - "Рамаяна", Персияда - "Шахнаме", Китайда - "Вацарин гъевчи заливар", араб улькейра - "Агъзур ва са йиф", Японияда - "Моногатари", Гуржистанда - "Пеленгдин хамуна авай аскер" ва мсб. къалуриз жеда), лирикади тир члехи шаирри - Китайда Бо Цюйиди, Ли Боди, Ду Фуди, Иранда - Саадиди, Хафиза, Японияда Мацуо Баседи ва масабурин чпин эсерар майдандиз акъудна.

Литература виликди финин гугъуьнин асир Возрождендин девирдилай гатумзава. И члавуз иллаки Рагъакидай патан Европадин литературади цукъ акъудна (Данте, Бокаччо, Рабле, Шекспир, Сервантес ва мсб). И писателар цийи Европадин литературадин бине кутурбур яз гъисабзава. А девирдиз жуьреба-жуьре терефар, хилер - барокко, классицизм, Просвещение, романтизм, реализм, натурализм, символизм хас тир. Декадентстводи лагъайтла, буржуазный культурадин дерин кризис къалуризава. Гъа са вахтунда XIX лагъай асирдин литературада арадал атай реализмдин метод алай девирдин литературадани кар алайди яз амуькззава.

Къейдна кланда хъи, XX лагъай асирдин вилик урус литературарди къетлен куьгъувана. Дуньядин майдандиз маса литературарайрилай куьлухъ экъечдай ада и чавалди аваз хъайи эстетикадин вири тежриба кватла, кужумна, гъакъи ам мадни девлетлу авуна. Пушкинан, Гоголан, Некрасован, Лескован, Достоевскийдин, Л.Толстойн, Чехован яратмишунра реализмдин цийи жуьре арадал къезва. XX лагъай асирдин члехи писателари, месела, Т.Манна, Р.Тагора, Лу Сина, Акутагавади, Фолкнера ва масабурин искусство виликди финин карда урус классикади члехи роль куьгъвайди къейддай.

Урус литературадин хъсан адетар соцреализмдин бине кутур Максим Горькийди бажарагълудаказ давамарна. Соцреализмдин векилрик мадни В.Маяковский, Б.Брехт, Я.Гашек, М.Шолохов, П.Неруда ва маса бажарагълу писателарни шаирар акатзава.

Советрин художникри урус халкъдин искусстводин, "члехи урус миллетдин - Плехановани Ленинан, Белинскийдинни Чернышевскийдин, Пушкинани Толстойн, Глинкидинни Чайковскийдин, Горькийдинни Чехован, Сеченованни Павлован, Репинани Сурикован, Суворовани Кутузован миллетдин (И.Сталин. "Ватандин Члехи дяведикай", 1951-йис, 30-чин) хъсан адетар давамарна, виликди тухвана.

Виликан девиррин вири ирс, эвелни-эвел милли ирс, чирун, ишлемишун, адакай менфят къачун меденият виликди финин асул шартл я.

(Къатл ама)

Камалдин хазинадай

✓ Хиял, хиялдиз гъиз алакълун (воображение). И ери авачиз, я шаир, я философ, я акъуллу инсан хъунухъ мумкин туш...

Хиялдиз гъиз алакълун - им къамат, суьрет, шикил (образ) арадал гъиз хъун лагъай чал я. Ихътин зигъиндикай магърумди куьт инсан жеда.

Д.ДИДРО.

✓ Акъул галачир хиялри (фантазияди) гъакъикъатда авачир, махарик жедай хътин аждагъанар арадал гъида; амма фантазияни акъул-камал санал - им искусстводин диде, адан гъейранардай хътин гуьзелвилерин чешме я.

Ф.ГОЙЛ.

✓ Гъар са художникдихъ виле гъевилин, жуьрэтлувилин цир хъана кланда, ам авачиз са бажарагъни фикирдиз гъиз жедач.

В.ГЕТЕ.

✓ Яратмишунлай зурба, килин лезет авач.

Н.ГОГОЛЬ.

✓ Уьмуьрдин вири шадвилер яратмишуна ава: муьгъуьббат, зурба акъул-камал, зегъмет - ибуру вири гъа са ялаврин куватдин целхемар я.

Яратмишун - им ажал, килин пуч авун лагъай чал я.

Р.РОЛЛАН.

✓ И ва я маса эсер яратмишдайла, фикир, шикил, суьрет тамавилелди акъалтарна виже къведач - клелзавайбуру патални абурун пай туна кланда - ам эсер клелиз, фагъум-фикир ийиз мажбур жедайвал.

Ш.МОНТЕСКЬЕ.

✓ Литературада чун аристократар туш. Чун тварариз - ваъ, хъенвай эсерриз килигзава.

Н.КАРАМЗИН.

✓ Жуван девирдин эдеб-ахлак, адетар хъсанарун - ингъе гъар са писателдихъ хъун лазим тир мурад-метлеб, эгер адаз вич инсанрин анжах рикк аладардай кас хъана клелзавачтла...

О.БАЛЬЗАК.

✓ Литература халкъдин фагъум, къанажагъ, адан руьгъдин уьмуьрдин лап хъсан пай, емишмайва я.

В.БЕЛИНСКИЙ.

✓ Литературадиз виринра адан чиркин, алчах чешнейриз килигна - ваъ, общество гъакъикъатда виликди тухудай деятелар фикирда къуна къимет гузва.

М.САЛТЫКОВ-ЩЕДРИН.

✓ Къин лезет я, чап авун - жавабдарвал.

А.РУБИНШТЕЙН.

✓ ...Литературадиз цудралди зурба талантар, техникадин устадар ва илимлу ксар атайтлани, абуру гъалар дегъишардач. Литература общественный ягънамусдин сес тахъанмаз, халкъдин итижар (интересар) сифте чкадал эциг тавунмаз, са талантдини, са чирвилерини куьмедач... литературади анжах куьгъвадай затлар, иер игрушкаар арадал гъида.

Н.МИХАЙЛОВСКИЙ.

✓ Гъакъикъи писатель къадим пайгъамбар хъиз я: адаз адетдин инсанрилай гзаф ачухдаказ аквада.

А.ЧЕХОВ.

Кьиблепата сад лагъайди

Жасмина САИДОВА

Июлдин эхиримжи йикъара Махачкъалада эцигунрин хиле ишлемишдай ракъунни бетондин шейэр гъазурдай цийи карханади кваллах башла-мишуниз талукъ шад мярекат кьиле фена. "Завод ЖБИ "Стройдеталь" ОАО яшайишдин квалер эцигдайла ишлемишдай паяр (цпар), бетондин турбаяр ва канализациядин, рекьерин кваллахар патал лазим тир ракъунни бетондин гьалкъаяр акъудунин карда Россиядин Кьиблепата вичиз тешпигъ авачир сад лагъай кархана жеда, хабар гузва РД-дин Гьукуматдин пресс-къуллугъди.

Завод ачухуниз талукъарнавай мярекатда РД-дин Гьукуматдин вице-премьер **Гьасан ИДРИСОВА**, Дагъустандин Халкъдин Собранидин вице-спикер **Юрий ЛЕВИЦКИЙ** ва республикада официалнидаказ мугъманвиле авай Годсуматдин депутат **Алексей ЖУРАВЛЕВА** иштиракна.

Мярекат ачухдайла Гьасан Идрисова кьейд авурвал, кьенин юкъуз региондин вилик эцигзавай яшайишдин квалерин ерилувал хкажунин, и карда герек жезвай шейэр акъудун гегъеншарунин, абурун жуьреяр артухарунин месэла ква.

"Кьенин мярекат республикадин эцигунрин хиле кьенкьвечи жедай кархана - "Стройдеталь" завод ачухуниз талукъарнавайди я. Чна кье кардик кутазвай кархана эцигунрин хиле Европадай тир цийи технологияр ишлемишунал гьалтайла, неинки республикадин, гьакъни уьлкведин майдандани кьенкьвечиди жедайдал шак алач. И проект себегъ яз чавай эцигунрин хел патал акъудзавай продукциядин къадар, ерилувал ва жуьреба-жуьрвал артухариз алакьда", - кьейдна Гь.Идрисова.

Вице-премьерди кьейд авурвал, алай аямдин завод ачухунин кардик чьехи пай кьилин инвестор Мегъамедрасул Омарова ва адан Европадай тир амадарги кутунва. "И ксарин чпин зегъметдалди чешне къалурнава: Дагъустанда Европадай тир алай аямдин цийи технологияр ишлемишдай мумкинвилер авазва. Государстводи и проект кар алайбурун дережадиз хкажнава, инженерный къурулушралди таъминарнава ва налогрин рекъай бязи къезилвилер тайинарнава. Им государстводи кьилдин ксарин компаниярихъ галаз са-

нал кваллахунин жигъетдай хъсан чешне я", - алава хъувуна ада.

Проекта кьалурнавай гужлувал аваз кваллахитла, карханади йиса тахминан 60 агъзур кв.м. яшайишдин квалер эцигдай шейэр, 800-дав агакьна бетондин турбаяр ва 12 агъзур гьалкъа акъудда. Гьелелиг и шейэр республикадиз кьееце патай гьизва.

Малум хъайивал, карханадин производство Германиядин алай аямдин технологирал бинеламиш хъанвайди я, тадаракралди тамамдаказ Германиядин машина акъуддай карханайри, гьа жергедай яз ЕРС ва Henkel компанири таъминарнава.

Махачкъаладин мэрдин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Муса Мусаева кьейд авурвал, инновационный заводди йиса бетондин 120 агъзур тадарак акъуддайвал я. "Уьлкведин сергьятра и карханадиз ухшар завод анжах Дондал алай Ростовда ава. Гьаниз килигна, инанмиш я, карханадихъ еке гележег ава. Кьенин юкъуз чи вилик квай месэла заводди тамам къуватдалди кваллахдайвал авун я. Икь хъайила чи агъалияр патал кваллахдин цийи чкаярни жеда, шегьердин бюджетдиз налогарни кьведа", - лагъана ада.

Кьенин юкъуз инвесторди проектдиз 615 миллион манат серфнава. Республикадин руководстводи лагъайтла, и проект уьмуьрдиз куьнуьрмишунин карда еке куьмек гана. Кьилди къачуртла, цийи завод виликан "Стройдеталь" карханадин мулкуник акатзавай 7 гектар чилел эцигнава.

Карханада кваллахдин 170 чка жедайвал я. Кьенин юкъуз заводда 91 пешекарди зегъмет члугвазва ва юкъван гьисабдалди вацра 20 агъзур манат мажиб къачузва.

Зур йисан нетижаяр къуна

ЧИ КОРП.

Россельхознадзордин Дагъустанда авай Управлениди алай йисан 6 вацран вахтунда 2 миллион манатдилай артух жермеяр илитнава, 1 миллион манат пул кьенин йикъалди кватлиз алакьнава. Идакай ва алатнавай зур йисан вахтунда авунвай маса крарикай 18-июлдиз управленидин дараматда республикадин журналистрихъ галаз хъайи гуьруьшдал малум хъана.

Россельхознадзордин Дагъустанда авай Управленидин руководителдин заместитель **Идрис АЗИЕВА** хабар гайивал, алай йисан алатнавай девирда Управлениди гуьзчивилинни ахтармишунин 1243 серенжем кьиле тухванва, абурун нетижада кьайда чурай 574 дуьшуьш винел акъуднава, 504 протокол туькьурнава.

Пресс-конференциядал тухванвай кваллахдин нетижаяр гьакъни государстводин ветеринарный надзордан отделдин начальник **Руслан ОЗДЕМИРОВА**, тумарал гуьзчивал авунин отделдин начальник **Жамиля МОЛЛАЕВАДИ** ва набататрин карантиндин крарай отделдин начальник **Ширвани ГЪАМЗАЕВА** къуна.

Ш.Гьамзаева кьейд авурвал, республикада 28 агъзур гектардин майданда, зиянкар гъашаратар себегъ яз, карантин кардик кутунва. Адан гафаралди, жегъил багълар ва ципицлухар кутун авай гьал тарифдай хътинди туш. Кар ана ава хьи, и культурайрик мукьвал-мукьвал жуьреба-жуьре азарар акатда, абурал зиянкар гъашаратринни иллаки рикъ ала ва зиянкаррихъ галаз женг члугвадайла пестицидар ишлемишзава.

"Анжах сагълам тир кьелемар цуни месэла гьализ куьмекада, амма, гъайиф хьи, кьенин юкъуз абур кьееце патан уьлквейрай, Россиядин маса регионрай гьизва ва гзаф дуьшуьшра азар квайбур жезва", - лагъана Ш.Гьамзаева.

Малум хъайивал, эхиримжи йисара республикада теплицаяр кутунвай майданарни артух хъанва - 109 гектардив агакьна. Инани четин месэла арадал атанва - теплицайрин пешекарар хаталу зиянкардихъ - помидоррик акатзавай Кьиблепата Америкадин гуьчрехъ галаз женг члугуниз мажбур хъанва.

Алай йисуз идаради асул фикир чилериз талукъ месэлайризни, кьилди къачуртла, республикадин чилер лазим рекьериз ва менфятлудаказ ишлемишунин месэладиз гузва. "Чи республикада 4346 агъзур гектар чилер хуьруьн майишатдин бур я. Амма и чилерал гзаф къадар хуьрер (гьарда 200-300 квал авай) ала. Эхиримжибур картайрални къалурнавач. Гьаниз килигна, и месэлада ни кьайда туна кланзава", - малумарна Идрис Азиева.

Арадал къевезвай вири месэлаяр гьалун патал, ада лагъайвал, властдин маса органрихъ галаз алакьада аваз кваллахун чарасуз я. Икь, И.Азиева малумарайвал, агъалийрин патай арзаяр атай бязи дуьшуьшра пландилай къерехдай тир кваллахар прокуратуради отказ авун себегъ яз кьиле тухуз жезвач.

РусГидро ПАО-да Китайдин инвесторриз теклифнава

Жасмина САИДОВА

27-июлдиз Дагъустандиз официалнидаказ мугъман хъанвай Китайдин делегацияди вичин кваллах кутягъна. Делегациядин составдик Россияда Китайдин Халкъдин Республикадин Чрезвычайный ва Тамам ихтиярар ганвай посол **Ли ХУЭЙ**, КНР-дин Россияда авай Векилханадин алишверидинни экономикадин крарай меслятчи-векил **Чжан ДИ**, ЗТЕ Корпорациядин Россияда авай филиалдин вице-президент **Ван ДУН**, "Китайдин алишверидинни промышленный банкдин" вице-президент **Лан ВЭЙЦЗЕ**, "Гэчжоуба" Корпорациядин Россияда авай векилханадин кьил **Сун ЛЯН** ва Китайдин промышленностдинни финансрин маса компаниярин пешекарар квай. Республикадихъ галаз алакьалу маса месэлайрилай гьейри, Китайдин делегацияди энергетикадин хиле санал кваллахунин месэлаярни веревирдна. Китайдин инвесторар гьакъни Чиркейдин ва са жерге маса ГЭС-рал мугъман хъана.

КНР-дин векилриз Дагъустандихъ энергиядин цийи хъжедай, яни фад ахцудай чешмейрин жигъетдай авай мумкинвилер ачухуниз талукъ мярекат "РусГидро"

ПАО-дин Дагъустандин филиалда кьиле фена.

Республикадин гидроэнергетикадилай суьгьбетдайла, Дагъустандин филиалдин директор **Тимур ГЪАМЗАТОВА** малумарна: "Инвесторар патал асул итиж Сулак ва Самур вацларикай ибарат я. Эгер Сулак вацун дере нетижалудаказ ишлемишзава, Самур вацлукъай акъ лугъуз жедач. Икь, гатфариз дагда живер църаз башламишзавай ва марфар къвазвай вахтунда 500 млн. кубометрдилай гзаф яд гьуьлуьз физва ва и месэла Самур вацлал чьехи са, ва я гьвечи са шумуд гидростанция эцигуни гьялда".

Гуьруьшдал РФ-дин Федеральный Собранидин Федерациядин Советдин вице-спикер **Ильяс УМАХАНОВА** кьейд авурвал, Дагъустандихъ гидроэнергетикадин ресурсрин еке запас ава. "Иник тахминан 50 миллиард кВт/саят акатзава, абурукай гьелелиг ишлемишзавайди анжах 10 процент я, - кьейдна И.Умаханова. - Чна Китайдай тир амадариз и мумкинвилер фикирда кьун теклифзава, ГЭС-ар эцигунин хилекай рахайтла, и кардал Китайдай тир пешекарар желб авуникай рахазва. Китайвийривай эцигунар патал лазим тадаракралди таъминариз, я тахъайтла ам лизингдин кьайдада вугузни жедай".

Сифте къван кутунва

И йикъара Каспийск шегьерда Дагъустандин гидроэнергетикриз эцигдай гележегдин памятникдин сад лагъай къван кутунва. И кардик талукъарнавай шад мярекатда "РусГидро" ПАО-дин Правленидин председателдин советник **Нурмегъамед АЛИЕВА**, "РусГидро" ПАО-дин Дагъустандин филиалдин директор **Тимур ГЪАМЗАТОВА** ва "Ленгидропроект" АО-дин кьилин инженер **Борис ЮРКЕВИЧА** иштиракна.

"И декъикадилай Дагъустандин гидроэнергетикриз гележегдин памятникдин эскиз туькьурун патал

шунрин конкурс 2015-йисан 30-сентябрдиз акьалтларда. РусГидродин Дагъустандин филиалдин руководителдин гафаралди, и памятник неинки республикадин культурадин ирсинин объект жеда, ада гьакъни гидростанция эцигунин карда зегъмет члугур, Дагъустандин гидроэнергетика ва идахъ галаз санал вири республика вилик тухунин кардик пай кутур вирибурун тварар эбеди ийида.

"Энергетика ва гидроэцигунар - им Дагъустандин экономикадин асул даяхар я, - малумарна мярекатдал Нурмегъамед Алиева. -

яратмишунрин ачух конкурс малумарзава, - лагъана Тимур Гьамзатова. - Гьалибчи пешекаррикай ибарат советди хьада, адан составдик РусГидродин векилар, Каспийскдин кьилин архитектор Агъмед Махов, скульптор Гимбат Гимбатов, "Ленгидропроект" АО-дин ва "Чиркей-ГЭСстрой" АО-дин пешекарар, гьакъни общественный ва яратмишунрин тешкилатрин векилар жеда".

Эскиз туькьурун патал яратми-

Республикада санлай къачурла 1800 МВт-дин гужлувал авай 15 гидростанция эцигнава. И станцияри гьар йисуз 5 млрд.кВт.саят электроэнергия гьасилзава, амни лагъайтла Россиядин Кьиблепата мулкун ишлемишзава, маса республикайринни агакьзава. Кье и дережадиз агакьунай чна чпин зегъметдиз республикадилай къерехдани кваз еке кьимет гузвай гидроэнергетикриз чухсагуьл лугъузва".

“Гамаринни халичайрин сувар”

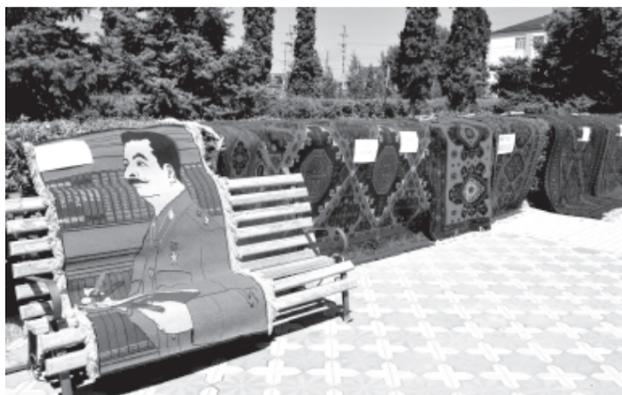
Хазран КЪАСУМОВ, Мизамудин МАГЪМУДОВ

Малум тирвал, алай йисан 1-августдиз къадим Ахцегьрин хуьре лезгийрин игитвили “Шарвили” эпосдин сувар 16-сеферда кьиле фида. Адаз Сулейман-Стальский райондани тешкиллу гъазурвилер аквазва. Кьилди къачуртла, культурадин маканра, образованидин идарайра эпосдиз талукьарна вечерар, выставкаяр, конкурсар ва маса мярекатар кьиле тухузва. ИкI, и йикъара Къасумхуьрел, И.Гь. Тагьирован тиварунихъ галай Культурадин дворецдин вилик квай гъаятда, “Шарвили” эпосдин суварин гъурметдай “Гамаринни халичайрин сувар” кьиле фена. Ам райондин администрациядин культурадин отделди ва районда кардик квай Россиядин халкьарин адетрин культурадин центради тешкилнавайди тир.

Райондин 16 хуьре кардик квай культурадинни ял ягъунин центрайри (КДЦ-ри) майдандал гамаринни халичайрин выставка акъуднавай. Асул гьисабдай вилик йисара нехишрин устадри хранвай жуьреба-жуьре чешнейрин гамаринни халичайрин къадар 60-далай виниз тир. Абуруз тамашзавай инсанрин гьейранвал гьасятда къатлуз жезвай.

Ингье сифте виле акъадай чкадал В. И. Ленинан ва И.В. Сталинан шиклар авай халичайар эцигнава. Абуру, гьакни нехишрин устадар тир Индира Гереевади (Экен, “Испик” чешне), Цуьквер Бабаевади (Кварчагъ, “Кьепир чешне”), Перизда Рамазановади (Зугьрабхуьр, “Сафарли”), Маида Вагъабовади (Хтун, “Жерге фура”), Рабият Алибалаевади (Асалдхуьр, “Таланчи”), Магьият Хидировади (Эминхуьр, “Ахцегъ”), Шагьселем Ильясови (Качалхуьр, “Чура”), Мусинат Нуралиевади (Цмур, “Векелар”), Бесхалум Шихрагьимовади (Нуьцъуьгъ, “Черегуьл”) ва масабур храй гамарини халичайри тамашчийрин фикир чпел желбна.

Мярекат ачухунин сифте гаф Нариман АБДУЛМУТАЛИБОВ рахана.

- Гъурметлу юлдашар, атанвай мугъманар! - лагъана Н.Абдулмуталибова. - “Шарвили” эпосдин сувариз талукьарна кье чна районда сифте яз “Гамаринни халичайрин сувар” кьиле тухузва. Ам тухунин метлебни гамарни халичайар хурунин сеняткарвал къачел ахъалдаруникай ибарат я. Вилик вахтара Кьулан Сталдал, Зизика, Кварчагъа, Испика, Куьре магалдин маса хуьрера гамаринни халичайрин фабрикаяр кардик квайди тир, хуьрера нехишрин хъсан устадарни авай. Гъайиф хьи, 1970-йисарилай эгечина, фабрикайрин кьвалах акъваз хъана. Къенин сувар мубарак авуналди, аз куьн инанмишариз кланзава хьи, чна районда гамарни халичайар хрунин кьвалах къачел ахъалдарда, хуьрера гамарин фабрикаяр кардик кутан хъийида. Цинин йисалай эгечина, чна районда “Гамаринни халичайрин сувар” гъар йисуз кьиле тухуда.

Н.Абдулмуталибов выставкадиз гъанвай гамаринни халичайрин чешнейрихъ ва абур хранвай устаририхъ галазни мукъувай таниш хъана.

“Гамаринни халичайрин сувар” гьевескарар тир Керим Камилова, Мусинат Нуралиевади, Перихалум Къазанбеговади, Закир Алискерова, фольклордин “Куьре” ансамблди лагъай манйири, далдамчийрин “Къасумхуьр” ансамблди тамамарай авазри мадни гурлу авуна.

Гад гъарай я! Кьвалах йигиндаказ кьиле физва

Патимат МАГЪРАМОВА

Хуьрерин администрацияри майишатдин кьвалахриз къетлен фикир гузва. Хейлин йисара ишлемиш тийиз гадарнавай чилер гъиле хкъуна цаз башламиш хъувунва. Чун и йикъара Къурагъ райондин Маллакентдин хуьруз, ана гатун кьвалахар гьикI тухузватла килигиз, фенвай.

Аранда авай хуьрерин векил тир Ибрагьим Меликовни галаз чун “Кутульский” СПК-дин складрал фейила, анал рабочий бригадади къуьл михьи ийизвай машиндал кьвалахзавай.

“Кутульский” СПК-да канвай 250 гектардай Арабляр пата авай никляй 80%, Маллакентдин пата авай никляй 20% тхил кватI хъувунва ва и кьвалах давам жезва. Арабляр пата авай никляй гъар са гектардай 16 центнер, Маллакентдин пата авай никляй 28 центнер тхил кватI хъувунва.

Арабляр пата авай никлерай бегьер тимил хъунин себег ам я хьи, хуьруьн агъалийри, чпин мал-къарадин иесивал тавуна, малар никле-

ра туна, гатун магьсулриз зиян ганва.

Къве комбайндини пресс-подборщикди кьвалахзава. Самар клани инсанривай къачузни жеда, са тукь 40-50 манатдай маса гузва. Гад агудзавай бур вири хуьруьн агъалияр я. Рабочийриз чпин кьвалахдин гьакьи тхилдалди, векералди гузва.

Маллакентдин никлера комбайндалди гвен гуьзвай.

Анал вичин хуьруьн майишатдин кьвалахдин нетижаяр къаз атанвай Маллакентдин администраци-

ядин кьил Минетулагъ Алиевавай гад агудунин кьвалахар гьикI кьиле физватла хабар кьуна.

Ада сифтени-сифте хуьруьн агъалийрин мал-къарадикай никлер хвена, еке зегьмет чугур анин къурхчи Сейфулагъ бубадиз чухсагъул лагъана.

- Ци кватI хъийизвай тхилдлай чун рази я, - лагъана М.Алиева. - И 130 гектар чил зегьметдал рикI алай А. Рамазановав, И.Адамовав, С.Рамазановав арендада вуганва. Къачур бегьердикай 15% гъабуроз гуда лагъана меслят хъанвай. И никлера кьвалахзавай бур чин хуьруьн виар я, кьвалахиз ашкъи авай ксар, буюр, ша, кьвалахар авазва.

Чуьлдин вири кьвалахар йигиндаказ кьилиз акъудзава, векеьр кватIна куьтягнава. Чун хуьруьн агъалийриз чалай алакьдай вири къулай шартлар тешкилиз чалишмиш жезва.

Заз Мирзе Мирзехановичаз, чухсагъул лугъуз кланзава, адан

куьмекдалди хуьруьн хейлин кьвалахар вилик фенва. Хуьруьн централдай алай, халкъдин межлисар ийизвай ким цийи хъувунва, хуьруьн кьене авай рекъера кьир канва.

Зегьметдалди хийир къачузва

Замина САИДОВА

Гатун чими ва гуьлуьшан йикъари арандин майишатрин зегьметчийрин вилик жавабдар везифаяр эцигнава, абурун къайгъуяр артурхарнава. Алай вахтунда, амай вири районра хъиз, Дербент райондин СПК-рани гатун кьвалахар ийиз, яни тхил, майваар, яр-емиш кватI хъийиз гьерекатзава.

ИкI, Кумухърин хуьре авай Улубегов Руслана регьбервал гузвай “Кумук” тивар алай СПК-дини чпин кьвалахар ийиз гьерекатзава. Ина пуд теплица, гъар са теплицада “Пикмеджик”, “Белли”, ва “Белли F-1” сортарин помидорар канва. Гъар са теплицада яд кватIдай чанах эцигнава, абуруни турбаяр кутуна, помидоррин гъар са кулунив йикъа 0,5 литр яд агакьдайвал тукьлуьрнава ва гъавадин герек тир чимивал (30 градус) хуьз алахънава. Чкадал тахъуниз килигна, гъафтеда къве сеферда Дербентдай агроном гъизва. Помидоррилай гьейри, ина 1,5 гектарда къарпузар, 3,5 гектарда келемар, гатун халияр, гъажибугъдаяр, буранар канва ва 2 гектарда шуьмягъин багъ кутунва.

Зегьмет чугурла, шейни арадал къведа лугъудайвал, ина, дугьриданни, зегьметни чуьгъазва, хийири къачузва. Алай вахтунда ина

8 рабочийди кьвалахзава. Абуру помидорар ва къарпузар кватI хъийизва, келемар цаз, абуруз ятар гузва. Лугъун лазим я хьи, кьвалахзавай рабочийриз вири шартлар тешкилнава, гъар са рабочийдиз вацра 15 агъзур манат мажиб гузва. Мад ина кватI хъувур майваар маса гудалди хуьдай еке складни ава. Алай вахтунда помидорар хкиз, ящикра тваз, маса гуз гъазурзава. Помидорар оптовикриз меслятдин кьиметдай маса гузва. Помидорар твадай ящикар гъазурдай картонар Махачкъаладай гъизва.

Чилелай хийир къачун патал

Руслан Улубегов вичин, экуьнахъ фад къарагъиз, иниз къвез кьвалахзавай бурал гуьзчивал тухуз, гъар са кар ахтармишзава. Помидорар кватI хъувунилай гьейри, ина алай вахтунда 12 тонн къарпузар кватI хъувуна, маса ганва. Гатун халияр, буранар гъеле агакънава. Цийиз кутунвай келемар ноябрдин вацра кватI хъийида.

Чаз хайи чилиз икрамзавай, зегьмет чуьгуна, кар вилик тухузвай кьехъ генани еке агалкъунар хъана кланзава. Идалай къулхъуни куьне, гъа икI зегьмет чуьгуна, халкъдиз къуллугъдайдахъ чун инанмиш я.

Чи рейд Яд кьенятлувилелди ишлемишин

И муьквар "Ахцегь район" МР-дин административдин кьвалав гвай административный комиссияди кьил кутуналди районцентралдин агьалийрив булахдин ва гьак "Ахты-Какинский" кьаналдин яд бес кьадарда агак тавунин себбар чирун ва авай кимивилер арадай акьудунихь рекье тунвай серенжемар кьабулун патал рейд кьиле тухвана. Адан иштиракчяр чпин территориярилай турбайра аваз ва кьаналдин яд фенвай кьилдин хуьрериз фена. И вахтунда цикай чьурукла менфят кьачузвай са жерге дуьшуьшар винел акьалтна.

Малум тирвал, исятда районцентралдин кьилдин магьлеяр хьвадай целди хьсандиз таьмин туш, бязи магьлеярив яд эсиллагь агакьзавач. Мисал яз, районцентралдин Гуьней патан Мукьтадиран тьварунихь галай клубдилай винелди, гьакл Байрамован тьварунихь галай куьчедиз яд акьатзавач. Инриз яд кьилдин дуьшуьшра са тимил атайтани, са герендилай ам амукьзавач. Ихьтин татугай гьал ийсаралди давам жезва. Гьа идаз ухшамаш гьалар районцентралдин Герейханован тьварунихь галай куьчедиз ва маса чкайрани ава. Идан кьилдин себбар районцентралдин са бязи агьалийри булахдин яд кьенятлудаказ ишлемиш тавун, кранар ахьайна, яд куьчейра тун, цин магистралдик еке диаметрдин турбаяр кутуналди, чпин кьвалин вилик квай чилин участокар ва багьлар дигун я.

"Ахты-Какинский" кьаналдин яд "Гуьней" тьвар алай участокдиз агакь тийиз гзаф ийсар я. Нетижанда инсанар инра авай чилер менфятсуздаказ гадаруниз мажбур хьанва. Гьелбетда, гьайиф чьугвадай делил я.

Районцентралдин агьалийрив хьвадай яд агакьарунал гуьзчивал тухун УЖКХ-дин везифа я. И идарадан кьуллугьчийри са шумуд ийс идалай вилик районцентралдин агьалийрив яд агакьаруни кьваллах хьсанарун патал кьилдин магьлеярив булахрал махсус задвижжар эцигна ва гьар магьледиз яд раькурунин график тукьлурна. Амма Ахцегьрин бязи магьлеярив жавабдарсуз кьилдин агьалийри ийфиз чинеба задвижжар чеб галай патахь ачухзавай ва абур чьурзавай вахтарни кими туш.

Мад са татугай гьал кьейд тавуна жедач. Гзаф вахтара районцентралдин бязи магьлеярив фенвай турбаяр пад хьана, яд гьакл авахьиз гьафтейралди куьчейра гьатзава. Мисал яз, Гуьней патан Ядрарин магьледиз кьезвай куьчедиз тухванвай турбадай яд авахьиз са варз я. И куьчедиз гьар юкьуз УЖКХ-дин кьуллугьчини физ хкьезва. Ятлани а чка ремонт хьувун патал са жуьрединни серенжемар кьабулзавач. Тажуб жедай кар я. Ихьтин чкаяр районцентрада мадни ава...

Районцентралдин агьалийри хьиз, чи хуьрерин бязи агьалийрини булахдин цин магистралдик ихтиярсуздаказ еке диаметрдин турбаяр кутуна, чпин салар ва багьлар дигизва. Гзафбуру цин магистралдик кутунвай турбайрал кранар алачирвилляй яд менфятсуздаказ кьамариз, вацлуз авахь хьийизва. Бязибуру турбадал кран алазни, ам ачухдиз туна, яд авадарзава... Яраб и кардин сир вуч ятла? "Ахты-Какинский" кьаналдай чпин багьлар, никлер дигайдалай гуьгьуниз яд ахтлун тахвуна, гьакл куьчейра твазвайбурни авачиз туш. Еке и кьаналдай яд Ахцегьрин Гуьней участокдиз агакь тавунин себбар гьа им я. Идакь галаз алакьалу яз УЖКХ-дин кьуллугьчийри ви-чикай инал суьгьбет физвай рейдинилай виликни и месэладиз талукь яз са шумудра актар тукьлурна ва цикай чьурукла менфят кьачузвай ксариз туьмбуьгьарни авуна, амма...

Рейддин вахтунда малум хьайивал, Цуругьрин, Смугьулрин хуьрера инсанри яд ишлемишунин кьайдаяр векьидаказ чьурзава. Ихьтин гьалар арадай акьудун патал и хуьрерин административдин кьилери бес кьадар серенжемар кьабулзавач. Гзаф вахтара, рейдер кьиле тухузвайла, абур гьатта чкадилай жагьуруни четин жезва. Кьейд авун лазим я хьи, гьар са хуьруьн административдин чпин депутатвилдин корпус, административный комиссиар аватлани, абур са жуьрединни кьвалах кьиле тухузвач. Сир туш хьи, гьар са хуьруьн руководителдин хиве вичин территорияда вири месэлайрин патахьай хьуси жавабдарвал ава. И кар абур дериндай аннамисун чарасуз я.

Рейд тухузвай вахтунда адан иштиракчийриз Цуругьрин хуьре яшамаш жезвай В.Алиева вичин кьвалин вилик квай чил булахдин целди дигизвайди акуна. И хуьруьн агьалияр тир Н.Нурагьмедова, А.Меьгамедова, Р.Фейзуллаева, Н.Мирзеханова, И.Гуьсейнова, Х.Рустомова ва гзаф масабуру чпин участокар булахдин целди дигизвай. Тажуб жедай кар ам я хьи, бязибуру чпин участокар кьаналдин целди дигизвайтани, булахдин кранни ачухна, яд гьакл авадарзавай (шкылда). Винидихь кьейднавай вири агьалийриз жермеяр авун патал протоколар кьхьена. Лугьун лазим я хьи, и хуьруьн куьчейрал эцигнавай 26 булахдилай гьич садални кран алачиз, абурай яд авахьна физва. И хуьре "Ахты-Какинский" кьаналдин кьанал квай са чкадилай булахдин цин магистральный турбадик багьлариз ва никлериз ятар гун патал 15 миллиметр диаметрдин цин 8 кран кутунвай. Абурун куьмедалди кьилдин инсанри чпин участокар шлангралди дигизвай. Ибур вири чаз са куьруь вахтунда акур татугайвилер я. Гьелбетда, яд бес тежезвай агьалийрикай фикир тавун акьалтлай инсансузвал ва инсафсузвал я.

"Ахты-Какинский" кьаналда авай яд ишлемишзавай теьгер ахтармишай вахтунда рейддин бригадиз амни хейлин чкайрилай (ремонт тавунвайвилляй) гзаф кьадарра кьамариз авахьзавайди ашкара хьана. "Ахты-Какинский" кьаналдик квай гьар са хуьруьхь кьаналдин ва булахдин яд ишлемишдай ийкьарин графикар аватлани, абур садани кваз кьазвач. Гьам булахдин ва гьамни кьаналдин ятар кьенятлудаказ ишлемишзавач. Хуьруьгьрин хуьруьз фейила, чаз чир хьайивал, инин са бязи кьвалерин гьаятра цин ярги шлангар авайтани, абурун кранар кьеви тир. И хуьруьн кьилихьай кьезвай "Ахты-Какинский" кьаналдин кьве участокдай яд кьамуз авахьзавай. Кьиле тухвай рейдинилай виликани ийкьара адан иштиракчяр Смугьулрин хуьруьзни фена. И хуьре яшамаш жезвай агьалийри, Мацарин дередай кьезвай булахдин цин проводдик лап еке диаметрдин турбаяр кутуна, чпин хьуси багьлар дигизвай. Ахтинбурулай райондин административный комиссияди 13 протокол кьхьена.

Шаксуз, алай вахтунда чина инсанриз яд бес жезвач. Жемьатдив дигидай яд агакьзавай кьаналдин кьилерал электронасосар эцигнайтла, хьсан жедай. И карди инсанар датлана дигидай целди таьминардай мумкинвал гудай. Агьалийрив яд агакьаруни важибл месэла гатун девирда гуьзчивиликай хьуд тавуна, ихьтин рейдер мукьвал мукьвал кьиле тухун ийкьан истемисун я. Хуьрерин административдин кьилерини анра авай административный комиссиари чпин территориярал яд иесузузвилелди ишлемишзавай кьилдин агьалийрал мягкем гуьзчивал тухун чарасуз я. И карди чи вири хуьрер ва гьакл районцентр ара атлунар авачиз гьам хьвадай ва гьамни дигидай целди таьминардай мумкинвал гудай.

Рейддин бригада:

А.АГЬАМУГЬЛАНОВ, "Ахцегь район" МР-дин административдин кьвалав гвай административный комиссиядин жавабдар секретарь
Р.ГЬАМЗАЕВ, "сельсовет Ахтынский" СП-дин кьил
Д.МУРАДОВ, УЖКХ-дин начальник
Б.ГЬАМЗАЕВ, Ахцегьрин хуьруьн Собранидин депутат
М.КЪАЗИЕВ, УЖКХ-дин пешекар
Р.ГЬАНИЕВ, Цуругьрин хуьруьн административдин векил
Р.ЭМИНОВ, "Цийн дуьнья" газетдин махсус корреспондент

За дамахзава

Ферид ВАГЬАБОВ

2015-йисан 11-июндин "Лезги газетдин" 24-нумрадиз чи бажарагьлу публицист, шайр **Мердали ЖАЛИЛОВАН "Раькинивай экв кьачурди"** лагьана кьил ганвай **Кьемер Абдурагьимовна ПАЛЧАЕВАДИН** 100 йисаз талукьарнавай итижлу макьала акьатнавай.

Керимов И., Палчаева Кь., Габиров М.

Ялцугьрин хуьруьн чьехи несилдиз Кьемер Абдурагьимовна вуж ятла чизва. Автордини, алимдикай дерин делилар жагьурна, абур вири "ЛГ" кьелзавайбурув агакьарна. Аферин вичиз!

Гила заз са кьве ихтилат, зун Кьемер Палчаевадихь галаз гьикл таниш хьанатла, гьадакай ийиз кьанзава.

1974-йис тир. Зи уьмуьрдин юлдаш рагьметлу **Кевсер**, кьилин са пад, гардан, вилин галаз тлаз, варцаралди Махачкьаладин онкологиядин больницада хьана. Ина Кевсераз са нивай ятлани Бакудиз Кьемер духтурдин патав фейитла хьсан я лагьай ван хьана. Бейнида гьатай и ихтилат, гьар сеферда зун патав фейила, вич Бакудиз твах лугьуз тикрардай. Адаз килгизвай духтурди Бакудиз тухунихь метлеб авач лагьанатлани, са юкьуз, гьазурвал акуна, чун Бакудиз рекье гьатна. Са яшлу таксистди чун Кьемер духтурди кьвалахзавай институтдиз тухвана. Са документ, направление гвачиз, яраб чун духтурди кьабулдатла лугьуз, чна дарихвалзавай. Амма приемныйда авай секретаршад чун секинарна ва духтурди кьабулдайдахь инанмишарна. Са цлуд декьикьани хьанач, чина хьвер авай Кьемер духтурди чун вичин кабинетда кьабулна. Икьван еке дережайриз акьатнавай, зурба тьварарин сагиб хьанвай лезги дишегьлиди чун дидедин патав хтанвай свасни гада хьиз кьабулна. Дугьриданни, инсанар - духтурар, муаллимар ва маса пешекарар - гьар сад са кьилихдинбур жеда. Бязибуру гафуналди, ширин мецелди анихь галайдан кефи ачухарда, цийи умудар, ниятар арадал гьада. Масабуру лагьайтла, кефи хада, сугьуларда.

Эхь, 41 йис идалай вилик хьанвай кар карагзава зи вилерикай. Дивандал сад-садав агатна ацукьнавай кьве дишегьли гагь шехьиз кьекьифдай, гагь хьуреддай. Кьемер духтурдин ширин меци, кьилихри, са сят-

дилай виниз хьайи суьгьбетди Кевсераз умуд хгана, ада азардихь галаз женг чьугваз башламишна.

1975-йисуз за Кевсер Махачкьаладиз дарманар кьхин патал гьайила, онкологиядин больницадин духтурар, ам кьвачел алаз акурла, ала-мат хьана. Адан архивдиз янавай больничный карта винел ахкьудна.

- Заз багьшламишна, - лагьана хирург онкологди, - куьне адаз гьихьтин тьунар-хьунар гузва? Куьне адан уьмуьр ярги хьувунва.

- Адан уьмуьр Бакуда авай Кьемер духтурди ярги хьувурди я, - лагьана за онкологдиз. Адахь галаз хьайи гуьруьшдилай гуьгьуниз Кевсераз Алагдай кьве йис уьмуьр хгана. Гьа ик, зун сифте сеферда 41 йис идалай вилик медицинадин илимдин доктор, инсанвилдин вири терефар авай Кьемер Абдурагьимовнадихь галаз таниш хьанай.

Зи кьвед лагьай гуьруьш и камаллу, чьехи руьгь авай, агьзурралди инсанрин вилериз экв хгай духтурдихь галаз 1975-йисан эхирра хьана. Зи хуьруьнви, дуст, сад лагьай классдилай 10-дал кьван са классда кьелай **ВЕЛИЕВ Эзедин Бабаевича** Бакуда физикадин-

ни математикадин илимрай кандидатвилдин диссертация хвена кьанзавай. Чун са цлуд кас - Эзединан стхаяр, халуяр, миресар ва зун Бакудиз фин меслятна. Чна Кирован тьварунихь галай госуниверситетдин залда чкаяр кьуна. Са арадилай **КЕРИМОВ Ибадуллагьа** (ам Эзединан халу тир), чакь элкьвена, ихьтин са месэла ава, хтулар, лагьана. Ина - Бакуда - чаз талукь тир миресдин руш Палчаева Кьемер вах авайди я. Адан телефондин нумра зи рикьел аламах. Заз адаз зин хтулдин мярекатдиз теклифиз кьанзава. Низ чиди Кьемер вахан адрес?

- Ибадуллагь халу, заз чиди Кьемер халади кьвалахзавай чкани, ам вични. Зун тадиз институт галайвал рекье гьатна. Бахтунай хьиз, ам вични кьвалахал алай. Рах ахьайна, кабинетдиз фейила, ам, вич кьарагьна, зи кьаншардиз атана. Зун атуни мурад чир хьайила, ам тежер кьван шад хьанай. Чун институтдиз атайла, диссертантди гьеле вичин рахунар башламишнавачир. Кьемер духтурди явашдиз залдин рах ахьайна. Гьа и арада вилик жергейра авай алимар, профессорар вири садлагьана, гуя абуроз са ни ятлани буйругь гайиди хьиз, кьвачел кьарагьна, ахпа ракларай атайди Кьемер Палчаева тирди чир хьайила, зал вири кьвачел кьарагьнай. Кьемер духтур, геж хьунай багьшламишун тлаабна, фена Ибадуллагь Керимован патав ацукьна...

Эхь, лезги руш Кьемер Абдурагьимовна Адигьзелова-Палчаевади вичин кьанажагьдалди, ахлакьдалди, гьакьисагь зегьметдалди, уьткьем, тарифлу кьвалахралди, илимдин кьан тьвараралди халкьдин патай вичиз еке гьурмет, авторитет кьазанмишна. Ам чи арада амач, адаз рагьмет хьурай, адан экуь кьамат уьмуьрлух чи рикьера амукьда. Зани Кьемер Абдурагьимовнадихь галаз хьайи и кьве куьруь гуьруьшдал дамахзава.

Азиз МИРЗЕБЕГОВ,
филологиядин илимрин кандидат

Садедин Велиханован 105 йис Бажарагълу актердин гужлу рекьер

“Квез театр кландани?..”

“Театр!.. Заз хъиз, квез ам кландани? Ругъдин вири къуватралди, гужлу гъиссералди, акъалтай теъгерда...” - хъенай урусин машгур критик В.Белинскийди вичин “Эдебиятдин мурадар” твар алай сейли макъалада.

Театр “ругъдин вири къуватралди” клан хъайибурукай сад Дагъустандин халкъдин артист, Лезги театрдин бине эцигуник лайихлу пай кутур Садедин ВЕЛИХАНОВ тир. Театроведри ам драмадин лап хъсан актерар тир М.Къухмазовахъ, А.Магъсудовахъ галаз са жерге эцигзава. Сад тир Аплагъди адаз неинки драмадин, гъакни вокалдин рекъяни къетлен бажарагъ гана. Лезги театри сегънеламишай вири опереттайра ада, адет яз, къилин ролар тамамарзавай.

Уьмуьрдин рехъ

Садедин Тегъмезханович Велиханов 1910-йисан 24-августдиз Ахцега дидедиз хъана. Сифте диндин, гугъунлай светский мектебра чирвилер къачуна. Адан зегъметдин рехъ 1927-йисуз Лезги театрди гъахъунилай гатунна. 1966-йисалай - Ахцега халкъдин театр ачухайдалай къулухъ - ада вичин уьмуьрдин эхирдалди ина режиссер яз къвалахна.

Культурадин рекъе къазанмишнавай агалкъунар фикирда къуна, бажарагълу актердиз 1950-йисуз “ДАССР-дин лайихлу артист”, 1955-йисуз - “ДАССР-дин халкъдин артист” лагъай гъурметдин тварар гана.

1960-йисуз Москвада къиле фейи Дагъустандин литературадин искусстводин декадада иштиракунай С.Велиханов Зегъметдин Яру Пайдахдин ордендиз лайихлу хъана.

1967-йисуз, Октябрдин инкъилабдин 50 йис тамам хъунихъ галаз алакълу яз, Астраханда халкъдин театри килигун къиле фенай. Ана Ахцегърин халкъдин театри, Къияс Межидован “Урусатдин цуьк” пьесадай С.Велиханова эцигъай тамаша къалуруналди, 1-чка къунай.¹

Машгур актер Садедин Велиханов 1980-йисан 29-августдиз Ахцега рагъметдиз фена.

Бажарагълу актердин ажайиб алем

Садедин Велихановахъ галаз санал къвалахун къисмет хъайи юлдаши рикел жкизвайвал, адаз вичин пеше гзаф кландай. Актердихъ къени къылихар авай, сегънедал лагъайтла, адаз импровизация (яни виликамаз гъазурвал акун тавуна, садлагъана тукълурун) хас тир. Алава яз, масадан фикир желб ийидай акунрини адаз сегънедал агалкъунар къазанмишиз къумекзавай. Саки 30 йисуз С.Велиханова Лезги театра къвалахна. И девирда ада сегънедин вишев агакъна обрарар арадал гъана. Адет тирвал, ада сад лагъай пландин ролар тамамардай, къвед лагъай дережадинбур, эпизоддинбур - тек-бир. Санал къвалахай юлдашир гафаралди, ролар пайдай вахтунда адаз шандакар авун хас тушир. Гъар са ролдив ам къетлендаказ ва члехи жавабдарвал аваз эгечзавай.

Театрда къвалахиз эгечлай сифте йисариллай ада, лезги, урус ва дуьньядин драматургин эсеррай эцигнавай тамашайра къилин ролар тамамаруналди, вич лирикадинни психологиядин ва трагедиядин жанрайрин устад тирди субутна. Актердин бажарагъдин хъсан терефар гзаф авай. Белки гъавиллай тир жеди, ада арадал гъайи гъар са образди вишералди тамашачийрин риклер муьтълугъарзавайди. Садедин Велиханова Лезги театрдин сегъне тамамарзавай ролрин жуьреба-

жуьрвилелди ва гужлу рангаралди девлетлу авуна. Ф.Шиллеран “Фендигарвал ва муьгъуббат” эсердай тамамарай президент Фон Вальтеран, Мольеран “Скапенан къуьруькрай” - Аргантан, Д.Джабарлыдин “Цлун свас” эсердай - Элханан, “1905-йис” эсердай - Аплагъвердин, З.Эфендиеван “Гуьлзада” эсердай - Къадиран, “Мешеди Ибад” къемедадай - Мешеди Ибадан, “Лейли ва Межнун” эсердай - Межнунан, “Эсли ва Керем” эсердай - Кереман, Уь.Гъажибегован “Арши мал алан” эсердай - Сулейманан, И.Шамхалован “Периханум” эсердай - Алиханан ва маса ролри актердиз члехи машгурвал ва тамашачийрин патай майилар багъишна.

1949-йисуз В.Н.Собкодинни Б.А.Балабанан “100 миллион” пьесадай эцигнавай тамашада Садедин Велиханова профессор

Нарокван роль тамамарна. Ам актерди тамамарай виридалайни хъсан ролрикай сад хъана. Амма “Лезги театр” ктабдин авторди и образдин бязи гъалатлар къейдзава: “Театрдин яшлу къуллугъчийрикай сад тир Дагъустандин лайихлу артист С.Велиханова пьесадай эцигнавай тамашада профессор Нарокван гзаф муракаб роль тамамарзава. Актерди ватанпересдин, алимдин образ дуьз къатланва, амма тамашада обрар кьуруди хъанва...”²

1953-йисуз Махачкъалада Ватандин Члехи даявелади къулухъ сад лагъай сеферда милли театрин тамашайрин смотр къиле фена. И мярекатда Лезги театри Фридрих Шиллеран “Фендигарвал ва муьгъуббат” трагедияни азербайжандин комедиограф Сабит Рагъманан “Улдуз” пьеса къалуруна. Смотрда аваз хъайи театрдин машгур критик Константин Лазаревич Рудницкийди (1920-1988) сад лагъай тамашада С.Велиханова тамамарай ролдиз еке къимет гана: “Аламантин теъгердин, дуьм-дуьз, жуьреба-жуьре рангаралди девлетлу актервилдин къвалах. С.Велиханова тамамарай Фон-Вальтер монумент хъиз аквазай. Актерди сегънедал вич азаддаказ гъиссзавай. Адалай тамашада къугъвазай амайбурулай вич устадвилел гъалтайла вине тирди субутиз алакълна...”³

“Улдуз” тамашада С.Велиханова Магъсунан роль тамамарна, вични пешекарвилелди, вичи дережада аваз. Лезги театрдин сад лагъай тарихчир тир С.Горова ва Г.Абдуллаева къейднай: “Пьеса художественный ва драматический жигъетдай зайиф ятлани, бязи актерилай, и кимивилер арадай акъудна, сегънедал чан алай ва геждалди рикел аламуькдай обрар арадал гъиз алакълна.”

Сифте нубатда и кар артист С.Велихановаз хас я. Ада сегънедалай гзаф итижлу Магъсун къалуруна”⁴

1960-йисан апрелдин вацра Москвада къиле фейи Дагъустандин литературадин искусстводин декададин сергъятра аваз Лезги театри къиле тамаша къалуруна. Абурукай сада - “Сулак шагъид” тамашада С.Велиханова Исрафилан роль тамамарна. “С.Велиханован кесиб Исрафил мергъяматлуди, акъуллуди я. Винел патан акунрай ам къайи ва тлимил рахадай инсан хъиз аквазва. Амма асул гъисабдай лагъайтла, гзаф къени ва гъил ачух кас я. Хуси дердияр туна, Исрафил бедбахтвилерик акатнавай чарабуруз къумекдин гъил яргъи ийизва”⁵, - къхизва С.Горова ва Г.Абдуллаева.

Сегънедал къазанмишай агалкъунрикай сад яз С.Велиханова “Цлун свас” эсердай эцигъай тамашада тамамарай Элханан образ гъисабиз жеда.

“Цлун свас” тарихдинни романтикадин трагедия я. Ам IX асирдин вакъийрииз, Бабек твар алай регъберди, арабрин къушунриз акси яз халкъдин азадвилдин гъерекатдин къиле аквазна, тухвай женгериз бахшнава. Пьеса художественный жигъетдайни фикир желбдайди я. Дегъ девирра къиле фенвай вакъияр тамашачийрин ругъдиз муьквабур хъана.

С.Велиханова арадал гъайи Элхан къанажагъдин ерияр вине къазвай виклеге регъбер я. Гъа са вахтунда актерди ам гзаф камаллу арифдар язни къалуруна. Тамашада виридалайни фикир желбдай сегъне стхаяр тир Элхананни Агъшинан гуьруьш я. С.Велихановахъ галаз санал тамашада Агъшинан роль бажарагълу актер Мурадхан Къухмазова тамамарна. Актерри къиле стхадин аксвилер, къиле идеологиядин женг къалуруна.

Элханан къилихри, вичи-вич тухузвай теъгерри ам виклеге, кар алакълдай, къастунал кели инсан тирди субутзавай. Адаз вичин стха гзаф кланзавай. С.Велиханова и муьгъуббат тамашачийрииз таъсирдай жуьреда къалуруна. Гъа са вахтунда, Агъшин дуьз рекъяй фенач лугъуз, ада гъайифни члугъазва. Гужлудаказ къугъуналди артистди тамашадин драматизм генани артухарна...

С.Велиханова тамамарай хъсан ролрик Назир Агъмедован “Цуькверин сувар” эсердай эцигъай тамашада тамамарай Асланан ролни акатзава. И образдикай Искендер Къазиева вичин геъгъен рецензияда къхизва: “Асланан образ халкъдин арадай акъатай ва адан дердийрин къайгъуда авай инсандин образ я. Ам паталди инсанвилдин, эдебдин ерияр сифте чкадал ала. Гъавиллай Аслан гъамиша рикле члуруниятар авай ксариз акси къеъчзава. Вири татугъавилериз дурум гуь...”⁶

Садедин Велиханова Лезги театрдин сегънедал тамамарай саки виш ролдикай хейлинбур къени лезги тамашачидин рикел алама.

Французрин машгур актер Фредерик-Леметран (1800-1876) сурал писатель Виктор Гюгоди лагъанай: “Фредерик-Леметр виклеге, бажарагълу, зиринг, милайим инсан тир. Адахъ сагъ халкъдиз хас ерияр - мумкинвилер, къуватлувал, фикир желб авун авай. Ада комедия ва трагедия садсадахъ галкълурдай. Им адан къуватлувилдин чешиме тир...”

И гафар лезгийрин бажарагълу актер Садедин Велиханован тварцихъни лугъуз жеда.

1. Газет “Цийи дуьнья”, 2013-йисан 7-октябрь.
2. Лезги театр. - Махачкъала, 1960.18-чин.
3. Журнал “Театр”, 1953. № 9.
4. С.Горова ва Г.Абдуллаев. Лезги театр. - Махачкъала, 1960. 21-чин.
5. Гъана. 25-чин.
6. И.Къазиев. “Цуькверин сувар”//Альм. “Дуствал”. 1961. № 5. 79-чин.

Цийи ктабар Шииратдин “Меккедай” - мад са шаир

Хазран КЪАСУМОВ

Дагъустандин халкъдин шаир Стал Сулейманан ва гзаф маса шаиррин ватан тир Агъа Сталрин хуьруьз гъахълуаказ шииратдин “Мекке” лугъузва. Муьквара и хуьряй тир Рамазан Дадашева Къасумхуьрел кардик квай медениятдин “Куьредин ярар” центрадин типографияда вичин сифтегъан ктаб чапдай акъудна. Ктабдиз ажайиб твар гана: “Зунни я, дуст, шииратдин “Меккедай”.

Вуж я Рамазан Дадашев? Ам 1948-йисуз Агъа Сталдал Ватандин Члехи даяведин иштиракчи, гвардиядин майор Гъажимегамед Къазимегамедован хизанда дидедиз хъана. Ада 1968-йисуз Дербентдин педучилище, гугъунлай Дагъустандин госуниверситетдин филологиядин факультет акъатларна, 1976-йисалай инихъ хайи хуьруьн юкъван школада члаланни литературадин муаллимвиле, директордин заместителвиле къвалахна. РФ-дин халкъдин образованидин отличник, РД-дин лайихлу муаллим тир Рамазан Дадашев алай вахтунда лайихлу пенсияда ава.

- Зун, стха, гъевчи члавалай гъакаяр, шиирар къынал машгъл кас я, - лугъузва Рамазан Дадашева. - Зи гзаф эсерар газетрииз, журналрииз акъатайди я. Гила, абур санал къатла, за ктаб акъуднава. Гъич тахъайтла, зун агъасталви я, шиирар къин тийидай агъасталви жедани?!

Р. Дадашева, эпиграф яз, ктабдин сифте чина хъенва: “Садни хазвач шаирар яз бинедай, зунни я, дуст, шииратдин “Меккедай”.

Ктабда юмордин гъакаяр ва шиирар, гъакни жуьреба-жуьре йисара “Лезги газетдиз” акъатай макъалаяр (“Кела, кела, мадни кела!” 1971-йис, август. “Девирдин тла-лар” 1997-йис, апрель ва масабур) гъатнава.

Ингъе за ктабдай Р. Дадашеван “Гуд лимон”, “Дустарин ихтилатар”, “Къаридин хинклар”, “Са ятур адаз тур”, “Цегърен аламан”, “Лам ятлани”, “Гъайван я”, “Хинклар” ва юмордин маса гъакаяр клелзава. Айгъам, хъвер хас я автордиз. Эсерра чи йикъара къиле физвай вакъияр, мадни дуьз лугъун хъайитла, ришветбазвал, дасмалчивал, “къве чин хъун” негъзава, гъахътин вакъийрин “игитар” русвагъзава. Зун гъавурда аквазва, вичи саки 40 йисуз школада муаллимвиле къвалах авур, акъалтзавай несилдиз тербия гайи касдиз муьфтехурар, чалкечирар, ришветбазар хуш туш.

Рамазан Дадашеван цийи ктабдин къвед лагъай пай шииррикай ибарат я. “Къилиз акъатдач члуруниятар”, “Свасни къари дуст хъайила”, “Къисмет тахъуй ахътин инсан хизандиз”, “Бес мус хуьрай идан эхир”, “Классда” шиирра айгъам, хъвер ава.

Лезги литературадин устадар тир Абдулкъадир Сайдумоваз, Шагъ-Эмир Мурадovas, Майрудин Бабахановаз, Сажидин Саидгъасановаз бахшнавай шиирра дерин мана, члалан къешенвал, везинлувал ава.

88 чин аваз чапдай акъатнавай ктабдин тираж 300 экземпляр я. Ам клелзавайбуру еке хушвилелди къабулдайдал шак алач.

понеделник, 3 августа

ТВ ДАГЕСТАН

- РОССИЯ**
- 8.05-8.08 Вести Дагестан
- 8.36-8.41 Вести Дагестан
- 11.35 Вести Дагестан
- 14.30 Вести Дагестан
- 17.10 Вести Дагестан
- 18.15 Реклама
- 18.20 Концерт хоровой музыки
- 18.35 Каникулы, каникулы.
- 19.00 «Акценты».
- 19.30 Реклама
- 19.35 Местное время Вести Дагестан
- РГВК**
- 07.00 Время новостей Итоги
- 07.30 Мультфильм (0+)
- 07.50 Х/ф «Сказка о звездном мальчике» (6+)
- 10.30 «Главная тема» с Алексеем Казаким (16+)
- 12.30 Время новостей Дагестана
- 12.55 «Вдохновение» Мариам Кабачилова (12+)
- 13.30 «Монолог» Муса Оздоев (16+)
- 14.10 «Здоровье нации» (12+)
- 14.30 Время новостей Дагестана
- 14.50 «Человек и право» (12+)
- 16.00 Мультфильм (0+)
- 16.30 Время новостей Дагестана
- 17.00 «Красота 05.ru» в прямом эфире
- 18.45 Передача на табасаранском языке «Мил» Концерт ашугской песни «Звени, струна!»
- 19.30 Время новостей Дагестана
- 20.00 Время новостей. Махачкала
- 20.20 «Есть работа» (12+)
- 20.50 «Круглый стол»

- 21.45 «Кунацкая» (12+)
- 22.30 Время новостей Дагестана
- 23.00 Время новостей. Махачкала
- 23.20 Д/ф «Рамазан Абдулатипов. Дорогой смыслов» (12+)
- 00.30 Время новостей Дагестана
- 01.00 Передача на табасаранском языке «Мил» Концерт ашугской песни «Звени, струна!»
- 01.35 Т/с «Репортеры» (16+)
- 02.25 «Есть работа» (16+)
- 02.40 Х/ф «Мата Хари» (16+)
- 04.05 «Кунацкая» (16+)
- 04.45 Х/ф «Сказка о звездном мальчике» (12+)
- ПЕРВЫЙ**
- 5.00 «Доброе утро».
- 9.00 Новости.
- 9.20 «Контрольная закупка».
- 9.50 «Жить здорово!» (12+)
- 10.55 «Модный приговор».
- 12.00 Новости.
- 12.20 «Сегодня вечером».

21.35 Т/с «Дом с лилиями»

- 14.25 Т/с «Без свидетелей».
- 15.00 Новости.
- 15.10 «Мужское/Женское».
- 17.00 «Наедине со всеми».
- 18.00 Вечерние новости.
- 18.45 «Давай поженемся!»
- 19.50 «Пусть говорят» (16+).
- 21.00 «Время».
- 21.35 Т/с «Дом с лилиями».
- 23.45 Т/с «Как избежать наказания за убийство».
- 1.15 Х/ф «Обезьянья кость».
- 3.00 Новости.
- 3.05 Х/ф «Драконий жемчуг: Эволюция» (12+).

РОССИЯ 1

- 5.00 «Утро России» (12+).
- 9.00 «Вести» (12+).
- 9.15 «Утро России» (12+).
- 10.00 «О самом главном».
- 11.00 «Вести» (12+).
- 11.35 «Вести - Москва».
- 11.55 Т/с «Тайны следствия».
- 12.55 «Особый случай» (12+).
- 14.00 «Вести» (12+).
- 14.30 «Вести - Москва».
- 14.50 «Дежурная часть».
- 15.00 Т/с «Москва. Три вокзала» (16+).
- 16.00 «Сегодня».
- 16.20 Т/с «Москва. Три вокзала» (16+).
- 19.00 «Сегодня».
- 19.40 Т/с «Новая жизнь сыщика Гурова» (16+).
- 21.30 Т/с «Шеф» (16+).
- 23.30 «Сегодня».
- 23.50 Т/с «Закон и порядок».
- 1.45 «Снего в СССР» (12+).
- 2.40 Т/с «Холм одного дерева» (12+).
- 4.55 «Все будет хорошо!»

- 0.50 Х/ф «Табачный капитан» (12+).
- 2.45 Т/с «Прости меня, мама».
- 4.45 «Вести. Дежурная часть».

НТВ

- 6.00 «Солнечно. Без осадков» (12+).
- 8.10 Т/с «Возвращение Мухомара» (16+).
- 10.00 «Сегодня».
- 10.20 Т/с «Дорожный патруль» (16+).
- 12.00 «Суд присяжных».
- 13.00 «Сегодня».
- 13.20 «Суд присяжных». Окончательный вердикт (16+).
- 14.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
- 15.00 Т/с «Москва. Три вокзала» (16+).
- 16.00 «Сегодня».
- 16.20 Т/с «Москва. Три вокзала» (16+).
- 19.00 «Сегодня».
- 19.40 Т/с «Новая жизнь сыщика Гурова» (16+).
- 21.30 Т/с «Шеф» (16+).
- 23.30 «Сегодня».
- 23.50 Т/с «Закон и порядок».
- 1.45 «Снего в СССР» (12+).
- 2.40 Т/с «Холм одного дерева» (12+).
- 4.55 «Все будет хорошо!»

ТВЦ

- 6.00 «Настроение».
- 8.10 Х/ф «Пандора» (16+).
- 11.30 «События».
- 11.50 Х/ф «Пандора» (16+).
- 14.30 «События».
- 14.50 «Город новостей».
- 15.10 Х/ф «Пандора» (16+).
- 17.30 «События».
- 17.50 «Осторожно, мошенники!» (16+).
- 18.20 «Право голоса» (16+).
- 19.30 «Город новостей».
- 19.45 Т/с «Жизнь и приключения Мишки Япончика» (16+).
- 21.45 «Петровка, 38» (16+).
- 22.00 «События».
- 22.30 «Приштинский бросок». Спецрепортаж.
- 23.05 «Без обмана». «Медовая ловушка» (16+).
- 0.00 «События. 25-й час».
- 0.20 Д/с «Династия. Дважды освободитель» (12+).
- 1.10 «Тайны нашего кино». «Зкипж» (12+).
- 1.45 Т/с «Отец Браун 2».
- 3.30 «Обложка. Пришествие Майкла Джексона».
- 4.00 Д/с «Вся правда о львах».

ЗВЕЗДА

- 6.00 Д/ф «Ми-24». «Винтокрылый боец» (12+).
- 7.05 Новости. Главное.
- 8.00 «Научный детектив».
- 8.20 Т/с «Следопыт». Фильм 1. (16+).
- 9.00 Новости дня.
- 9.15 Т/с «Следопыт». Фильм 1. (16+).
- 12.40 Т/с «Сыщики 4» (16+).
- 13.00 Новости дня.
- 13.15 Т/с «Сыщики 4» (16+).
- 18.00 Новости дня.
- 18.30 Д/с «Легендарные самолеты». «Истребители ЯК» (6+).
- 19.15 Х/ф «Кутузов».
- 21.20 Х/ф «Постарайся остаться живым» (12+).
- 23.00 Новости дня.
- 23.20 Д/с «Легенды советского сыска» (16+).
- 0.55 Х/ф «Военная приемка» (6+).
- 1.45 Х/ф «Сломанная подкова».
- 3.20 Х/ф «Подсудимый».

REN TV

- 5.00 «Секретные территории». «Апокалипсис. Обратный отсчет».
- 6.00 «Званный ужин» (16+).
- 7.00 «Смотреть всем!» (16+).
- 7.30 «Смотреть всем!» (16+).
- 8.30 «Смотреть всем!» (16+).
- 9.00 «Военная тайна с Игорем Прокопенко».
- 11.00 «Документальный проект». «Рай обреченных».
- 12.00 «Информационная программа 112» (16+).
- 12.30 «Новости» (16+).
- 13.00 «Званный ужин» (16+).
- 14.00 Х/ф «Брат» (16+).
- 16.00 «Информационная программа 112» (16+).
- 16.30 «Новости» (16+).
- 17.00 «Тайны мира с Анной Чапман». «Как стать миллионером?» (16+).
- 18.00 «Документальный проект» (16+).
- 19.00 «Информационная программа 112» (16+).
- 19.30 «Новости» (16+).
- 20.00 Х/ф «Бумер» (16+).
- 22.00 «Водить по-русски».
- 23.00 «Новости» (16+).
- 23.25 Т/с «Борджиа».
- 1.30 «Водить по-русски».
- 2.00 Т/с «Борджиа».
- 4.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко» (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

- 6.00 «Сейчас».
- 6.10 «Утро на 5» (6+).
- 9.30 «Место происшествия».
- 10.00 «Сейчас».
- 10.30 - 17.40 Т/с «Улицы разбитых фонарей».
- 18.30 «Сейчас».
- 19.00 Т/с «Детективы». «Эх, Алиса!» (16+).
- 19.40 Т/с «Детективы». «Долги неоплатные» (16+).
- 20.20 Т/с «След». «Последний день рождения» (16+).
- 21.15 Т/с «След». «Петля из дыма» (16+).
- 22.00 «Сейчас».
- 22.25 Т/с «След». «Дом инвалида» (16+).
- 23.15 «Момент истины».
- 0.10 Т/с «Детективы». «Эх, Алиса!» (16+).

- 0.55 Т/с «Детективы». «Долги неоплатные» (16+).
- 1.35 Т/с «Детективы». «Скажите "а"» (16+).
- 2.15 Т/с «Детективы». «Убить тещу» (16+).
- 2.55 Т/с «Детективы». «Я способен на поступок» (16+).
- 3.30 Т/с «Детективы». «Дьявольский хохот» (16+).
- 4.05 Т/с «Детективы». «Без вины виноватый» (16+).
- 4.40 Т/с «Детективы». «Двести тысяч за банан» (16+).
- 5.15 Т/с «Детективы». «Горький уикэнд» (16+).

ДОМАШНИЙ

- 6.30 Экономь с Джейми.
- 7.30 Сделай мне красиво.
- 8.00 По делам несовершеннолетних (16+).
- 9.35 Давай разведемся!
- 10.35 Д/ф «Понять. Простить» (16+).
- 11.45 Клуб бывших жен.
- 12.45 Моя свадьба лучше!
- 13.45 Т/с «Дети Арбата».
- 18.00 Т/с «Она написала убийство» (16+).
- 18.55 Одна за всех (16+).
- 19.00 Т/с «Не родись красивой» (12+).
- 20.45 Т/с «Доктор Хаус».
- 22.30 Д/с «Рублевка на выезде» (16+).
- 23.30 Одна за всех (16+).
- 0.30 Мелодрама «Отцовский инстинкт». (Россия - Украина) (16+).
- 2.25 Д/с «Быть с ним» (16+).
- 5.25 Домашняя кухня.
- 6.00 Экономь с Джейми.

ИНДИЯ

- 6.05 Триллер «В нескольких лицах» (16+).
- 8.30 «Индийское счастье» (12+).
- 9.00 «Биография кумиров» «Хема Малини» (12+).
- 9.30 «Путешествие по Индии» «Агра» (12+).
- 10.00 Драма «Незнакомцы» (16+).
- 12.10 Мелодрама «Семейная обитель» (16+).
- 15.15 Триллер «Обман» (16+).

- 17.40 «Путешествие по Индии» «Джайпур» (12+).
- 18.10 Драма «Аферист» (16+).
- 21.05 Мелодрама «Сердце просит большего» (16+).
- 0.10 Драма «Козырная карта» (16+).
- 3.10 Мелодрама «Волшебная ручка» (12+).

КУЛЬТУРА

- 7.00 Канал «Евроньюс».
- 10.00 «Новости культуры».
- 10.15 «Наблюдатель».
- 11.15 Х/ф «Михайло Ломоносов». Фильм 1. «От недр своих».
- 12.35 «Линия жизни».
- 13.30 Д/ф «Дворец каталонской музыки в Барселоне. Сон, в котором звучит музыка».
- 13.45 Х/ф «Поздний ребенок».
- 14.50 Д/ф «Фенимор Купер».
- 15.00 «Новости культуры».
- 15.10 Х/ф «Отпуск в сентябре».
- 17.35 «Мир из-за столика». Прага.
- 18.05 Д/ф «Дух дышит, где хочет...».
- 19.00 «Новости культуры».
- 19.15 «Неизвестный Петергоф». «В поисках утраченного».
- 19.45 «Спокойной ночи, малыши!».
- 19.55 Д/ф «Я буду выглядеть смешно. Татьяна Васильева».
- 20.35 «Абсолютный слух».
- 21.15 Д/ф «Михаил Бонч-Бруевич. Первый красный генерал».
- 22.00 Х/ф «Михайло Ломоносов». Фильм 1. «От недр своих».
- 23.15 «Новости культуры».
- 23.30 «Худсовет».
- 23.35 Х/ф «Время для размышлений».
- 0.45 Д/ф «Альфред Шнитке. Дух дышит, где хочет...».
- 1.40 «Полиглот». Выучим французский за 16 часов!.
- 2.25 Ф. Мендельсон.

вторник, 4 августа

ТВ ДАГЕСТАН

- РОССИЯ**
- 8.05-8.08 Вести Дагестан
- 8.36-8.41 Вести Дагестан
- 09.00 Канал национального вещания «Рубас» на табасаранском языке
- 11.35 Вести Дагестан
- 14.30 Вести Дагестан
- 17.10 Вести Дагестан
- 18.15 Реклама
- 18.20 Каникулы, каникулы (Лагерь Юный Эколог)
- 18.40 Альма-матер
- 18.50 Maestro Т. Джандаров: «О музе и не только»
- 19.30 Реклама
- 19.35 Вести Дагестан
- РГВК**
- 07.00 Время новостей Дагестана
- 07.15 Передача на табасаранском языке «Мил» Концерт ашугской песни «Звени, струна!»
- 08.30 Время новостей Дагестана
- 08.50 Д/ф «Второе дыхание» 1 с. (12+)
- 09.25 Х/ф «Римские каникулы» (16+)
- 11.45 «Круглый стол»
- 12.30 Время новостей Дагестана
- 12.55 «Есть работа»
- 13.20 Д/ф «Рамазан Абдулатипов. Дорогой смыслов» (12+)
- 13.45 «Кунацкая»
- 14.30 Время новостей Дагестана
- 14.50 Фестиваль «Звучи, мой пандур!» (12+)
- 16.30 Время новостей Дагестана
- 16.50 Х/ф «Канатоходец»
- 18.20 Д/ф «Рыцарь дагестанской политики»
- 18.45 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»

- Подготовка ко Дню села Балхар (6+)
- 19.30 Время новостей Дагестана
- 20.00 Время новостей. Махачкала
- 20.20 «Бизнес Дагестана» (12+)
- 21.10 В/ф «Дагестан. Время преобразований» (12+)
- 21.55 «Правовое поле» (12+)
- 22.30 Время новостей Дагестана
- 23.00 Время новостей. Махачкала
- 23.20 «Аулы Дагестана» Тлярратинский район. История и сегодняшний день (12+)
- 00.30 Время новостей Дагестана
- 01.00 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу» Подготовка ко Дню села Балхар (6+)
- 01.35 Т/с «Репортеры» (16+)
- 02.30 Д/ф «Рыцарь дагестанской политики» (12+)
- 02.55 Х/ф «Завтрак у Тиффани» (16+)
- 04.40 Фестиваль «Звучи, мой пандур!» (12+)
- 05.25 «Правовое поле» (12+)
- 05.50 Х/ф «Канатоходец» (6+)
- ПЕРВЫЙ**
- 5.00 «Доброе утро».
- 9.00 Новости.
- 9.20 «Контрольная закупка».
- 9.50 «Жить здорово!» (12+)
- 10.55 «Модный приговор».
- 12.00 Новости.
- 12.20 Т/с «Дом с лилиями».
- 14.25 Т/с «Без свидетелей».
- 15.00 Новости.
- 15.10 «Мужское/Женское».
- 17.00 «Наедине со всеми».
- 18.00 Вечерние новости.
- 18.45 «Давай поженемся!»
- 19.50 «Пусть говорят» (16+).

- 21.00 «Время».
- 21.35 Т/с «Дом с лилиями» (16+).
- 23.45 Т/с «Как избежать наказания за убийство» (18+).
- 1.15 Х/ф «28 дней спустя» (18+).
- 3.00 Новости.
- 3.05 Х/ф «28 дней спустя» (18+).
- 3.25 «Модный приговор».
- 4.25 «Контрольная закупка».

РОССИЯ 1

- 5.00 «Утро России» (12+).
- 9.00 «Вести» (12+).
- 9.15 «Утро России» (12+).
- 10.00 «О самом главном» (12+).
- 11.00 «Вести» (12+).
- 11.35 «Местное время. Вести - Москва» (12+).
- 11.55 Т/с «Тайны следствия» (12+).
- 12.55 «Особый случай» (12+).
- 14.00 «Вести» (12+).
- 14.30 «Местное время. Вести - Москва» (12+).
- 14.50 «Вести. Дежурная часть» (12+).
- 15.00 Т/с «Марьяна роцца» (12+).
- 17.00 «Вести» (12+).
- 17.10 «Местное время. Вести - Москва» (12+).
- 17.30 «Вести» (12+).
- 18.15 «Прямой эфир» (12+).
- 19.35 «Местное время. Вести - Москва» (12+).
- 20.00 «Вести» (12+).
- 20.50 «Спокойной ночи, малыши!» (12+).
- 21.00 Т/с «Своя чужая» (12+).
- 22.55 Т/с «Чужое гнездо» (12+).
- 0.50 Х/ф «Дождь в чужом городе» (12+).
- 3.45 Т/с «Прости меня, мама» (12+).
- 4.45 «Вести. Дежурная часть» (12+).

НТВ

- 6.00 «Солнечно. Без осадков» (12+).
- 8.10 Т/с «Возвращение Мухомара» (16+).
- 10.00 «Сегодня».
- 10.20 Т/с «Дорожный патруль» (16+).

- 12.00 «Суд присяжных» (16+).
- 13.00 «Сегодня».
- 13.20 «Суд присяжных». Окончательный вердикт (16+).
- 14.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
- 15.00 Т/с «Москва. Три вокзала» (16+).
- 16.00 «Сегодня».
- 16.20 Т/с «Москва. Три вокзала» (16+).
- 19.00 «Сегодня».
- 19.40 Т/с «Новая жизнь сыщика Гурова» (16+).
- 21.30 Т/с «Шеф» (16+).
- 23.30 «Сегодня».
- 23.50 Т/с «Закон и порядок» (18+).
- 1.45 «Как на духу» (16+).
- 2.45 «Дикий мир».
- 3.15 Т/с «Холм одного дерева» (12+).
- 4.55 «Все будет хорошо!» (16+).

ТВЦ

- 6.00 «Настроение».
- 8.15 Х/ф «Дорогой мой человек».
- 10.25 Д/ф «Георгий Юматов. О герое былых времен» (12+).
- 11.30 «События».
- 11.50 Х/ф «Время грехов» (16+).
- 13.40 «Мой герой» (12+).
- 14.30 «События».
- 14.50 «Город новостей».
- 15.10 «Без обмана». «Медовая ловушка» (16+).
- 16.00 Т/с «Чисто английское убийство». (Великобритания) (12+).
- 17.30 «События».
- 17.50 Т/с «Чисто английское убийство». (Великобритания) (12+).
- 18.20 «Право голоса» (16+).
- 19.30 «Город новостей».
- 19.45 Т/с «Жизнь и приключения Мишки Япончика» (16+).
- 21.45 «Петровка, 38» (16+).
- 22.00 «События».
- 22.30 «Осторожно, мошенники!» (16+).
- 23.05 «Удар властью. Борис Березовский» (16+).
- 0.00 «События. 25-й час».

- 0.20 Детектив «Любить и ненавидеть. Королевский сорняк» (12+).
- 4.20 Д/ф «Жадность больше, чем жизнь» (16+).

ЗВЕЗДА

- 6.00 Д/ф «Ми-24». «История продолжается» (12+).
- 7.00 «Служу России».
- 7.35 «Военная приемка» (6+).
- 8.20 Т/с «Следопыт». Фильм 2. (16+).
- 9.00 Новости дня.
- 9.15 Т/с «Следопыт». Фильм 2. (16+).
- 12.40 Т/с «Сыщики 4» (16+).
- 13.00 Новости дня.
- 13.15 Т/с «Сыщики 4» (16+).
- 16.05 Т/с «Сыщики 5» (16+).
- 18.00 Новости дня.
- 18.30 Д/с «Легендарные самолеты». «Истребитель ЛА-5» (6+).
- 19.15 Х/ф «Суворов».
- 21.20 Х/ф «И ты увидишь небо» (12+).
- 23.00 Новости дня.
- 23.20 Д/с «Легенды советского сыска» (16+).
- 0.55 Х/ф «Похищение «Савои»» (6+).
- 2.40 Х/ф «Эсперанса» (СССР - Мексика) (6+).
- 5.35 Д/с «Москва фронт» (12+).

REN TV

- 5.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко» (16+).
- 6.00 «Званный ужин» (16+).
- 7.00 «Смотреть всем!» (16+).
- 7.30 «Смотреть всем!» (16+).
- 8.30 «Новости» (16+).
- 9.00 «Военная тайна с Игорем Прокопенко» (16+).
- 11.00 «Документальный проект». «Земля. В поисках создателя» (16+).
- 12.00 «Информационная программа 112» (16+).
- 12.30 «Новости» (16+).
- 13.00 «Званный ужин» (16+).
- 14.00 Х/ф «Бумер» (16+).
- 16.00 «Информационная программа 112» (16+).
- 16.30 «Новости» (16+).

- 17.00 «Тайны мира с Анной Чапман». «По ту сторону зеркала» (16+).
- 18.00 «Документальный проект» (16+).
- 19.00 «Информационная программа 112» (16+).
- 19.30 «Новости» (16+).
- 20.00 Х/ф «Бумер 2» (16+).
- 22.15 «Смотреть всем!» (16+).
- 23.00 «Новости» (16+).
- 23.25 Т/с «Борджиа». (США - Ирландия - Канада - Венгрия) (18+).
- 1.30 «Водить по-русски».
- 2.00 Т/с «Борджиа». (США - Ирландия - Канада - Венгрия) (18+).
- 3.00 Т/с «Борджиа». (США - Ирландия - Канада - Венгрия) (16+).
- 4.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко» (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

- 6.00 «Сейчас».
- 6.10 «Утро на 5» (6+).
- 9.30 «Место происшествия».
- 10.00 «Сейчас».
- 10.30 - 16.00 Т/с «Улицы разбитых фонарей».
- 16.40 Х/ф «Классик» (16+).
- 18.30 «Сейчас».
- 19.00 Т/с «Детективы». «Убить тещу» (16+).
- 19.40 Т/с «Детективы». «Скажите "а"» (16+).
- 20.20 Т/с «След». «Веретено» (16+).
- 21.10 Т/с «След». «Гнездо кукушки» (16+).
- 22.00 «Сейчас».
- 22.25 Т/с «След». «Ночная экскурсия» (16+).
- 23.10 Т/с «След». «Нарисованные свидетели».
- 0.00 Драма «А зори здесь тихие» (12+).
- 3.40 Драма «Подвиг Одессы» (12+).

ДОМАШНИЙ

- 6.30 Экономь с Джейми.
- 7.30 Сделай мне красиво (16+).
- 8.00 По делам несовершеннолетних (16+).
- 9.50 Давай разведемся! (16+).

- 10.50 Д/ф «Понять. Простить» (16+).
- 12.00 Клуб бывших жен (16+).
- 13.00 Моя свадьба лучше! (16+).
- 14.00 Т/с «Дети Арбата» (12+).
- 18.00 Т/с «Она написала убийство» (16+).
- 18.55 Одна за всех (16+).
- 19.00 Т/с «Не родись красивой» (12+).
- 20.45 Т/с «Доктор Хаус» (16+).
- 22.30 Д/с «Рублевка на выезде» (16+).
- 23.30 Одна за всех (16+).
- 0.30 Мелодрама «Отцовский инстинкт» (16+).
- 2.20 Д/с «Быть с ним» (16+).
- 3.25 Д/с «Свои чужие дети».
- 5.25 Домашняя кухня.
- 6.00 Экономь с Джейми

среда, 5 августа

ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ

8.05-8.08 Вести Дагестан
8.36-8.41 Вести Дагестан
09.00 Канал национального вещания «Очар» на кумыкском языке
11.35 Вести Дагестан
14.30 Вести Дагестан
17.10 Вести Дагестан
18.15 Реклама
18.20 Каникулы, каникулы, (Лагерь Журвал)

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на ласком языке «Арши ва аглу» Подготовка ко Дню села Балхар (6+)
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Д/ф «Второе дыхание» 2 с. (12+)
09.25 Х/ф «Завтрак у Тиффани» (12+)
11.50 «Бизнес Дагестана»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Правовое поле»
13.30 «Аулы Дагестана» Тляринский район. История и сегодняшний день (12+)
14.30 Время новостей Дагестан
14.50 В/ф «Дагестан. Время преобразований»
15.20 «История Дагестана в лицах. Евгений Лансер» (12+)
16.10 Мультфильм
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «Чермен»
18.20 Мультфильм

18.45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана» Строительство дорог в Дахадаевском районе (12+)
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «На виду» (12+)
21.05 «Жилой мир» (12+)
21.25 «Гонг» (12+)
21.50 Проект «Цена жизни» (12+)
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей. Махачкала
23.20 «Аутодафе»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана» Строительство дорог в Дахадаевском районе (12+)
01.55 Т/с «Репортеры»
02.45 Х/ф «Пассажиры дождя» (16+)
04.40 Проект «Цена жизни» (12+)
05.20 «Жилой мир»
05.40 Х/ф «Чермен»

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.20 «Контрольная закупка».
9.50 «Жить здорово!» (12+).
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.20 Т/с «Дом с лилиями».
14.25 Т/с «Без свидетелей».
15.00 Новости.
15.10 «Мужское/Женское».
17.00 «Наедине со всеми».
18.00 Вечерние новости.
18.45 «Давай поженимся!»
19.50 «Пусть говорят» (16+).
21.00 «Время».
21.35 Т/с «Дом с лилиями».
23.45 Т/с «Как избежать наказания за убийство» (18+).
1.15 Х/ф «Все о Стиве».
3.00 Новости.
3.05 Х/ф «Все о Стиве».
3.10 Х/ф «Господа Бронко».

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России». (12+).
9.00 «Вести». (12+).
9.15 «Утро России». (12+).
10.00 «О самом главном».
11.00 «Вести». (12+).
11.35 «Вести - Москва».
11.55 Т/с «Тайны следствия».
12.55 «Особый случай».
14.00 «Вести». (12+).
14.30 «Вести - Москва».
14.50 «Дежурная часть».
15.00 Детектив «Вы заказывали убийство». (12+).
17.00 «Вести». (12+).
17.10 «Вести - Москва».
17.30 «Вести». (12+).
18.15 «Прямой эфир». (12+).
19.35 «Вести - Москва».
20.00 «Вести». (12+).
20.50 «Спокойной ночи, малыши!»
21.00 Т/с «Своя чужая».
22.55 Т/с «Чужое гнездо».
0.50 Х/ф «Трест, который лопнул» (12+).
3.45 Т/с «Прости меня, мама». (12+).
4.45 «Дежурная часть». (12+).

НТВ

6.00 «Солнечно. Без осадков». (12+).
8.10 Т/с «Возвращение Мухоморова». (16+).
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Дорожный патруль». (16+).
12.00 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Суд присяжных». Окончательный вердикт. (16+).
14.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
15.00 Т/с «Москва. Три вокзала». (16+).
16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Москва. Три вокзала». (16+).
19.00 «Сегодня».
19.40 Т/с «Новая жизнь сыщика Гурова». (16+).
21.30 Т/с «Шеф». (16+).
23.30 Т/с «Сегодня».
23.50 Т/с «Закон и порядок».
1.45 «Квартирный вопрос».
2.50 «Дикий мир».
3.10 Т/с «Холм одного дерева». (12+).
4.55 «Все будет хорошо!»

19.00 Т/с «Не рожись красивой». (12+).

ТВЦ

6.00 «Настроение».
8.10 Х/ф «Запасной игрок».
9.45 Х/ф «Пятнадцать на пятьдесят». (12+).
11.30 «События».
11.50 Х/ф «Настоятель 2».
13.40 «Мой герой». (12+).
14.30 «События».
14.50 «Город новостей».
15.10 «Удар властью. Борис Березовский». (16+).
16.00 Т/с «Чисто английское убийство». (Великобритания). (12+).
17.30 «События».
17.50 Т/с «Чисто английское убийство». (Великобритания). (12+).
18.20 «Право голоса». (16+).
19.30 «Город новостей».
19.45 Т/с «Жизнь и приключения Мишки Япончика». (16+).
21.45 «Петровка, 38». (16+).
22.00 «События».
22.30 «Линия защиты».
23.05 «Хроники московского быта. Первая древнейшая». (16+).
0.00 «События. 25-й час».
0.20 Х/ф «Психопатка». (16+).
2.35 Д/ф «Дин Рид. Тайна жизни и смерти». (12+).
3.30 «Осторожно, мошенники!» (16+).
4.00 Т/с «Чисто английское убийство».

ЗВЕЗДА

6.00 Д/с «Русская императорская армия». (6+).
6.10 Х/ф «Кутузов».
8.20 Т/с «Следопыт». Фильм 3. (16+).
9.00 Новости дня.
9.15 Т/с «Следопыт». Фильм 3. (16+).
12.40 Т/с «Сыщики 5» (16+).
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с «Сыщики 5» (16+).
18.00 Новости дня.
18.30 Д/с «Легендарные самолеты». «Штурмовик Ил-2». (6+).
19.15 Х/ф «Отец солдата». (6+).
21.05 Х/ф «Я тебя никогда не забуду».
23.00 Новости дня.
23.20 Д/с «Легенды советского сыска». (16+).
0.55 Х/ф «Суворов».
3.05 Х/ф «Однорукий». (12+).
4.40 Д/ф «Гангутское сражение». (12+).

REN TV

5.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко». (16+).
6.00 «Званый ужин». (16+).
7.00 «Смотреть всем!» (16+).
7.30 «Смотреть всем!» (16+).
8.30 «Новости». (16+).
9.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко».

11.00 «Документальный проект». «В поисках новой Земли». (16+).
12.00 «Информ. програм. 12.30 «Новости». (16+).
13.00 «Званый ужин». (16+).
14.00 Х/ф «Бумер 2». (16+).
16.00 «Информационная программа 112». (16+).
16.30 «Новости». (16+).
17.00 «Тайны мира с Анной Чапман». «Код Вселенной». (16+).
18.00 «Документальный проект». (16+).
19.00 «Информационная программа 112». (16+).
19.30 «Новости». (16+).
20.00 Х/ф «Капкан для киллера». (16+).
21.45 «Смотреть всем!» (16+).
23.00 «Новости». (16+).
23.25 Т/с «Борджиа». (США - Ирландия - Канада - Венгрия). (18+).
1.30 «Водить по-русски».
2.00 Т/с «Борджиа».
3.00 Т/с «Борджиа».
4.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко». (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 «Сейчас».
6.10 «Утро на 5». (6+).
9.30 «Место происшествия».
10.00 «Сейчас».
10.30 Драма «Даурия».
12.00 «Сейчас».

12.30 Драма «Даурия».
14.55 Драма «Демидовы»
15.30 «Сейчас».
16.00 Драма «Демидовы»
17.00 Драма «Демидовы»
18.30 «Сейчас».
19.00 Т/с «Детективы».
«Право на счастье».
19.40 Т/с «Детективы».
«Обратная сторона славы». (16+).
20.20-23.10 Т/с «След».
«Идеальный мужчина».
0.00 Драма «Ночные забавы». (16+).
2.40 Драма «Демидовы»
4.10 Драма «Демидовы»

ДОМАШНИЙ

6.30 Экономь с Джейми.
7.30 Сделай мне красиво.
8.00 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.50 Давай разведемся!
10.50 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
12.00 Клуб бывших жен. (16+).
13.00 Моя свадьба лучше!
14.00 Т/с «Дети Арбата». (12+).
18.00 Т/с «Она написала убийство». (16+).
18.55 Одна за всех. (16+).
19.00 Т/с «Не рожись красивой». (12+).
20.45 Т/с «Доктор Хаус».
22.30 Д/с «Рублевка на выезде». (16+).
23.30 Одна за всех. (16+).
0.30 Комедия «Здравствуй и прощай».
2.25 Д/с «На чужом несчастье». (16+).
3.25 Д/с «Материнские слезы». (16+).
4.30 Д/с «Матери-кукушки».
5.30 Домашняя кухня.
6.00 Экономь с Джейми.

ИНДИЯ

6.10 Драма «Аферист».
9.00 «Биография кумиров» «Фара Хан». (12+).
9.30 «Путешествие по Индии» «Орисса». (12+).
10.00 Драма «Подруга детства». (16+).
12.10 Драма «Козырная карта». (16+).
15.10 Мелодрама «Волшебная ручка». (12+).

четверг, 6 августа

ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ

8.05-8.08 Вести Дагестан
8.36-8.41 Вести Дагестан
09.00 Канал национального вещания «Мугудере» на Агульском языке
11.35 Вести Дагестан
14.30 Вести Дагестан
17.10 Вести Дагестан
18.20 Парус надежды
18.50 «Первый Президент Дагестана». К 75-летию М. Алиева
19.30 Реклама
19.35 Вести Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана» Строительство дорог в Дахадаевском районе
08.15 Мультфильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/ф «Простое чувство Родины» 1 с. (12+)
09.25 Х/ф «Большие маневры» (16+)
11.30 «Аутодафе»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «На виду» (12+)
13.25 «Жилой мир» (16+)
13.50 Проект «Цена жизни» (12+)
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 «Гонг»
15.10 «Рыболовные путешествия с Алексеем Гусевым» Дагестан 1 часть (12+)
16.10 Мультфильм (0+)
16.30 Время новостей Дагестана

16.50 Фильм - детям. «Слон и веревочка» (6+)
17.50 «Разумный взгляд» (12+)
18.25 Обзор газеты «Ахакькыт» (16+)
18.45 Передача на аварском языке «Паданги гмагалги заманти» «Роль дагестанской женщины в науке» (12+)
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «На виду» (12+)
21.10 «Дорожный ликбез»
21.30 Д/ф «Дербент»
21.45 Обзор газеты «Дагестанская Правда»
21.55 «Агросектор»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей. Махачкала
23.20 В/ф «Наркотики и терроризм» (12+)
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на аварском языке «Паданги гмагалги заманти» «Роль дагестанской женщины в науке» (12+)
01.35 Т/с «Репортеры»
02.25 «Рыболовные путешествия с Алексеем Гусевым» Дагестан 1 часть (12+)
03.20 Х/ф «300 спартанцев»
05.15 «Дорожный ликбез»
05.30 Х/ф «Два Федора»

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.20 «Контрольная закупка».
9.50 «Жить здорово!» (12+).
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.20 Т/с «Дом с лилиями».
14.25 Т/с «Без свидетелей».
15.00 Новости.
15.10 «Мужское/Женское».
17.00 «Наедине со всеми».

18.00 Вечерние новости.
18.45 «Давай поженимся!» (16+).
19.50 «Пусть говорят». (16+).
21.00 «Время».
21.35 Т/с «Дом с лилиями». (16+).
23.45 Д/ф «День, когда сбросили бомбу». (12+).
0.50 Т/с «Как избежать наказания за убийство».
1.40 Х/ф «Чудо на 34-й улице». (12+).
3.00 Новости.
3.05 Х/ф «Чудо на 34-й улице». (12+).
3.55 «Модный приговор».

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России». (12+).
9.00 «Вести». (12+).
9.15 «Утро России». (12+).
10.00 «О самом главном».
11.00 «Вести». (12+).
11.35 «Вести - Москва».
11.55 Т/с «Тайны следствия».
12.55 «Особый случай».
14.00 «Вести». (12+).
14.30 «Вести - Москва».
14.50 «Дежурная часть».
15.00 Детектив «Вы заказывали убийство». (12+).
17.00 «Вести». (12+).
17.10 «Вести - Москва».
17.30 «Вести». (12+).
18.15 «Прямой эфир». (12+).
19.35 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
20.00 «Вести». (12+).
20.50 «Спокойной ночи, малыши!»
21.00 Т/с «Своя чужая».
22.55 «Жертвоприношение». (16+).
23.35 Т/с «Чужое гнездо».
1.35 Х/ф «Трест, который лопнул» (12+).
3.00 Т/с «Прости меня, мама». (12+).
3.55 «Комната смеха». (12+).

НТВ

6.00 «Солнечно. Без осадков». (12+).
8.10 Т/с «Возвращение Мухоморова». (16+).
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Дорожный патруль». (16+).
12.00 «Суд присяжных».
16.00 «Солнечно. Без осадков». (12+).
8.10 Т/с «Возвращение Мухоморова». (16+).
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Дорожный патруль». (16+).
12.00 «Суд присяжных».
16.00 «Солнечно. Без осадков». (12+).

13.00 «Сегодня».
13.20 «Суд присяжных». Окончательный вердикт. (16+).
14.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
15.00 Т/с «Москва. Три вокзала». (16+).
16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Москва. Три вокзала». (16+).
19.00 «Сегодня».
19.25 Д/ф «Хиросима и Нагасаки. Рассекречено». (16+).
19.55 Т/с «Новая жизнь сыщика Гурова». (16+).
21.40 Т/с «Шеф». (16+).
23.30 «Сегодня».
23.50 Т/с «Закон и порядок».
1.45 «Дачный ответ».
2.50 «Дикий мир».
3.10 Т/с «Холм одного дерева». (12+).
4.55 «Все будет хорошо!» (16+).

ТВЦ

6.00 «Настроение».
8.10 Х/ф «Чистое небо». (12+).
10.25 Д/ф «Алексей Смирнов. Клоун с разбитым сердцем». (12+).
11.30 «События».
11.50 Х/ф «Король, дама, валет». (16+).
13.40 «Мой герой». (12+).
14.30 «События».
14.50 «Город новостей».
15.10 «Хроники московского быта. Первая древнейшая». (16+).
16.00 Т/с «Чисто английское убийство». (Великобритания). (12+).
17.30 «События».
17.50 Т/с «Чисто английское убийство». (Великобритания). (12+).
18.20 «Право голоса». (16+).
19.30 «Город новостей».
19.45 Т/с «Жизнь и приключения Мишки Япончика». (16+).
21.45 «Петровка, 38». (16+).
22.00 «События».
22.30 «Обложка. Главная жена страны». (16+).
23.05 «Советские мафии. Операция «Картель».

ТВЦ

6.00 «Настроение».
8.10 Х/ф «Чистое небо». (12+).
10.25 Д/ф «Алексей Смирнов. Клоун с разбитым сердцем». (12+).
11.30 «События».
11.50 Х/ф «Король, дама, валет». (16+).
13.40 «Мой герой». (12+).
14.30 «События».
14.50 «Город новостей».
15.10 «Хроники московского быта. Первая древнейшая». (16+).
16.00 Т/с «Чисто английское убийство». (Великобритания). (12+).
17.30 «События».
17.50 Т/с «Чисто английское убийство». (Великобритания). (12+).
18.20 «Право голоса». (16+).
19.30 «Город новостей».
19.45 Т/с «Жизнь и приключения Мишки Япончика». (16+).
21.45 «Петровка, 38». (16+).
22.00 «События».
22.30 «Обложка. Главная жена страны». (16+).
23.05 «Советские мафии. Операция «Картель».

0.00 «События. 25-й час».
0.20 Д/ф «Руссо туристо. Впервые за границей».
2.00 Х/ф «Время грехов».
3.55 «Петровка, 38». (16+).
4.10 Т/с «Чисто английское убийство».
6.00 Д/с «Хроника победы». (12+).
6.40 Х/ф «Москва, любовь моя». (СССР - Япония). (12+).
8.35 Т/с «Смерш. Легенда для предателя» (16+).
9.00 Новости дня.
9.15 Т/с «Смерш. Легенда для предателя» (16+).
12.40 Т/с «Сыщики 5» (16+).
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с «Сыщики 5» (16+).
18.00 Новости дня.
18.30 Д/ф «Хиросима. Мир по-американски». (12+).
19.15 Х/ф «В твоих руках жизнь».
21.05 Х/ф «Тревожное воскресенье». (12+).
23.00 Новости дня.
23.20 Д/с «Легенды советского сыска». (16+).
0.55 Х/ф «Отец солдата». (6+).
2.45 Х/ф «Альба Репия». (Венгрия). (12+).
4.35 Х/ф «Соленый пес».

ЗВЕЗДА

6.00 Д/с «Хроника победы». (12+).
6.40 Х/ф «Москва, любовь моя». (СССР - Япония). (12+).
8.35 Т/с «Смерш. Легенда для предателя» (16+).
9.00 Новости дня.
9.15 Т/с «Смерш. Легенда для предателя» (16+).
12.40 Т/с «Сыщики 5» (16+).
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с «Сыщики 5» (16+).
18.00 Новости дня.
18.30 Д/ф «Хиросима. Мир по-американски». (12+).
19.15 Х/ф «В твоих руках жизнь».
21.05 Х/ф «Тревожное воскресенье». (12+).
23.00 Новости дня.
23.20 Д/с «Легенды советского сыска». (16+).
0.55 Х/ф «Отец солдата». (6+).
2.45 Х/ф «Альба Репия». (Венгрия). (12+).
4.35 Х/ф «Соленый пес».

REN TV

5.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко». (16+).
6.00 «Званый ужин». (16+).
7.00 «Смотреть всем!» (16+).
7.30 «Смотреть всем!» (16+).
8.30 «Новости». (16+).
9.00 «Документальный проект». «Любовницы государственной важности». (16+).
11.00 «Документальный проект». «Лаборатория древних богов». (16+).
12.00 «Информационная программа 112». (16+).
12.30 «Новости». (16+).
13.00 «Званый ужин». (16+).
14.00 Х/ф «Капкан для киллера». (16+).

16.00 «Информационная программа 112». (16+).
16.30 «Новости». (16+).
17.00 «Тайны мира с Анной Чапман». «Знаки судьбы». (16+).
18.00 «Документальный проект». (16+).
19.00 «Информационная программа 112». (16+).
19.30 «Новости». (16+).
20.00 Х/ф «Побег». (16+).
22.25 «Смотреть всем!» (16+).
23.00 «Новости». (16+).
23.30 Х/ф «Проклятие гробницы Тутанхамона». (США). (16+).
2.50 «Чистая работа». (12+).
3.40 «Смотреть всем!» (16+).
4.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко». (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 «Сейчас».
6.10 «Утро на 5». (6+).
9.30 «Место происшествия».
10.00 «Сейчас».
10.30 Драма «Свои». (16+).
12.00 «Сейчас».
12.30 Драма «Свои». (16+).
13.00 Х/ф «Батальоны просят огня» (12+).
14.15 Х/ф «Батальоны просят огня» (12+).
15.30 «Сейчас».
16.00 Х/ф «Батальоны просят огня» (12+).
17.15 Х/ф «Батальоны просят огня» (12+).
18.30 «Сейчас».
19.00 Т/с «Детективы». «С Волковым жить». (16+).
19.40 Т/с «Детективы». «Жертва прозрения». (16+).
20.20 Т/с «След». «Духи Марильон». (16+).
21.10 Т/с «След». «Изгоняющий дьявола». (16+).
22.00 «Сейчас».
22.25 Т/с «След». «Волки и овцы». (16+).
23.10 Т/с «След». «Вертолет». (16+).
0.00 Комедия «На Дерибасовской хорошая пого-

да, или На Брайтон-Бич опять идут дожди».
1.55 Т/с «Четыре танкиста и собака» (Польша).
2.55 Т/с «Четыре танкиста и собака» (Польша).
3.55 Т/с «Четыре танкиста и собака» (Польша).
5.00 Т/с «Четыре танкиста и собака» (Польша).
6.30 Джейми у себя дома.
7.30 Сделай мне красиво.
8.00 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.55 Давай разведемся!
10.55 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
12.05 Клуб бывших жен.
13.05 Моя свадьба лучше!
14.05 Т/с «Разведчицы».
18.00 Т/с «Она написала убийство». (16+).
18.55 Одна за всех. (16+).
19.00 Т/с «Не рожись красивой». (12+).
20.45 Т/с «Доктор Хаус».
22.30 Д/с «Рублевка на выезде». (16+).
23.30 Одна за всех. (16+).
0.30 Мелодрама «Приходи на меня посмотреть».
2.35 Д/с «Родительская боль». (16+).
3.35 Д/с «Откровенный разговор». (12+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми у себя дома.
7.30 Сделай мне красиво.
8.00 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.55 Давай разведемся!
10.55 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
12.05 Клуб бывших жен.
13.05 Моя свадьба лучше!
14.05 Т/с «Разведчицы».
18.00 Т/с «Она написала убийство». (16+).
18.55 Одна за всех. (16+).
19.00 Т/с «Не рожись красивой». (12+).
20.45 Т/с «Доктор Хаус».
22.30 Д/с «Рублевка на выезде». (16+).
23.30 Одна за всех. (16+).
0.30 Мелодрама «Приходи на меня посмотреть».
2.35 Д/с «Родительская боль». (16+).
3.35 Д/с «Откровенный разговор». (12+).

ИНДИЯ

6.10 Комедия «Грехопадение». (16+).
9.00 «Биография кумиров» «Фархан Ахтар».
9.30 «Путешествие по Индии» «Бхубанешвар».
10.00 Драма «Бонда». (16+).
12.10 Мелодрама «Город, где сбываются мечты».
15.10 Мелодрама «Искренность». (16+).
18.10 Детектив «Мумбаи-ская полиция». (16+).
21.05 Боевик «Рожденный побеждать». (16+).
0.10 Мелодрама «Невыдуманная история».
3.10 Мелодрама «Невыдуманная история 2».

КУЛЬТУРА

6.30 Канал «Евроньюс».
10.00 «Новости культуры».
10.15 «Наблюдатель».
11.15 Х/ф «Михайло Ломоносов». Фильм 1. «От врата учености»
12.30 «Правила жизни».
13.00 Д/с «Нефронтовые заметки».
13.30 Х/ф «Поздняя встреча».
14.50 Д/ф «Камилл Коро».
15.00 «Новости культуры».
15.10 «Медные трубы. Анна Баркова».
15.35 «Полиглот».
16.25 Д/ф «Артем Микоян. Жизнь быстрее мига».
17.05 Избранные шедевры П.И. Чайковского. Увертюра-фантазия «Ромео и Джульетта». Вариации на тему рококо. Владимир Федосеев и Большой симфонический оркестр им. П.И. Чайковского.
17.50 Д/ф «Сиднейский оперный театр. Экспедиция в неизвестное».
18.05 Д/ф «М

пятница, 7 августа

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

- 8.05-8.08 Местное время Вести Дагестан
- 8.36-8.41 Местное время Вести Дагестан
- 11.35 Местное время Вести Дагестан
- 14.30 Местное время Вести Дагестан
- 17.10 Местное время Вести Дагестан
- 18.15 Реклама
- 18.20 Мир вашему дому
- 18.40 Грани реальности
- 19.00 «Доверие к власти». Интервью с и.о. министра связи и телекоммуникации РД Ю. Маламагомедовым
- 19.30 Реклама
- 19.35 Местное время Вести Дагестан
- РГВК
- 07.00 Время новостей Дагестана
- 07.15 Передача на аварском языке «Паданги памалги замани» «Роль дагестанской женщины в науке» (12+)
- 08.00 Обзор газеты «Лаккьикъат» (16+)
- 08.10 Мультфильм (0+)
- 08.30 Время новостей Дагестана
- 08.50 Д/ф «Простое чувство Родины» 2с. (12+)
- 09.20 Х/ф «Волшебная лампа Алладина» (6+)
- 10.55 «Агросектор» (12+)
- 11.25 Пятничная проповедь. Прямая трансляция из Центральной Джума-мечети г. Махачкала
- 12.30 Время новостей Дагестана
- 12.55 «На виду» (12+)

- 13.35 Д/ф «Ахтынская крепость» (12+)
- 14.00 «Дорожный ликбез» (12+)
- 14.15 Обзор газеты «Дагестанская Правда» (12+)
- 14.30 Время новостей Дагестана
- 14.50 «Рыболовные путешествия с Алексеем Гусевым» Дагестан 2 часть (12+)
- 16.00 Мультфильм (0+)
- 16.30 Время новостей Дагестана
- 16.50 Х/ф «Девушка-джигит» (12+)
- 18.45 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халк гетмес» Памяти Магомедов Изи-ева (12+)
- 19.30 Время новостей Дагестана
- 20.00 Время новостей. Махачкала
- 20.20 «Здоровье» в прямом эфире (12+)
- 21.10 Пятничная проповедь. Трансляция из Центральной Джума-мечети г. Махачкала
- 21.50 «Еу имя – Женщина» (12+)
- 22.30 Время новостей Дагестана
- 23.00 Время новостей. Махачкала (12+)
- 23.20 Д/ф «Он придумал танец» (16+)
- 00.30 Время новостей Дагестана
- 01.00 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халк гетмес» Памяти Магомедов Изи-ева (12+)
- 01.35 Т/с «Репортеры» (16+)
- 02.25 «Рыболовные путешествия с Алексеем Гусевым» Дагестан 2 часть (12+)
- 03.15 Х/ф «Мистер Питкин в тылу врага» (16+)
- 04.30 Д/ф «Ночь длиною в жизнь» (12+)

05.25 Х/ф «Девушка-джигит» (12+)

ПЕРВЫЙ

- 5.00 «Доброе утро».
- 9.00 Новости.
- 9.20 «Контрольная закупка».
- 9.50 «Жить здорово!» (12+).
- 10.55 «Модный приговор».
- 12.00 Новости.
- 12.20 Т/с «Дом с лилиями».
- 14.25 Т/с «Без свидетелей».
- 15.00 Новости.
- 15.10 «Мужское/Женское».
- 17.00 «Жди меня».
- 18.00 Вечерние новости.
- 18.45 «Давай поженимся!» (16+).
- 19.50 Телеигра «Поле чудес» (16+).
- 21.00 «Время».
- 21.30 Три аккорда (16+).
- 23.20 Д/ф «Pink Floyd: история The dark side of the moon» (16+).
- 0.25 Х/ф «Морской бой».
- 2.50 Х/ф «Появляется Данстон» (12+).
- 4.25 «Контрольная закупка».

РОССИЯ 1

- 5.00 «Утро России» (12+).
- 9.00 «Вести» (12+).
- 9.15 «Утро России» (12+).
- 10.00 «О самом главном» (12+).
- 11.00 «Вести» (12+).
- 11.35 «Местное время. Вести - Москва» (12+).
- 11.55 Т/с «Тайны следствия» (12+).
- 12.55 «Особый случай» (12+).
- 14.00 «Вести» (12+).
- 14.30 «Местное время. Вести - Москва» (12+).
- 14.50 «Вести. Дежурная часть» (12+).
- 15.00 Детектив «Вы заказывали убийство?» (12+).
- 17.00 «Вести» (12+).
- 17.10 «Местное время. Вести - Москва» (12+).
- 17.30 «Вести» (12+).
- 18.15 «Прямой эфир» (12+).
- 19.35 «Местное время. Вести - Москва» (12+).
- 20.00 «Вести» (12+).
- 21.00 «В жизни раз бывает»

601 «Юбилейный концерт И. Крутого» (12+).

НТВ

- 23.20 Х/ф «Муж счастливой женщины» (12+).
- 1.15 «Живой звук» (12+).
- 3.15 «Горячая десятка» (12+).
- 4.20 «Аркадий Кошко. Гений русского сыска» (12+).
- 5.10 «Комната смеха» (12+).
- 6.00 «Солнечно. Без осадков» (12+).
- 8.10 Т/с «Возвращение Мухтара» (16+).
- 10.00 «Сегодня».
- 10.20 Т/с «Дорожный патруль» (16+).
- 12.00 «Суд присяжных» (16+).
- 13.00 «Сегодня».
- 13.20 «Суд присяжных». Окончательный вердикт (16+).
- 14.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
- 15.00 Т/с «Москва. Три вокзала» (16+).
- 16.00 «Сегодня».
- 16.20 Т/с «Москва. Три вокзала» (16+).
- 19.00 «Сегодня».
- 19.40 Х/ф «Двойной блюз» (16+).
- 23.15 Х/ф «День отчаяния» (16+).
- 1.20 Д/с «Собственная гордость». «Красота по-русски» (12+).
- 2.15 «Дикий мир».
- 3.15 Т/с «Холм одного дерева» (12+).
- 5.00 «Все будет хорошо!» (16+).

ТВЦ

- 6.00 «Настроение».
- 8.10 «Тайны нашего кино». «По семейным обстоятельствам» (12+).
- 8.40 Детектив «Колье Шарлотты».
- 11.30 «События».
- 11.50 Детектив «Колье Шарлотты».
- 13.05 И. Слуцкая «Жена. История любви» (12+).
- 14.30 «События».
- 14.50 «Город новостей».
- 15.10 «Советские мафии». Операция «Картель».
- 11.30 «События».
- 11.50 «Тайны нашего кино». «Капли красная» (12+).
- 12.20 Х/ф «Не ваяй дурака» (12+).
- 14.30 «События».
- 14.50 «Петровка, 38» (16+).
- 15.00 Х/ф «Последняя роль Риты» (12+).
- 17.15 Детектив «Любить и ненавидеть. Мертвые воды Московского моря» (12+).
- 21.00 «События».
- 21.15 «Право голоса» (16+).
- 23.35 «Девять граммов майдана». Спецрепортаж.
- 0.05 Т/с «Каменская. Шестерки умирают первыми» (16+).
- 2.10 Х/ф «Свадебный подарок» (6+).
- 3.45 «Линия защиты» (16+).
- 4.10 Т/с «Чисто английское убийство».
- 6.00 Х/ф «Аленький цветочек».
- 7.20 Х/ф «Табачный капитан».
- 9.00 Новости дня.
- 9.15 «Легенды цирка с Эдгардом Запашным».
- 9.40 «Папа сможет?» (6+).
- 10.25 Т/с «Семнадцать мгновений весны» (16+).
- 13.00 Новости дня.
- 13.15 Т/с «Семнадцать мгновений весны» (16+).
- 18.00 Новости дня.
- 18.25 Т/с «Семнадцать мгновений весны» (16+).

16.00 Т/с «Чисто английское убийство» (16+).

ЗВЕЗДА

- 17.30 «События».
- 17.50 Т/с «Чисто английское убийство» (16+).
- 18.20 «Право голоса» (16+).
- 19.30 «Город новостей».
- 19.50 Т/с «Каменская. Шестерки умирают первыми» (16+).
- 22.00 «События».
- 22.30 «Приют комедиантов» (12+).
- 0.25 Д/ф «Виктор Цой. Вот такое кино» (12+).
- 1.15 Т/с «Пуля-дурра. Агент почти не виден» (12+).
- 4.50 «Петровка, 38» (16+).
- 5.05 Д/ф «Знаменитые соблазнительники. Майкл Дуглас» (16+).
- 6.00 Х/ф «Эй, на линкор!» (6+).
- 6.50 Х/ф «Тревожное воскресенье» (12+).
- 8.35 Т/с «Личное дело капитана Рюмина» (16+).
- 9.00 Новости дня.
- 9.15 Т/с «Личное дело капитана Рюмина» (16+).
- 12.10 Т/с «Личное дело капитана Рюмина» (16+).
- 13.00 Новости дня.
- 13.15 Т/с «Личное дело капитана Рюмина» (16+).
- 18.00 Новости дня.
- 18.35 Х/ф «Тревожный месяц вересень» (12+).
- 20.25 Х/ф «Вас ожидает гражданка Никанорова» (12+).
- 22.05 Х/ф «Зеленый фургон» (12+).
- 23.00 Новости дня.
- 23.20 Х/ф «Зеленый фургон» (12+).
- 1.20 Х/ф «Палач» (16+).
- 4.35 Х/ф «Так начиналась легенда».
- 5.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко» (16+).
- 6.00 «Звонкий ужин» (16+).
- 7.00 «Смотреть всем!» (16+).
- 7.30 «Смотреть всем!» (16+).
- 8.30 «Новости» (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

- 6.00 «Сейчас».
- 6.10 «Момент истины» (16+).
- 7.00 «Утро на 5» (6+).
- 9.30 «Место происшествия».
- 10.00 «Сейчас».
- 10.30 Боевик «Горячая точка» (16+).
- 12.00 «Сейчас».
- 12.30 Детектив «Воскресенье, половина седьмого» (12+).
- 14.00 Детектив «Воскресенье, половина седьмого» (12+).
- 15.20 Детектив «Воскресенье, половина седьмого» (12+).
- 15.30 «Сейчас».
- 16.00 Детектив «Воскресенье, половина седьмого» (12+).
- 17.15 Детектив «Воскресенье, половина седьмого» (12+).
- 18.30 «Сейчас».
- 19.00 Т/с «След». «Откуда берутся дети» (16+).
- 19.50 Т/с «След». «Дело чести» (16+).
- 20.35 Т/с «След». «Новоселье» (16+).

9.00 «Документальный проект».

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

- 11.00 «Документальный проект». «Седьмая печаль дьявола» (16+).
- 12.00 «Информационная программа 112» (16+).
- 12.30 «Новости» (16+).
- 13.00 «Звонкий ужин» (16+).
- 13.50 Х/ф «Побег» (16+).
- 16.00 «Информационная программа 112» (16+).
- 16.30 «Новости» (16+).
- 17.00 «Человек после Апокалипсиса» (16+).
- 19.00 «Информационная программа 112» (16+).
- 19.30 «Новости» (16+).
- 20.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко» (16+).
- 22.00 «Смотреть всем!» (16+).
- 23.00 Х/ф «Доказательство жизни» (США) (16+).
- 1.30 Х/ф «Папе снова 17».
- 3.30 Х/ф «Доказательство жизни» (США) (16+).
- 6.30 Экономь с Джейми (16+).
- 7.30 Одна за всех (16+).
- 7.45 Д/с «Звездная жизнь» (16+).
- 9.45 Мелодрама «Звезда эпохи» (16+).
- 18.00 Т/с «Она написала убийство» (16+).
- 18.55 Одна за всех (16+).
- 19.00 Мелодрама «Понаехали тут» (16+).
- 22.45 Моя свадьба лучше! (16+).
- 23.45 Одна за всех (16+).
- 0.30 Мелодрама «С любовью, Лилия» (12+).
- 2.30 Д/с «Матери-кукушки».
- 3.35 Д/ф «Звездные тещи».
- 4.40 Д/ф «Звездный ремонт».
- 5.40 Тайны еды (16+).
- 5.55 Одна за всех (16+).
- 6.00 Экономь с Джейми (16+).
- 6.10 Драма «Земля пандиев» (16+).
- 9.00 «Биография кумиров» «Хелен» (12+).
- 9.30 «Путешествие по Индии» «Колката» (12+).
- 10.00 Драма «Будь, что будет» (16+).
- 12.10 Боевик «Лучший игрок» (16+).
- 23.00 Д/с «Звездная жизнь».
- 0.00 Одна за всех (16+).
- 0.30 Мелодрама «Прятки».
- 2.25 Д/ф «Звездные соперницы» (16+).
- 3.25 Д/ф «Звездные свекрови» (16+).
- 4.30 Д/ф «Звездные свадьбы» (16+).
- 5.30 Домашняя кухня (16+).
- 6.00 Джейми: обед за 15 минут (16+).
- 6.10 Детектив «Мумбайская полиция» (16+).
- 9.00 «Биография кумиров» «Акшай Кумар» (12+).
- 9.30 «Путешествие по Индии» «Бхопал, Санчи».
- 10.00 Комедия «Городской переполох» (16+).
- 12.10 Мелодрама «Невыдуманная история».
- 15.10 Мелодрама «Невыдуманная история 2».
- 18.10 Драма «Майна. Путешествие любви».
- 21.05 Драма «Маленький свидетель» (16+).
- 0.10 Драма «Отчаянно влюбленный» (16+).
- 3.10 Комедия «Принц и Дина» (16+).
- 6.30 Канал «Евроныус».
- 10.00 «Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфириным».
- 10.35 Х/ф «Путешествия зубного врача».
- 11.50 «Острова». А. Мягков и А. Вознесенская.
- 12.30 «Большая семья».
- 13.25 Д/с «Севастопольские рассказы. Путешествие в историю с Игорем Золотовициным». «За Веру, Царьград и Отечество».
- 14.15 Фольклорный фестиваль «Вся Россия».
- 15.30 Д/ф «Сакро-Монтеди-Оропа».
- 15.45 Д/ф «Рина Зеленая. Несравненная Екатерина».
- 16.30 «Игра в бисер» с И.

21.25 Т/с «След».

ДОМАШНИЙ

- 22.10 Т/с «След». «Идеальный мужчина» (16+).
- 23.00 Т/с «След». «Маленькая балерина» (16+).
- 23.45 Т/с «След». «Замечательный сосед» (16+).
- 0.25 Т/с «След». «Веретено» (16+).
- 1.15 Т/с «След». «Петля из дыма» (16+).
- 2.00 Т/с «Детективы». «Отравленная взятка» (16+).
- 2.40 Т/с «Детективы». «Время золотое» (16+).
- 3.20 Т/с «Детективы». «Обратная сторона славы» (16+).
- 4.05 Т/с «Детективы». «Право на счастье» (16+).
- 4.45 Т/с «Детективы». «Богиня возмездия» (16+).
- 5.20 Т/с «Детективы». «Гений второго сорта».
- 6.30 Экономь с Джейми (16+).
- 7.30 Одна за всех (16+).
- 7.45 Д/с «Звездная жизнь» (16+).
- 9.45 Мелодрама «Звезда эпохи» (16+).
- 18.00 Т/с «Она написала убийство» (16+).
- 18.55 Одна за всех (16+).
- 19.00 Мелодрама «Понаехали тут» (16+).
- 22.45 Моя свадьба лучше! (16+).
- 23.45 Одна за всех (16+).
- 0.30 Мелодрама «С любовью, Лилия» (12+).
- 2.30 Д/с «Матери-кукушки».
- 3.35 Д/ф «Звездные тещи».
- 4.40 Д/ф «Звездный ремонт».
- 5.40 Тайны еды (16+).
- 5.55 Одна за всех (16+).
- 6.00 Экономь с Джейми (16+).
- 6.10 Драма «Земля пандиев» (16+).
- 9.00 «Биография кумиров» «Хелен» (12+).
- 9.30 «Путешествие по Индии» «Колката» (12+).
- 10.00 Драма «Будь, что будет» (16+).
- 12.10 Боевик «Лучший игрок» (16+).
- 15.10 Комедия «Милые бражники...» (16+).
- 18.10 Боевик «Начало» (16+).
- 21.05 Боевик «Ромео с большой дороги» (16+).
- 0.10 Мелодрама «Красный камень» (16+).
- 3.10 Мелодрама «Ночная бабочка» (16+).
- 6.30 Канал «Евроныус».
- 10.00 «Новости культуры».
- 10.20 Д/ф «Доктор Чехов. Рецепт бессмертия».
- 11.15 Х/ф «Михайло Ломоносов». Фильм 2. «Врата учености».
- 12.30 Д/ф «Непобежденный гарнизон».
- 13.30 Д/ф «Рыцарь оперетты. Григорий Ярон».
- 14.10 Иностранное дело. «История дипломатии».
- 14.50 Д/ф «Роберт Фолкон Скотт».
- 15.00 «Новости культуры».
- 15.10 «Медные трубы. Владимир Луговской».
- 15.35 «Поллиглот». Выучим французский за 16 часов 44.
- 16.25 Д/ф «Врубель».
- 16.55 «Большой джаз».
- 19.00 «Новости культуры».
- 19.15 Д/ф «Рина Зеленая. Несравненная Екатерина».
- 19.55 Х/ф «Путешествия зубного врача».
- 21.15 «По следам тайны». «Была ли ядерная война до нашей эры? Индийский след».
- 22.00 Д/ф «Михайло Ломоносов». Фильм 2. «Врата учености».
- 23.15 «Новости культуры».
- 23.30 «Худсовет».
- 23.35 «Династия без грима». Глава пятая.
- 0.20 Х/ф «Руф».
- 1.45 Д/ф «Роберт Фолкон Скотт».
- 1.55 «По следам тайны». «Была ли ядерная война до нашей эры? Индийский след».
- 2.40 Д/ф «Пон-дю-Гар римский Акведук близ Нима».

суббота, 8 августа

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

- 10.05 Реклама
- 10.10 Мы славим тебя, Дагестан! Концерт
- 10.55 Реклама
- 11.10 Местное время Вести Дагестан
- 14.20 Местное время Вести Дагестан
- РГВК
- 07.00 Время новостей Дагестана
- 07.15 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халк гетмес» Памяти Магомедов Изи-ева (12+)
- 08.00 Мультфильм (0+)
- 08.30 Время новостей Дагестана
- 08.50 «PRO SPORT» (12+)
- 09.20 «Здоровье» (12+)
- 10.10 «Еу имя – женщина» (12+)
- 11.00 Мультфильм (0+)
- 11.20 «Мой малыш» в прямом эфире
- 12.00 Межрегиональный фестиваль народного творчества СКФО «Кавказ-единая семья»
- 14.40 Х/ф «Отарова вдова» (16+)
- 16.00 Мультфильм (0+)
- 16.30 Время новостей Дагестана
- 16.50 Государственный хор РД Концерт, посвященный памяти композиторов П. Чайковского и Г. Свиридова (12+)
- 18.10 «Здравствуй, мир!» (6+)
- 18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» Очистительное сооружение в г.Каспийск (СМУ-5)
- 19.30 Время новостей Дагестана
- 20.00 «Служа Родине» (16+)
- 20.30 «Inter-диалог» (12+)
- 21.20 «Молодежный микс» (12+)
- 21.50 Концерт «Музыкальный майдан» (12+)
- 22.30 Время новостей Дагестана
- 23.00 «Наука Дагестан» (16+)
- 00.00 «Преступление и наказание «На свободу с аттестатом» (16+)
- 00.30 Время новостей Дагестана
- 01.00 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» Очистительное сооружение в г.Каспийск (СМУ-5)
- 01.35 Х/ф «Не тронь добычу» (16+)
- 03.10 «Молодежный микс» (12+)
- 03.30 Межрегиональный фестиваль народного творчества СКФО «Кавказ-единая семья»
- 05.45 Х/ф «Отарова вдова» (16+)
- 4.50 Х/ф «Суровые километры» (12+).
- 6.00 Новости.
- 6.10 Х/ф «Суровые километры» (12+).
- 6.45 Т/с «Дурная кровь».
- 8.45 М/ф.
- 9.00 «Играй, гармонь любимая!»
- 9.45 «Слово пастыря».
- 10.00 Новости.
- 10.15 «Смак» (12+).
- 10.55 Д/ф «Олег Попов. «Я жив!» (12+).
- 12.00 Новости.
- 12.15 «Идеальный ремонт».
- 13.10 Т/с «Личная жизнь следователя Савельева» (16+).
- 15.00 Новости.

- 15.10 Т/с «Личная жизнь следователя Савельева» (16+).
- 17.30 Телеигра «Угадай мелодию» (12+).
- 18.00 Вечерние новости.
- 18.15 «Кто хочет стать миллионером?»
- 19.15 «Достоинство Республики». Владимир Шаинский.
- 21.00 «Время».
- 21.20 «Сегодня вечером».
- 23.00 «КВН». Премьер-лига.
- 0.35 Х/ф «Люди Икс 2» (16+).
- 3.00 Х/ф «Убрать перископ».
- 4.45 «Мужское/Женское».
- 6.00 Х/ф «Облако-рай».
- 7.30 «Сельское утро» (12+).
- 8.00 «Вести» (12+).
- 8.10 «Вести - Москва» (12+).
- 8.20 «Военная программа».
- 8.50 «Планета собак» (12+).
- 9.25 «Субботник» (12+).
- 10.05 «Актерская рулетка. Юрий Каморный».
- 11.00 «Вести» (12+).
- 11.10 «Вести - Москва».
- 11.20 «Кулинарная звезда».
- 12.20 Х/ф «Катина счастье».
- 14.00 «Вести» (12+).
- 14.20 «Вести - Москва».
- 14.30 Х/ф «Катина счастье».
- 16.10 «Субботний вечер».
- 18.05 Х/ф «Не в парнях счастье» (12+).
- 20.00 «Вести» (12+).
- 20.35 Х/ф «Провинциалка».
- 0.25 Х/ф «Солнцекруж».
- 2.15 Х/ф «Циники» (16+).
- 4.30 «Актерская рулетка».
- 6.00 «Марш-бросок» (12+).
- 6.35 Х/ф «Запасной игрок».
- 8.15 «Православная энциклопедия» (6+).
- 8.40 Д/ф «Олег Видов. Всадник с головой» (12+).
- 9.30 Х/ф «Всадник без головы».
- Юрий Каморный».
- 5.25 «Комната смеха» (12+).
- НТВ
- 6.05 Т/с «Курортная полиция» (16+).
- 8.00 «Сегодня».
- 8.20 «Хорошо там, где мы есть!»
- 8.50 «Их нравы».
- 9.25 «Готовим с Алексеем Зиминным».
- 10.00 «Сегодня».
- 10.20 «Главная дорога» (16+).
- 10.50 «Поедем, поедим!»
- 11.55 «Квартирный вопрос».
- 13.00 «Сегодня».
- 13.20 «Своя игра».
- 14.10 Х/ф «Двойной блюз».
- 18.00 «Следствие вели...»
- 19.00 «Сегодня».
- 19.20 «Летнее центральное телевидение» (16+).
- 20.00 «Самые громкие русские сенсации» (16+).
- 22.00 «Ты не поверишь!»
- 22.50 «Хочу в ВИА Гры!» (16+).
- 0.55 «Сегодня. Вечер. Шоу».
- 2.45 «Дикий мир».
- 3.25 Т/с «Холм одного дерева» (12+).
- 5.05 «Все будет хорошо!»
- ТВЦ
- 6.00 «Марш-бросок» (12+).
- 6.35 Х/ф «Запасной игрок».
- 8.15 «Православная энциклопедия» (6+).
- 8.40 Д/ф «Олег Видов. Всадник с головой» (12+).
- 9.30 Х/ф «Всадник без головы».
- 11.30 «События».
- 11.50 «Тайны нашего кино». «Капли красная» (12+).
- 12.20 Х/ф «Не ваяй дурака» (12+).
- 14.30 «События».
- 14.50 «Петровка, 38» (16+).
- 15.00 Х/ф «Последняя роль Риты» (12+).
- 17.15 Детектив «Любить и ненавидеть. Мертвые воды Московского моря» (12+).
- 21.00 «События».
- 21.15 «Право голоса» (16+).
- 23.35 «Девять граммов майдана». Спецрепортаж.
- 0.05 Т/с «Каменская. Шестерки умирают первыми» (16+).
- 2.10 Х/ф «Свадебный подарок» (6+).
- 3.45 «Линия защиты» (16+).
- 4.10 Т/с «Чисто английское убийство».
- 6.00 Х/ф «Аленький цветочек».
- 7.20 Х/ф «Табачный капитан».
- 9.00 Новости дня.
- 9.15 «Легенды цирка с Эдгардом Запашным».
- 9.40 «Папа сможет?» (6+).
- 10.25 Т/с «Семнадцать мгновений весны» (16+).
- 13.00 Новости дня.
- 13.15 Т/с «Семнадцать мгновений весны» (16+).
- 18.00 Новости дня.
- 18.25 Т/с «Семнадцать мгновений весны» (16+).
- 23.00 Новости дня.
- 23.20 Т/с «Семнадцать мгновений весны» (16+).
- 4.20 Х/ф «Живая радуга».
- РЕН ТВ
- 5.00 Х/ф «Доказательство жизни» (США) (16+).
- 6.15 Х/ф «Пропащие гробницы Тутанхамона» (США) (16+).
- 9.40 «Чистая работа» (12+).
- 10.30 «Смотреть всем!» (16+).
- 12.30 «Новости» (16+).
- 13.00 «Военная тайна с Игорем Прокопенко» (16+).
- 17.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко» (16+).
- 19.00 «Не дай себя опекомонить!» (16+).
- 21.00 Т/с «Next» (16+).
- 0.30 Т/с «Next 2» (16+).
- ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ
- 5.50 М/ф:
- 10.00 «Сейчас».
- 10.10 - 17.35 Т/с «След».
- 18.30 «Сейчас».
- 19.00 - 23.40 Т/с «Улицы разбитых фонарей».
- 0.35 Боевик «Охранник для дочери» (Польша).
- 2.40

воскресенье, 9 августа

ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ

- 10.20 Местное время Вести Дагестан. События недели. Информационно-аналитическая программа**
- РГВК**
- 07.00** Время новостей Дагестана
- 07.15** Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» Очистительное сооружение в г.Каспийск (СМУ-5)
- 08.00** «Здравствуй мир!»
- 08.30** Время новостей Дагестана
- 08.50** Х/ф «Так рождается песня» (12+)
- 10.30** «Молодежный микс»
- 10.55** Концерт «Музыкальный майдан» (6+)
- 11.45** «Inter-диалог» (12+)
- 12.25** «Служа Родине» (12+)
- 12.50** Д/ф «Дагестанские ритмы» (6+)
- 13.20** «Красота 05.ru» (12+)
- 14.00** Х/ф «Приключения Буратино» (6+)
- 16.40** Концерт Рената Каримова «Ради тебя» (12+)
- 19.30** Время новостей Дагестана. Итоги
- 20.00** «Здоровье нации» (12+)
- 20.30** Ток-шоу «Главная

тема» с Алексеем Казачком (16+)

22.30 Время новостей Дагестана. Итоги

23.00 «Человек и право»

00.20 Х/ф «Ковбои» (16+)

02.25 Государственный хор РД Концерт, посвященный памяти композиторов П. Чайковского и Г. Свиридова (12+)

03.15 Ток-шоу «Главная тема» с Алексеем Казачком (16+)

04.55 Концерт Рената Каримова «Ради тебя» (12+)

ПЕРВЫЙ

- 6.00** Новости.
- 6.10** Т/с «Дурная кровь» (16+).
- 8.10** «Служу Отчизне!»
- 8.40** М/ф.
- 8.55** «Здоровье» (16+).
- 10.00** Новости.
- 10.15** «Непутевые заметки» (12+).
- 10.40** «Пока все дома».
- 11.25** «Фазенда».
- 12.00** Новости.
- 12.10** «Идеальный ремонт».
- 13.10** Т/с «Папа напрокат» (16+).
- 15.00** Новости.
- 15.15** Д/с «Романовы» (12+).
- 17.20** Муз. фестиваль «Голосающий КиВиН» (16+).
- 19.50** «Афтар жжот» (16+).
- 21.00** «Время» (16+).
- 21.45** Х/ф «Перевозчик 2» (16+).
- 23.20** Танцуй! (16+).

- 1.10** Х/ф «Разрушенный дворец» (12+).
- 3.00** Х/ф «Школа выживания выпускников» (16+).

РОССИЯ 1

- 6.20** Х/ф «Отпуск в сентябре» (12+).
- 9.10** «Смехопанорама» (12+).
- 9.40** «Утренняя почта» (12+).
- 10.20** «Местное время. Вести - Москва». Неделя в городе (12+).
- 11.00** «Вести» (12+).
- 11.25** Т/с «Родители» (12+).
- 12.20** Х/ф «Стерва» (12+).
- 14.00** «Вести» (12+).
- 14.20** «Смеяться разрешается» (12+).
- 16.10** Х/ф «Полоса отчуждения» (12+).
- 20.00** «Вести» (12+).
- 21.00** Х/ф «Полоса отчуждения» (12+).
- 0.50** Х/ф «Приказано женить» (12+).
- 3.05** «Планета собак» (12+).
- 3.40** «Комната смеха» (12+).

НТВ

- 6.05** Т/с «Курортная полиция» (16+).
- 8.00** «Сегодня».
- 8.15** «Русское лото Плюс».
- 8.50** «Их нравы».
- 9.25** «Едим дома».
- 10.00** «Сегодня».
- 10.20** «Главная дорога» (16+).
- 10.50** Д/ф «ГМО. Еда раздора» (12+).
- 12.00** «Дачный ответ».
- 13.00** «Сегодня».
- 13.20** Футбол. ЦСКА - «Амкар». Чемпионат России 2015-2016. Прямая трансляция.

- 15.40** «Сегодня».
- 16.00** Х/ф «День отчаяния» (16+).
- 18.00** «Следствие вели...» (16+).
- 19.00** «Акценты».
- 19.30** «Чистосердечное признание» (16+).
- 20.20** Х/ф «Боцман Чайка» (16+).
- 23.55** «Большая перемена» (12+).
- 1.50** «Жизнь как песня» (16+).
- 3.25** Т/с «Холм одного дерева» (12+).
- 4.55** «Все будет хорошо!» (16+).

ТВЦ

- 6.00** Х/ф «Король, дама, валет» (16+).
- 7.50** «Фактор жизни» (12+).
- 8.20** Х/ф «Беглецы» (Франция) (12+).
- 10.05** «Барышня и кулинар» (12+).
- 10.35** Д/ф «Валентина Теличкина. Начать с нуля» (12+).
- 11.30** «События».
- 11.45** «Смех с доставкой на дом» (12+).
- 12.35** Х/ф «Два капитана».
- 14.30** Праздничный концерт к Дню строителя (6+).
- 15.35** Х/ф «Мастер» (16+).
- 17.15** Х/ф «Ограбление поженски» (12+).
- 21.00** «События» (16+).
- 21.15** «Удоч властью. Человек, похожий на...» (16+).
- 22.05** Т/с «Отец Браун 2» (Великобритания) (16+).
- 23.55** Т/с «Расследования Мердока» (Канада) (12+).
- 2.00** Т/с «Колье Шарлотты».

ЗВЕЗДА

- 6.00** М/ф.
- 6.15** Х/ф «Зеленый фургон».
- 9.00** Новости Недели с Юрием Подкопаевым.
- 9.20** «Служу России».
- 9.55** «Военная приемка».
- 10.45** «Научный детектив».
- 11.00** Д/ф «Ангелы-хранители ограниченного контингента» (12+).
- 11.50** Х/ф «Родина или смерть» (Россия - Беларусь) (12+).
- 13.00** Новости дня.
- 13.15** Х/ф «Родина или смерть» (Россия - Беларусь) (12+).
- 13.50** Х/ф «Флэш.ка» (16+).
- 16.15** Д/с «Легенды советского сыска» (16+).
- 18.00** Новости. Главное.
- 18.45** Д/с «Легенды советского сыска» (16+).
- 21.55** Т/с «Русская рулетка» (16+).
- 23.00** Новости дня.
- 23.20** Х/ф «Русская рулетка» (16+).
- 23.50** Т/с «Смерш. Легенда для предателя» (16+).
- 3.35** Х/ф «Вас ожидает гражданин Никанорова» (США).
- 5.15** Д/ф «Душкин полк».

REN TV

- 5.00** Т/с «Next 2» (16+).
- 10.40** «Не дай себя опекунить!» (16+).
- 12.30** Т/с «Библиотекари».
- 21.00** Х/ф «Пуленипробиваемый монах» (США).
- 23.00** «Военная тайна с Игорем Прокопенко».
- 3.00** «Территория зоблуждений с Игорем Прокопенко» (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

- 7.55** М/ф: «Где его видел?», «Дядя Степа - милиционер», «Волшебный магазин», «Гуси-лебеди», «Колья, Оля и Архимед», «Пирожок», «Мама для мамонтенка».
- 10.00** «Сейчас».
- 10.10** Комедия «Кубанские казаки» (12+).
- 12.25** Комедия «Баламут».
- 14.05** Комедия «Сирота казанская» (12+).
- 15.45** Драма «Ночные забавы» (16+).
- 18.30** «Сейчас».
- 19.00** Т/с «Улицы разбитых фонарей».
- 19.55** Т/с «Улицы разбитых фонарей».
- 20.55** Т/с «Улицы разбитых фонарей».
- 21.55** Т/с «Улицы разбитых фонарей».
- 22.55** Т/с «Улицы разбитых фонарей».
- 23.55** Т/с «Улицы разбитых фонарей».
- 0.55** Боевик «Горячая точка» (16+).
- 2.20** Д/с «Агентство специальных расследований» (16+).
- 3.20** Д/с «Агентство специальных расследований» (16+).
- 4.20** Д/с «Агентство специальных расследований» (16+).

ДОМАШНИЙ

- 6.30** Джейми: обед за 15 минут (16+).
- 7.30** Одна за всех (16+).
- 8.00** Х/ф «Золушка» (Италия) (12+).
- 12.10** Мелодрама «Золушка тут» (16+).
- 14.15** Мелодрама «Понаехали тут» (16+).
- 18.00** Т/с «Она написала убийство» (16+).
- 18.55** Одна за всех (16+).
- 19.00** Мелодрама «У реки два берега» (16+).
- 23.00** Д/с «Звездная жизнь».
- 0.00** Одна за всех (16+).
- 0.30** Комедия «Золушка из Запрудья» (12+).
- 2.30** Д/ф «Звездные дачи».
- 3.30** Д/ф «Звездные войны».
- 4.30** Д/ф «Звездная пластика» (16+).
- 5.30** Домашняя кухня (16+).
- 6.00** Джейми: обед за 15 минут (16+).

ИНДИЯ

- 6.10** Боевик «Начало» (16+).
- 9.00** «Биография кумиров» «Санджай Лила Бхансали» (12+).
- 9.30** «Путешествие по Индии» «Манду, Махешвар» (12+).
- 10.00** Драма «Княжеский страж» (16+).
- 12.10** Мелодрама «Красный камень» (16+).
- 15.10** Мелодрама «Ночная бабочка» (16+).
- 18.10** Драма «Материнская любовь» (16+).
- 21.05** Комедия «Салон связи» (16+).
- 0.10** Мелодрама «Я живу в твоём сердце» (16+).

- 3.10** Триллер «Обман» (16+).

КУЛЬТУРА

- 6.30** Канал «Евроныус».
- 10.00** «Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфиоровым».
- 10.35** Х/ф «В погоне за славой».
- 12.00** «Легенды мирового кино». Серафима Бирман.
- 12.25** Д/ф «Климат. Последний прогноз».
- 12.55** «Гении и злодеи». В. Даль.
- 13.25** Д/с «Севастопольские рассказы. Путешествие в историю с Игорем Золотовицким». «Красные на Черном».
- 14.10** Д/ф «Отшельники реки Пры».
- 14.50** «Незабываемые голода».
- 15.30** «Пешком...» Москва литературная.
- 16.00** «Династия без грима». Глава пятая.
- 16.50** С. Михалков. «Дядя Степа». Стихи для детей. Читает С. Чонишвили.
- 17.25** Д/ф «Тайна белого беглеца».
- 18.15** «Искатели». «Завещание Стеллецкого».
- 19.00** Х/ф «Руфь».
- 20.25** Вера Васильева. Творческий вечер в театре Сатиры.
- 22.00** «Большая опера».
- 23.25** Х/ф «Крейцеров соната».
- 1.55** «Искатели». «Завещание Стеллецкого».
- 2.40** Д/ф «Замки Аугустусбург и Фалькенлуст».

СПОРТ с 3 ПО 9 АВГУСТА

ПОНЕДЕЛЬНИК

- 6.30** «Панорама дня. Live».
- 8.30** Х/ф «Заговоренный. Игла» (16+).
- 10.10** «Эволюция».
- 11.45** «Большой спорт».
- 12.05** Х/ф «Котовский» (16+).
- 13.55** ЧМ по водным видам спорта. Прыжки в воду. Хай-дайвинг. 27 м. Мужчины. Прямая трансляция из Казани.
- 16.05** «Сухой. Выбор цели».
- 17.00** «Большой спорт».
- 17.25** ЧМ по водным видам спорта. Плавание. Прямая трансляция из Казани.
- 19.00** «Большой спорт».
- 19.20** Х/ф «Подстава» (16+).
- 23.05** Х/ф «Заговоренный. Игла» (16+).
- 0.50** «Эволюция».
- 2.20** «24 кадра» (16+).
- 3.15** Смешанные единоборства. UFC (16+).
- 5.00** Х/ф «Дело Батагами» (16+).

ВТОРНИК

- 6.30** «Панорама дня. Live».
- 8.30** Х/ф «Заговоренный. Игла» (16+).
- 10.10** «Эволюция».
- 11.45** «Большой спорт».
- 12.05** Х/ф «Котовский» (16+).
- 13.55** ЧМ по водным видам спорта. Прыжки в воду. Хай-дайвинг. 27 м. Мужчины. Прямая трансляция из Казани.
- 16.05** «Сухой. Выбор цели».
- 17.00** «Большой спорт».
- 17.25** ЧМ по водным видам спорта. Плавание. Прямая трансляция из Казани.
- 19.00** «Большой спорт».
- 19.20** Х/ф «Подстава» (16+).
- 23.05** Х/ф «Заговоренный. Игла» (16+).
- 0.50** «Эволюция».
- 2.20** «24 кадра» (16+).
- 3.15** Смешанные единоборства. UFC (16+).
- 5.00** Х/ф «Дело Батагами».

СРЕДА

- 6.30** «Панорама дня. Live».
- 8.30** Х/ф «Заговоренный. Солнечный ветер».
- 10.10** «Эволюция».
- 11.45** «Большой спорт».
- 12.05** Х/ф «Котовский» (16+).
- 13.55** ЧМ по водным видам спорта. Прыжки в воду.
- 15.30** «24 кадра» (16+).
- 16.15** «Битва за космос. История русского «шаттла».
- 17.10** «Большой спорт».

- 17.25** ЧМ по водным видам спорта. Плавание. Прямая трансляция из Казани.
- 19.10** «Большой спорт».
- 19.40** Футбол. Лига чемпионов. «Спарта» (Чехия) - ЦСКА (Россия).
- 21.40** Смешанные единоборства. M-1 Challenge. Прямая трансляция из Орла.
- 23.00** Х/ф «Заговоренный. Солнечный ветер».
- 0.40** «Эволюция».
- 2.10** «Полигон».
- 2.50** Профессиональный бокс.
- 5.00** Х/ф «Дело Батагами».

ЧЕТВЕРГ

- 6.30** «Панорама дня. Live».
- 8.30** Х/ф «Заговоренный. Персидский огонь» (16+).
- 10.15** «Эволюция».
- 11.45** «Большой спорт».
- 12.05** Х/ф «Котовский» (16+).
- 13.50** Х/ф «Вместе навсегда» (16+).
- 17.15** «Большой спорт».
- 17.25** ЧМ по водным видам спорта. Плавание. Прямая трансляция из Казани.
- 19.30** «Большой спорт».
- 19.50** Х/ф «Военная разведка. Северный фронт».
- 21.45** Х/ф «Военная разведка. Северный фронт».
- 23.40** Х/ф «Заговоренный. Персидский огонь».
- 1.20** «Эволюция» (16+).
- 2.50** «Рейтинг Боженова». Большой брат (16+).
- 3.15** Х/ф «Погружение».

ПЯТНИЦА

- 6.30** «Панорама дня. Live».
- 8.20** Х/ф «Мы из будущего» (16+).
- 10.40** «Эволюция» (16+).
- 11.45** «Большой спорт».
- 12.05** «Кто убил Котовского?»
- 13.00** «Полигон». Большие пушки.
- 13.30** Х/ф «Подстава» (16+).
- 17.15** «Большой спорт».
- 17.25** ЧМ по водным видам спорта. Плавание. Прямая трансляция из Казани.
- 19.25** «Большой спорт».
- 19.45** Х/ф «Военная разведка. Северный фронт» (16+).
- 21.40** Х/ф «Военная разведка. Северный фронт».
- 23.30** Х/ф «Шпион» (16+).
- 2.40** «Эволюция».
- 4.10** «Человек мира».
- 4.30** Смешанные единоборства. M-1 Challenge. Трансляция из Орла (16+).

СУББОТА

- 6.30** «Панорама дня. Live».
- 8.30** «В мире животных».
- 9.00** «Диалоги о рыбалке».
- 10.05** Х/ф «Временщик. Переворот» (16+).
- 11.45** «Большой спорт».
- 12.05** «24 кадра» (16+).
- 13.20** Х/ф «Военная разведка. Северный фронт».
- 15.15** Х/ф «Военная разведка. Северный фронт».
- 17.10** «Большой спорт».
- 17.25** ЧМ по водным видам спорта. Плавание. Прямая трансляция из Казани.

- 19.10** «Большой спорт».
- 19.30** Х/ф «Честь имею» (16+).
- 23.10** Профессиональный бокс.
- 1.40** «Нелюбимые вещи».
- 2.10** «За гранью». Обратная реакция.
- 2.40** «Иные». Выносливость. За гранью.
- 3.05** «Мастера». Золотоискатель.
- 3.35** «Человек мира». Крымские каникулы.
- 4.30** «Максимальное приближение». Рига.
- 5.00** Смешанные единоборства. UFC.

ВОСКРЕСЕНИЕ

- 8.00** «Панорама дня. Live».
- 9.30** «Моя рыбалка».
- 10.00** Х/ф «Временщик. Танк Пороховщикова» (16+).
- 11.45** «Большой спорт».
- 12.05** «Полигон». Ключ к небу.
- 12.35** «Сухой. Выбор цели».
- 13.30** Х/ф «Военная разведка. Северный фронт».
- 15.25** Х/ф «Военная разведка. Северный фронт».
- 17.15** «Большой спорт».
- 17.25** ЧМ по водным видам спорта. Плавание. Прямая трансляция из Казани.
- 19.30** «Большой футбол».
- 20.55** Церемония закрытия ЧМ по водным видам спорта. Прямая трансляция из Казани.
- 22.40** Х/ф «Волкодав» (16+).
- 1.25** Смешанные единоборства. UFC (16+).
- 3.15** «Полигон». Авианосец.
- 3.45** «Полигон». Спасение подводной лодки.

ТНТ с 3 ПО 9 АВГУСТА

ПОНЕДЕЛЬНИК

- 7.00-8.25** М/с
- 9.00** «Дом 2. Lite» (16+).
- 10.30** «Битва экстрасенсов».
- 11.30** Боевик «3 дня на убийство».
- 14.00** Т/с «Универ». «Секретные материалы».
- 14.30-19.30** Т/с «Интерны».
- 20.00** Т/с «СашаТаня» (16+).
- 20.30** Т/с «Физрук» (16+).
- 21.00** «Комеди Клуб» (16+).
- 22.00** Т/с «Закон каменных джунглей» (16+).
- 23.00** «Дом 2. Город любви» (16+).
- 0.00** «Дом 2. После заката». Спецвключение.
- 1.00** Комедия «Гарольд и Кумар: Побег из Гуантанамо» (США) (16+).
- 3.05** Т/с «Пригород» (США).
- 3.35** Т/с «Пригород» (США).
- 4.00** Т/с «Полицейская академия» (16+).
- 4.55** «Супервеселый вечер».
- 5.20** Т/с «Непригодные для свидания» (16+).
- 5.50** Т/с «Люди будущего».
- 6.40** «Женская лига. Лучшее» (16+).

СРЕДА

- 7.00-8.25** М/с
- 9.00** «Дом 2. Lite» (16+).
- 10.30** «Битва экстрасенсов».
- 11.30-19.30** Т/с «Универ».
- 20.00** Т/с «СашаТаня» (16+).
- 20.30** Т/с «Физрук» (16+).
- 21.00** «Комеди Клуб» (16+).
- 22.00** Т/с «Закон каменных джунглей» (16+).
- 23.00** «Дом 2. Lite» (16+).
- 0.00** «Дом 2. После заката». Спецвключение.
- 1.00** Драма «Мой ангел-хранитель» (США) (16+).
- 3.05** Т/с «Пригород» (США) (16+).
- 3.35** Т/с «Пригород» (США) (16+).
- 4.05** Т/с «Полицейская академия».
- 4.55** «Супервеселый вечер» (16+).
- 5.25** Т/с «Люди будущего» (12+).
- 6.15** Т/с «Женская лига: парни, деньги и любовь» (16+).

ЧЕТВЕРГ

- 7.00-8.25** М/с
- 9.00** «Дом 2. Lite» (16+).
- 10.30** «Битва экстрасенсов» (16+).
- 11.30** Т/с «Незлоб». «Я люблю Россию» (16+).
- 12.00** Т/с «Незлоб». «Свободные отношения» (16+).
- 12.30** Т/с «Незлоб». «Кристина Асмус» (16+).
- 13.00** Т/с «Незлоб». «Оля завалила» (16+).
- 13.30** Т/с «Универ». «Брат 2» (16+).
- 14.00** Т/с «Универ». «Продюсеры» (16+).

ПЯТНИЦА

- 7.00-8.25** М/с
- 9.00** «Дом 2. Lite» (16+).
- 10.30** «Школа ремонта».
- 11.30-19.30** Т/с «Универ».
- 20.00** Т/с «СашаТаня» (16+).
- 20.30** Т/с «Физрук» (16+).
- 21.00** «Комеди Клуб» (16+).
- 22.00** «Comedy Батл. Последний сезон» (16+).
- 23.00** «Дом 2. Город любви» (16+).
- 0.00** «Дом 2. После заката». Спецвключение (16+).
- 1.00** Драма «Мой ангел-хранитель» (США) (16+).
- 3.05** Т/с «Пригород» (США) (16+).
- 3.35** Т/с «Пригород» (США) (16+).
- 4.05** Т/с «Полицейская академия».
- 4.55** «Супервеселый вечер» (16+).
- 5.25** Т/с «Люди будущего» (12+).
- 6.15** Т/с «Женская лига: парни, деньги и любовь» (16+).

- 14.30-19.30** Т

Дербентдин 2000 йис

Академик Гмелинан

ЭКСПЕДИЦИЯ

(Д. Трунован "Экспедиция рехъ" ктабдай. ДКИ. 1962-йис)

(Эвел - 30-нумрада)

* * *

Дербентдай экъечдай вахтни алуьна. Гмелина вичин сиягъат гъуьлелай ваъ, къураматдилай давамарун къетна. Адан къаст Каспий гъуьлуьн патарив гвай чилерин девлетлу тлебиат ахтармишун тир.

Дербентдин ханди алимдиз рекъе герек тир арабаярни, балкларни вугун хиве къуна.

Амма са гъик ятлани Фет-Али-хандин фикирар тамамвилелди дегиш хъана. Хиве къур са карни кылиз акъуднач. И кардин себеп са ни ятла хандив къастуналди агакъарай чинебан хабарар хъана. Гуя Гмелин са алимни туш, иниз Урусатдин пачагъди рекъе тунвай жасус я.

Са чарани амуьк тавур алим мад гъуьле, вичин гимидиз хъфиниз мажбур хъана. Экспедиция Дербентдай экъечна. Амма гъа гъуьлуьн юкъуз академикдивай гъуьлуьн ялгъузвал эхиз хъанач, ам мад къураматдал эвична. Саки са юг ада Самурдин тамун серинрик акъудна.

Са шумуд ийкъалай ам Къубадиз агакъна. Инай ада Къиблепатан Дагъустандин къакъан куклушар - Шагъдагъ, Базар-Дуьзи галайвал ботаникадин экскурсия тешилна. Адалай къулухъ ам Азербайжандин сергъятдилай Персиядин мулкарал экъечна.

Хейлин материалар къватлайдалай къулухъ алим Астрахандиз хтана. Инай ада вичин вири материалар Петербургдиз, академиядиз агакъарна. Ик адан "Сиягъатрин" пуд лагъай том арадал атана.

Астрахандай алим мад сеферда Персиядиз хъфена. 1773-йисан зулуз, Персиядай элквена хкведайла, ада мад сеферда Азербайжандинни Дагъустандин тлебиат ахтармишун къетна. И рехъ ам патал бедбахтди хъана. 1774-йисан январдиз Гмелин вичин студент Михайлов ва шикилчи Баур галаз Дербентдиз хтана. Фет-Али-хан а члавуз шегъерда авачир. Адан чкадал алим наиб Мирзабега къабулна. Амма ада и экспедициядин векилриз Дербентда акъваздай ихтияр ганач, тадиз инай экъечлуьн буйругъ гана.

Дербентдай Гмелин ротмистр Горинан казакрин отрядди гуьзчивилик кутунвай. Отряд Къизлярдай рекъе тунвай, алимдиз куьмек яз. Гъик хъи, Дербентдай Таркидихъди рехъ Къаракъайтагъдин уцмий Эмир-Гъамзадин гъилик квай мулкунилай физвай. Ада Урусатдин пачагъдихъ галаз акъалтлай душманвалзавай.

Уцмийди рекъевай сиягъатчийриз вичин хуьруьз - Берикейдиз мугъманвилез атун теклифна. Уцмийдин теклиф Гмелина чилел веьенач, ам фена. Гъатта уцмийдиз вичин патай савкъатарни тухвана.

Эмир-Гъамзади гъакъкъатдани алим хушвилелди къабулна, адаз девлетлу суфраяр ачухна ва рекъени хуьтаз экъечна. Амма инал гъалар дегиш хъана. Уцмийди Горинан казакрин десте Берикейдай яргъаз акъуднавай, Гмелин авай къвалел яракълу къаравулар эцигнавай. Гъа ик алим уцмийдин залуквиле гъатна. "Хванахвадин" къвал зиндандиз элквена.

Ихътин намусуз карди берикейвийрик бегъем къал кутуна. Абуруз урус алим рикле лап михи ниятар аваз атанвайди чизвай. Эмир-Гъамзади дагъвийриз хас лап михи - мугъмандиз гъуьрмет авунин адетар векиьдаказ чурнавайди акъваздай, залукар азад хъувун истеминша. Ихътин гаф гъаз уцмийдин патав лап гъуьрметлу агъсакъалар атана.

Эмир-Гъамза вичин гафунал кевиз акъвазна. Берикейвияр и карди мадни ажугъламишна. Абуру и бакъа вичин хизанни галаз хуьряй чукурун къарар къабулна. И кардини куьмекнач. Ихътин "девлетлу гъуьрч" гъилий ахъайдалди Берикейдай экъечлуьн хъсан я лагъана, уцмийди вичин залукар Маджалсдиз, анайни чинеба дагъда авай Агъмед-кент хуьруьз акъудна.

Вучиз уцмий алимдив ик лайихсуздаказ эгечна? Кар ихътинди хъана. Саки 30 йис идалай вилик Къиблепатан Дагъустандиз Ирандин шагъ Надир чапхунчивилелди гъахайла, уцмийдин гъилик квай Терекемейдин учасокдай 300-дав агакъна хизанар катна. Урусатдин пачагъдин къаюм-вилик квай Къумукърин дуьзенлухда, Андрей-аул хуьруьн патав чпиз бине кутуна.

Ина терекемейвийри чеб чапхунчийрикай хатасуз авуна. И кар Къаракъайтагъдин феодалдивай саклани иливариз жезвачир, гъар са гъалда урусрилай ва къумукърилай къисас вахчунин рекъерихъ къекъезвай. Урусин чехи алим залуквиле къун гъа хъел элекъардай са рехъ яз къунвай.

Алимдин къилел атанвай къазадикай хабар Къизлярдив, ахпа Астрахандив агакъна. Ятлани алим къутармишдай тади серенжемар къабулнач. Акси яз, уцмий, адаз чарар кхъиз, са тегъерда члалав гъиз алахъна.

Эмир-Гъамзади вири чарариз са жаваб гуьзай: я зи патав терекемейвияр хкваш, я тахъайтла алимдин патухъай 30 манат гимидин пул эциг... Лап четин шартлара гъатай алим заландиз азарлу хъана. Бедендиз жезвай азабрал руьгъдин азабарни артух хъана. Варцар физ, алатна, амма азадвиле юг алуькнач.

1774-йисан 27-июлдиз академик уцмийдин залуквиле рагъметдиз фена. Адан студент Михайлова са гуж-баладалди Эмир-Гъамзадивай академикдин мейит урусин чилел кучудун патал вахчуна...

Яцар кутунвай араба заландиз Агъмед-кентдай гъуьлуьн дуьзендихъди эвичизавай. Гатун чимивили беден цурурдай хъиз тир. Арабада авай мейит ктлиз, кклиз башламишна. Къизлярдив къван ахгакъариз тежерди чир хъайи Михайловани Бура чпин муаллимдин мейит Къаякентдин патав, рекъин къерехда кучудна...

Вич къейидалай къулухъ чапдай ахкъудай Дагъустандиз (Дербентдиз) талуьк хъинрийкай Гмелинан "Сиягъатрин" къуд лагъай том хъана. Абурун метлеб гилани квахънавач. (58-65-чинар).

(Къатла ма)

Юбилейдиз савкъат

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

23-июлдиз Дербент шегъерда шад гъалара "1-Петрдин къвал" музей-комплекс ачухна, хабар гуьза шегъердин пресс-куьллуьгъди. Им Дербент шегъердин юбилейдиз къилдин ксар ва дестейри пишкеш авунвай къвед лагъай савкъат я. Рикел хкин, са тммил вилик хъиз, **Имам Музамудинович ЯРАЛИЕВА** шегъердин юбилейдиз пишкеш яз Стлал Сулейманаз эцигнавай памятник ачухунин шад мярекатдикай чна газетда хабар ганай. "1-Петрдин къвал" музей-комплекс шегъердин юбилейдиз "Сумма" карханади ва "Пери" твар алай мергъяматлуьвиле фондуни авунвай пишкеш я. Им, гъелбетда, за винидихъ тварар къурбуру шегъердин юбилейдик кутунвай чпин пай я.

Цийи музей-комплекс ачухунин мярекатда РФ-дин, РД-

дин гъукуматрин, и музей эцигнавай "Сумма" карханадин ва "Пери" мергъяматлуьвиле фондунин векилри, Россиядин шегъерра авай 1-Петрдин музейрин директорри, федеральный ва къецепатан уьлквейрин СМИ-рин журналистри иштиракна.

Анал рахай Дербентда авай "Сумма" десте" ООО-дин векил Эльдар Абдулаева им Дербент шегъердин юбилейдиз холдингди вичин патай авунвай савкъат тирди лагъана. Ада ихътин хъсан фикир гъаз экъечай ва а фикир уьмуьрдиз кечирмишай холдингдин руководстводиз сагърай лагъана.

"Сумма" десте" ООО-дин патай рахай Марат Шайдаева им урусин зурба императордиз холдингди цийи къилелай эцигнавай сад лагъай къвал туширди лагъана. Ихътин къвалер холдингди Голландияда, Коломнада ва маса чкайрани эцигнава. Вичин рахунрин эхирдай ада и

комплекс неинки культурадин, гъакни чирвилерин центрани жедайдак умуд кутуна.

Ахпа анал рахай "Сумма" холдингдин директоррин советдин председатель Зиявудин Мегъамедован диде Пери Мегъамедовади Россиядинни Дагъустандин алакъаяр мягъкемарунал, ихътин баркаллу къвалахрик рухвайри чпин пай кутунал вич шад тирди къейдна. Ада диде-бубайриз чпин вири къуватар аялриз тербия ва чирвилер гуьнин рекъе серф авуниз эвер гана.

РФ-дин культурадин министерстводин культурадин ирс хуьнин департаментдин руководител Михаил Брызгалова, 1-Петрдин къвал цийи къилелай туькуьр хъувун - им инсанри чпин чешмеяр хуьнин, чпин тарихдал дамах авунин ва Ватандиз куьмекунин чешне тирди къейдна. Ада ихътин мергъяматлуьвиле хейлин къвалахрик къил кутваздай З. Мегъамедоваз чухсагъул лагъана.

РД-дин Гъукуматдин Председателдин сад лагъай заместитель Анатолий Къарибова Зиявудин Мегъамедоваз региондин руководстводин ва РД-дин Квил Рамазан Абдулатипован патай чухсагъул малумарна.

Мярекатдал чпин фикирар РД-дин культурадин министр Зарема Бутаевади, Дербент шегъердин администрациядин къил Жаади Рагъимова, искусствовед Патимат Гъамзатовади, тарихдин илимрин доктор Муртузали Гъажиева лагъана.

Китайвияр - Дагъустанда

ЧИ КОРП.

Алатай гъафтеда Россияда авай Китайдин Халкъдин Республикадин посол **Ли ХУЭЙ** къиле аваз КНР-дин карчийрин десте Дагъустандиз мугъман хъана. Дагъларин уьлкведа абур къадим Дербентдиз, Чиркей ГЭС-дал, Махачкъаладин изобразительный искусствойрин музейдиз фена.

РФ-дин Федеральный Собранидин Федерациядин Советдин Председателдин заместитель **Ильяс УМАХАНОВ**, РФ-дин Госдумадин депутат **Мурат ГЪАЖИЕВ**, РД-дин Гъукуматдин вице-премьер **Рамазан ЖАФАРОВ** галаз абур Дербентдин тарихдин ва архитектурадин гъумбетриз, надир Нарын-къаладиз тамашна.

Ли Хуэя акур гъар са карди вич гъейранарайди къейдна. Виридалайни гъаф ам дуьньяда чехи тарих авай къеле хвенвай тегъерди гъейранарна. КНР-дин Посолди серсер хъана лагъайвал, бубайрин тарих жегъилриз са акъван итижлу тушир къенин юкъуз къадим шегъердин медениятдин тарихдин ирс и тегъерда хуьн лап важиблу я.

Абуру чеб Дагъустандиз атуьн себедикай суьгъбетна. Адан гафарай, Россиядинни Китайдин регъберар экономика вилик тухунин барадай алакъа-

яр хуьнин терефдарар я. Неинки чи уьлкведин центральный регионрихъ галаз алакъа хуьн, гъак амайбурухъ галазни экономикадин жигъетдай алакъаяр тайинарун важиблу я. Идалайни алава яз, къенин юкъуз туризм экономикадин кар алай хилерикай сад я. И жигъетдай Махачкъаладизни Дербентдиз, гъуьлуьн къерехда авай къве гуьрчег шегъердиз, тарихдинни медениятдин аламатдин гъумбетар авай къве макандиз Китайдай лап гъаф туристар къведа.

Мугъманрин десте Россияда лап къадим Жуьмя мискин-диз, Дербентдин кар алай кархана тир коньякрин комбинатдиз фена.

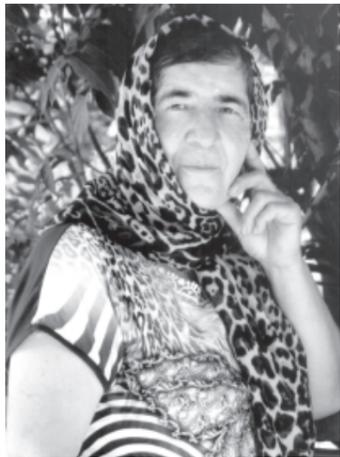
Дагъларин уьлкведиз КНР-дай атанвай мугъманар Махачкъаладин изобразительный ис-

кусствойрин музейдиз фейила, Ли Хуэя Дагъустандикайни дагъустанвийрикай гъейранвилелди лагъана: "Музейди вичин тарих лап вини дережада аваз къалурзава ва Дагъустандин гъаф терефрин медениятдал мягътеларзава. Заз аквазва хъи, Дагъустандихъ вичин тафаватлуьвилер, мумкинвилер, вичин бажарагълу ксар ава".

27-июлдиз И. Умахановахъ, Р.Жафаровахъ, Махачкъала шегъердин администрациядин къилин везифаяр тамамарзавай М.Мусаевахъ, РД-дин милли политикадин рекъай министр Т.Гамалеяхъ ва масабурухъ галаз санал и дестеди телеф хъайи аскерриз бахшнавай мемориалдал цуьквер эцигна.

Абуру Советрин Союздин Игитрин Аллеядани сейр авуна.

ГАЗЕТ КХЫИЗВАЙБУРУН ДАФТАРРАЙ

Фазила АБАСОВА

* * *
Вахт элкьведач кьулухъди:
амма а вахт -
Санал хъайи легъзеяр...
Къанни вад йис алатайла,
Акьвазна зи виликай.
Чи ашкъидин, кланивилин гьиссерни
Хкатзавач рикликай...
* * *
Садлагъана класнани вун,
къунани кици,
И делилдай кьил акъатнач къенин
къузни зи.
Агъзур жуьре багъняяр къаз,
буьгътен кутуна,
Гъа гъайивал на зун бирдан
рекъени хтуна.
Зи тахсир тир - сивинсузвал -
Аллагъди гайи,

На кьатланач ам савкъат тир
къисметди гъайи.
Гъайиф, гъайиф, и кардин вун
гъатнач гъавурда,
Бахтлу я гьикл лугъуда къван
бахтар такурда?!
И дуьньядай хъфенва вун, амач
арада,
На заз гайи азиятар багъишзава ваз.
Залай гъейри ваз шад гьиссер
ганач чарада,
Гъавилляй за гъамишалугъ
алхишзава ваз.
Зун гьикл тек хъуй?
Инсан клани, Ватан клани
къагъриманар хъун патал
Зун жезмай къван алахънава
дидед чалан дад чириз.

Бицекринни агъсакъларин
гъурмет-хатур хуьн патал
Кваллахзава датлана за, къуватар
зи сад ийиз.
Пайиз риклин чимивални,
жумартвални ачухвал,
Илгъамдинни, илимдинни,
намусдинни гъейратдин
Сирлу сирер якъин ийиз
акъалтзавай несилриз,
Чирзава за мана-метлеб дуьз
гафунин къуватдин.
За тарс гайи аялар я къе пешейрин
сагъибар,
Майишатдин гъар са хиле
къалурзавай гъунараар.
Ватандинни, виждандинни
хуьзавайбур таъсибар,

Къегъалар я гъарма са кас квачир
чпик гунагъар.
Зи илгъамдин сес чкланва
Лезгистандин бушлухра,
Зериф члалар чапзава зи газетрани
журналра.
Зи къисайра, гъикайяра - зи члаларин
алемда,
Насигъатдин тарс къачузва
гъвечидани члехида.
"Просвещенидин отличник" твар
къачунвай бике тир,
Тават я зун лезги халкъдин,
адалатдин бине тир.
Зун гьикл тек хъуй хуьре-квале
гъурмет-хатур ийизвай?!
Зун тек жедач лезги чилин
гъайбатдикай кхыизвай.

Гульжагъан МИСРИХАНОВА

Ватан
Къисметди зун акъуднава яргъариз,
Хайи чилел квачин гелер тунач за.
Зи фикирар мад хъфизва дагълариз,
Къве гъиливни абур клевиз къунач за.
Са чил я им, са варз я им, са рагъ я,
Жумартвилев чим-экв гузвай рекъиз зи.
Квал, веледар, хизанни заз са багъ я...
Хайи къулан нев бес жезвач риклиз зи.
Тахъавилляй зи ватандин къадир заз,
Риклин клусар элкьвезва хъи
накъвариз.
Дарихвилляй экуь дуьнья дар я заз,
Темен гудай хайи чилин накъвариз.
Чи къисметди, авахъзавай вацлу хъиз,
Тухузва чун хабар такъаз яргъариз.

Вахт хъайила мукъвал жедай ажалар,
Мад элкьвена хъфизва чун
дагълариз.
Дидедин лай-лай
Члал чир тахъун жуван хайи
Аватун я къуватдай.
Члал диде я, члал Ватан я,
Члал салам я гъурбатдай.
Зун дидеди манийралди
Твадай ширин ахвара.
Хайи члалал ягъай лай-лай
Къени ама япара.
Кланивал
Таж хлана векъерикай,
Къилел къунва за.
Клунчл багъишиз цуькверикай
Гъилел къунва за.

Зи муьгъуббат ваз ачухун
Хиве къунва за.
Садазни чир тахъуй лугъуз,
Рикле тунва за.
Гъевесламиш ийиз кланз вун
Язава мани.
Агъ, гада чан, на икъван зун
Ийимир дили.
Марфар къвана алахъайла,
Цав жеда михъи.
Рикляй риклиз на къалпура
Кланивал заз ви.
Геж атана...
Атанва къе зун ви патав,
Геж атана лугъумир заз.
Риклин къене кузвай ялав
Жувахъ галаз гъанва за ваз.

Терез хъанач гъам алцумдай,
Багъна хъанач вав гатлумдай.
Геж я лугъуз, рахкурмир зун,
Клан хъайиди са вун я, вун.
Къекъведай къван дар жигъирра,
Галатна зун жагъуриз бахт.
Лугъумир заз геж атана,
Дуьз рехъ такваз, акъатна вахт.
Цифер алай къисметдал зи,
Хуьрезвачир ракъин нурар.
Зун гьикл къведай къаршидиз ви?
Агалнавай риклин варар.
Шем хъиз кун зун, ваз экв гурай,
Геж ятлани, кланда риклиз.
Вун гатфар я, зун зул хъурай,
Яхъ къужахда на зун клевиз.

Муминат ШЕРИФОВА,
ДГУ-дин психологиядин ва философиядин факультетдин студентка

Диде

Вуч фад, диде, жегъил вахтар
алатна,
Рехи чларар акъатзава пелез ви.
Куьз вав акъван четинвилер агатна,
Ваз секинвал акунатла чилел и?
Дамахариз къекъведайла таяр ви,
Ваз акурди, на члугурди зегъмет я.
Гъикъван залан хъанатлани
гъалар ви,
На лугъудай: "Вучда, бала,
къисмет я".
На зун патал члугур, диде, азият
Маса гуз жеч дуьньядавай
девлетрихъ.
За пак хуьда чи алакъа-авсият,
Вун инсан я къени
къилих-хесетрин.
Кесибили гзаф гана ваз тади,
Анжах дарвал вуч ятлани
чирнач заз.
Гъилер вахтсуз хъанатлани
ви векъи,
Абурулай назик гъилер чидач заз.
Ара-бир зун суалри батмишзава,
Накъвар гъизва абуру зи вилерал.
Са суалди кудай яд иличзава:
"Вун тахъайтла, зун гьикл къекъвен
чилерал!?"

Сулейман АХЦЕГЪВИ

Эхирзаман

Умуд, ви диб къуразва къе,
Шумуд кесиби църазва къе.
Келле ичли ханариз хвеш,
Гуьлле, къамчи, халкъдиз пишкеш.
Суфрадикай фитнед макан,
Баладикай дидед душман.

Мискин буш, гьикл?
Къуръандал - руг!
Ички хуш рикл майдандал куг!
Инсандал пар, къамчи ламрав,
Имандал къар, рикл чи чулава,
Къуд пад гунагъ, чехир - дарман,
Я Сад Аллагъ, - эхирзаман...
Эй, уьмуьр!
Эй, уьмуьр, ви квел дамахда?
Къачагъ я вун чи бахтарин.
Лап чулава ранг ви пайдахда
Пачагъ я амай рангарин.
Вучда вакай, рикл сефилдай,
Ви вад югъ вад зиндан я хъи.
Къуьзуьдайни гъакл жегъилдай
Акъуддай гаф аман я хъи.
Аламатдинди я ви дад,
Садаз ширин, садаз туькьуьл.
Са цуьк вуна хуьда гуз яд,
Масадаз гуз тфунуи къуьл.
Ширин яни ваз чи накъвар?
Икъван риклел мийир хирер!
Хъуьтлуьхъай чаз къалур гатфар,
Шелдихъайни къалур мехъер.
Минетзава: хамир лувар,
Цаварин дад акваз клан я.
Куьклуьра гъар квалев сувар,
Риклиз шадвал аваз клан я.
Тфу гудач
Шумуд инсан дуьньяд винел
шехъзава,
Сад мекъила, сад гишила ксузва.
Сада вичин риклевай тлал эхзава,
Садан вилер накъваривди
ацлузва.
Шумуд диде, баладиз гур фу акваз,
Хана ахвар йифералди
зегъметдик.
Къекъвемир, дуст, гъамиша
тек жув акваз,
Сад Аллагъдин акатда вун
лянетдик.

Шехъзавадан накъвар михъа,
куьмек це,
Малаикри вал гъамиша
дамахрай.
Кесиби инсан квалев гъана,
хуьрек це,
Акъудур рикл намердвиллин
къармахрай.
Вунни, инсан, гъатда, белки,
къарада,
Ширин дуьнья туькьуьл жеда
риклиз ви.
Вазни куьмек ахквада
гъа арада,
Тфу гудач, яргъи авур гъилиз ви.
Зарина МУСТАФАЕВА
Къведни зун
Гъил эцигна жуван пелел,
Зун фикирри тухванвай.
Акуна заз къвед са хилел,
Гъакъван иер ксанвай.
За явашдиз къуна а къвед,
Жуван риклив агудна.
Бахтлу жеда лугъуз чун къвед,
Ам ахварай авудна.
Килигна ам заз милайим
Дикъетдалди мукъвалай,
Хабар къуна: - Вучиз на зун
Веъена лагъ ахварай?!

Гатфар
Къацу хъанва ичин багълар,
Гъикъван къайи жеда ятар,
Акунмазди чи яйлахар,
Риклик лувар акатда зи.
Гъикъван хъсан вахт я гатфар,
Лугъуз клан я риклин гафар,
Гъиле къуна жуван дафтар,
Куь риклера хъурай сувар.
Рикл тахъурай гъич перишан,
Авачиз хъуй члугури хиял,
Куьн акурай яз гуьлуьшан,
Валлагъ, хъсан вахт я гатфар.
Лугъузва за и гафар квез,
Лап рикливай къабул ая.
Атанвайди гатфар я мад,
Жемир куьн тек, шадвал ая.
Пагъ, гуьзел тир рушар ава,
Къизилгуьлдиз ухшар ава,
Цуьквед клунчлар гъиле ава,
Квез гатфарин югъ мубарак.
Ачух къацу чуьллер ава,
Цава лифер къушар ава,
Куь гъалдикай хабар ава,
Квез гатфарин югъ мубарак.
Абдул АШУРАГЪАЕВ
Ватан вуч я?
Лугъузва заз бязибуру:
- Ватан вуч я?
Жегъил, агъил - вирибуру:
- Ватан вуч я?
Фагъумна за, гана за яб.
Гузва гила ихътин жаваб:
- Чи уьруьшрин дуьзенарни
Клунтлар я ам,
Эниш-уьруьш, гъар са бириш,
Къантлар я ам,
Къуьлуьн никлер, виш майвадин
Багълар я ам,
Чи милли члал, мили хуьруьн,
Чагълар я ам,

Акимован романравай
Цларар я ам,
Шириртада Эмина тур
Ярар я ам.
Ватан вуч я?
Алирзадин поэмарин
Муькьвер тушни?
Гатфарин вахт, бубуйрин чуьл,
Гъвергъвер тушни?
Лигим хъанвай игитрин къаст -
Мермер тушни?
Чи миллетри агуднавай
Къуьнер тушни?
Агалкунрихъ физвай югъур
Рекъер тушни?
Ватан вуч я?
Чи пайдахда рапрап гузвай
Эквер ятла?
Диде-буба ислягъ йикъан
Сегъер ятла?
Халкъдин сивин яратмишун -
Бейтер ятла?
Чуьнгурдаллай куькведавай
Симер ятла?
Вилин нини хътин хуьзвай
Сенгер ятла?
А сергъятдал мукъаят тир
Аскер ятла?
Ватан вуч я?
Гатун лезет-асайиш тир
Яйлах я ам,
Мал-къарадин хуьтлуьн
динжал -
Къишлах я ам,
Тлеби женнет, вични земзем
Булах я ам,
Гъиссерин гъисс, уьмуьрдаллай
Къаймах я ам,
Вафалу тир гъар ихласдин
Дамах я ам,
Азад уьмуьр, гъакъван азад
Кваллах я ам,
Ватандашрин намус-гъейрат,
Ягъ, ах я ам.

Хилес АЛХАСОВ

Дидеди гьуьрдай хизан

(ГЫКАЯ)

Мирзехананни Гуьлле ран хизанда аял авачиз кьвед-пуд йис тир. Са шумуд йисалай абуруз са руш хьана. Диде-бубадин шадвилехъ кьадавар авачир. Гзаф гьуьрчег рушал Гуьзел твар эцигна. Ам фад-фад чехи жезвай. Вичин таярин-туьшерин арада руш гьамиша чехиз аквадай.

Са акьван йисар алатнач, адан буба рагьметдиз фена. Дидени руш кьилди амуькна. Хьуьтлуьн са яр-гьи йифиз Гуьзел дидени галаз чими пичинин патав сариз кек ягьиз ацукьнавай. Рушан рикел садлагьана буба Мирзехан атана. Ада дидедай хабар кьуна: "Я диде, вуна зи бубадидай гьич хайиди туш. Ийидач эхир, ам гьакьван писди тирни?" - "Я чан руш, ви бубадиз женнет кьисмет хьурай. Ам хуьре-квалеве аватла чир хьайиди туш. Зи кефи ви бубади гьич хайиди туш. За вуч лагьайтлани гьидай, гьич кваллах лагьайтлани ийидай. Садрани захъ галаз хьел кваз, квал алаз рахай кас туш" - лагьана диде, вилел атай накьвар михьиз.

- "Са бязи итимар квалеве квал твадай, хьвана хтайла паб гатадай-бур жеда эхир. Бес ваз буба акьван гьикл муьтлуьгь хьанай?". Диде яргьалди кисна акьвазна, ам фикирдик акатнавай. Руша суьгьбет авун тлалабзавайди акурла, ада итим гьикл вичиз муьтлуьгьарнайтла, ихтилатна.

- Заз и ихтилат члехибурувай ван хьайиди тир. Гьикл жедатла лагьана, зани ахтармишна. Са сеферда зунни ви буба ацукьнавайла, зун, адан метел гьил эцигна, кьарагьна. Ада чукьни авунач. Йикьар алатна. Ахпа зун, адан кьуьнел гьил илисна, кьарагьна, мад ви буба секин тир. Пуд лагьай сефердани зун, ви буба ацукьнавайла, адан квилел кьевидаказ гьил илисна, кьарагьна. Ви буба, чукьни тавуна, хуььрез акьвазнавай. Гьа йикьалай ам, клиринихъ галкай балугь хьиз, зи гафуна гьатна.

Рушад дидедин ихтилат хьсан акуна.

Лугьумир хьи, и вахтунда кьунши хуьре Сефибеганни Мерзизтан хизандани са акьуллу гада чехи жезвай. Мад абуруз аялар авачир. Гададин твар Керем тир. Гада чехи хьана мехьерар ийидалди, адан диде Мерзизт рагьметдиз фена. Квалеве Сефибегни Керем кьилди курпашман яз амуькна. Кваллин кваллахар вири Керемал аватна. Сефибегаз гада эвленишиз кланзавай.

Квалеве рикл дарих хьайи Сефибег са юкьуз кимел атанвай. Салам гана, ам итирин арада ацукьна. Винидихъай кимел мирес Мирзерагьимни атана акьатна. Жузун-качузун авурдалай кьулухъ Мирзерагьима Сефибегаз лагьана: "Я мирес, заз накъ ви квалеве кьез кланзавайди тир. Вун атана кьуьзуь хьанва, я вуна ваз пабни хканач. Кьез кваллин квил кьадай, фу чрадай, пек-партал чуьхуьдай са диде гьили кланда. Ви гада агакьнава, гьадаз кьванни са мехьерар ийидайвал хьуй".

- Валлагь мирес, гьа фикирар квалеве ацукьай чкадал зани ийизва. Бес зун кьейила, Кереман эхир гьикл хуй лугьуз? Туьквей руш низ аватла чидачи ваз?

- Гун-тагун заз чидач. Кьиличханрин хуьре Гуьллер лугьудай ди-

шегьлидиз гзаф гьуьрчег руш авалда. А руш кландай чкаяр гзаф ава, амма Гуьзел садазни физвач. Гуьзел рушан твар я.

- Садазни фин тийидайди зи Керемаз кьведани?

- Низ чиде, я мирес, кьисметар гьикл жедатла. Аллагьдин кьададалди, белки, ам Керемаз кьисмет жен.

Пакад йикьан экуьнахъ Сефибег Керемни галаз кьунши хуьруьз рекье гьатна. Идавай-адавай хабар кьуна, абуру Гуьллеран квал жагьурна. Кваллин рак гатайла, Гуьллера рак ахтайна.

- Куьне мугьманар кьабулдани? - хабар кьуна Сефибег бубади.

- Хьсан мугьмандиз чи рак гьамиша ачух я, - лагьана Гуьллера. - Ша, буюр. Мугьман халкь авур Аллагьдиз шукур хьуй. Ацукьна, хваш-беш авурдалай кьулухъ кваллин иесиди мугьманрин вилик фузатл эцигна, вичин гьиле авай кваллах хьийиз а патал алай квалеве фена. Керемаз Гуьзел акурла, гзаф бегенмиш хьана. Фузатл тьурдалай кьулухъ Сефибег вичин ихтилат башламишна.

- Я Гуьллер вах, вуна хабар кьадач хьи чавай чи дерди-бала вуч я лагьана?

- Мугьмандивай хабар кьадай адет чи хуьре авач, мугьманди вичи лагьана кланда ман, вичин дердигьал вуч ятла.

- Чаз, Аллагьди гайитла, вахъ галаз кьавумвал ийиз кланзава. Чаз ви гаф вуч ятла, чир хьана кланзавай. - Жегьилар рази хьайитла, завай вуч лугьуз жеда, - хьверна Гуьллера.

Гуьзелази Керем акунмазди гзаф бегенмиш хьанвай. Ам бегенмиш тежедай хьинди тушир: кьакьан буйдин, кьумрал якларин, акьуллу, члехи-гьечли чидай гада. Гуьллера Гуьзелавай хабар кьурла, руша вич рази тирди лагьана.

- Виридан балаяр бахтлу хьуй. Им гьар са диде-бубадин мурад я, - лагьана, ада мугьманриз вичин руш рази тирдакай хабар гана.

Жегьилри гурлу мехьерар авуна. Бахтлу хизан шаддиз, сад-сadan хатур хан тийиз яшаммиш жезвай.

Варцар-йисар кьез алатзавай. Гуьзелани Кереман хизанда велед хьана. Гьамиша гьа са кьайдадин уьмуьр Гуьзелаз хуш тушир. Адаз кваллахал физ клан хьана. Керема лагьана: "Я Гуьзел, ваз вуч бес жезвач? Недайди, алуькдайди вири бул я. За кьез са куьникайни дарвал гузвач".

Гуьзел вичин гафунал акьвазнавай. Керемаз папан кефи хаз клан хьанач. Абуру аял ясли-бахчадиз вугана. Гуьзел кваллахал физ хьана. Са варз-кьеве варз. Гуьзел акваз-акваз дегиш жезвай. Вичин пад-кьил туькьуьрунин гьилий адаз я квал, я итим, я аял аквазмачир.

Квалеве хтай итимдин вилик гьваш лугьудалди фуни эцигзамачир. И кваллахар вири Керемаз аквазвай. Гуьзел мукьвал-мукьвал кваллахдилани геж кьез хьана. Вун геж вучиз кьезва лагьайла, ада Керемаз атай жавабар гудай: "Ваз вуч ава? Кваллах за ийизватлани, тади ваз гузвани?" Югь-кьандавай Керемаз Гуьзелан гафар, кваллахар, ада вич тухузвай кьайдаяр хуш жезвачир. Секин хизанда кьал гьатзавай.

Икл жедач, фикирна Гуьзела. Са вуч ятлани авуна кланда. Керем са кьайдада жуваз муьтлуьгьарна кланда. Тахьайтла, зи хизан чкида. Садлагьана Гуьзелан рикел чими пичин патав са мус ятлани вичиз диде авур ихтилат хтана.

Гьа диде авурвал зани ийида. Белки, Керемни, балугь хьиз, зи клирина гьатин, - фикирна ада. Гуьзела вич тухузвай кьайдайрикай адан дидедизни хабар тир, амма ада рушан кефи хадачир, езнедин вилик адаз са чукьни ийидачир. Пакамаз фу тьуьна, столдихъай кьарагьдайла, Гуьзел, Кереман метел гьил илисна, кьарагьна. Керем и кваллахдин гьавурда акьунач. Са тлимил йикьар алатна. Керемни Гуьзел телевизордиз килигиз ацукьнавай. Аялдин гуьгуьнлиз кьарагьдай амалар авуна, Гуьзел, Кереман кьуьнел кьевидаказ гьил илисна, кьарагьна. Керем Гуьзелаз чин члурна килигна, амма са чукьни авунач. Са гьафте кьван арадай фена. Кваллахдилал галат хьана хтанвай Керем, фузатл тьуьна, пичиниз далу гана, кьилик хьуьцуганни кутуна, телевизордиз килигизавай. Гуьзелни, са квел ятлани машгуьл яз, Кереман кьил галай патлахъ ацукьнавай. "Тьур афарди сивий кьур акьудзава, са истиканда авай яд кьванни хьван" - лагьана, Гуьзел, патав гьай Кереман квил гьил илисна, кьарагьна. Керемаз и кар гзаф таклан хьана. Пис хьел атай Керема пичинин патав гьай чхадал Гуьзелан кьвач яна хана. "За икьван члавалди эхна, жуваз жуван чка чирна ацукь. Итим итимдин чкадал хьана кланда, паб папан", - лагьана, Керема Гуьзел больницада эцигна ва адан дидедиз и кардикай хабар гана.

- Гуьзел гурарин квилел акьалтайла, эхиримжи клар хана, гурарай аватна больницада ава.

И ван галукьай диде тадиз больницадиз рекье гьатна. Ам больницадиз агакьайла, Гуьзел, кьивачни гипсина туна, кьатканвай. Палатадиз атай диде "Гьикл хьана, вахъ вуч хьана, чан руш?" - лагьана.

- Я Аллагь, диде, ви гьа мез атлуй, заз члур рехъ кьалурай.

Дидедин рикел вичи авур ихтилат хтана.

Вахтар алатна, Гуьзелни больницадай хтана, амма Керем адахъ галаз санал ацукь хьувунач. Хизан клана. Гьа вахтунда диде ахтин ихтилат ахъай тавунайтла, ихтин члур карни арадал кьведачир.

АЛАВА

Гьар са диде-бубадин мурад чин веледар бахтлу хьун я. Амла уьмуьрда ахтин дуьшуьшарни жезва хьи, дидеяр, буба-яр себеб яз веледар бахтсуз жезва. Гьич садрани куь веледриз пис рекьер кьалурмир, герексуз насигьатар гьумир. Винидихъ ачухнавай хьтин кьисметар чи веледрихъ тежедайвал.

Райсудин Набиеван 75 - гад

Хазран КЬАСУМОВ

И йикьара Кьасумхуьрел, райондин кьилин библиотекада, Россиядин Федерациядин журналистрин ва лезги писателрин союзрин член **Райсудин НАБИЕВАН 75 йис** тамам хьуниз талуькьарнавай шадвилин мярекат кьиле фена. Лезги писателрин Союздин райондин отделениди ва "Куьредин ярар" меденятдин центради (ЦБС-дихъ галаз санал) тешкилнавай и мярекатда яратмишдай интеллигенциядин векилри, библиотекадин кьуллугьчийри, школьникри иштиракна.

Мярекат, Райсудин Набиеван уьмуьрдин ва яратмишунри-кай куьрелди суьгьбет авуналди, ЛПС-дин райондин отделенидин председател, "Куьредин хабарар" газетдин редактордин заместител Абидин Камилова ачухна ва кьилени тухвана.

Сулейман-Стальский райондин кьил Нариман Шамсудинович Абдулмуталибован тварунихъай ва администрациядин патай Райсудин Набиеван хайи югь райондин культурадин отделдин начальнидин заместител Жабир Султанова мубаракна ва юбилярдив администрациядин патай Гуььрметдин грамота вахкана.

Журналист, муаллим, шикилчи, писатель, хуьруьн мухбир, гьевескар манидар тир Райсудин Набиеван кьетлен бажарагьлувили-кай мярекатдал "Куьредин ярар" культурадин центрадин председател Агьмедпаша Агьмедпашаева, ЦБС-дин директор Людмила Мегьамедрасуловади, журналистар, писателар ва шаирар тир Сажидин Саидгьасанова, Нажмудин Шихнабиева, Хазран Кьасумова, Атам Атамова, Ражадулагь Салманова, Курхуьруьн юкьван школадин директор, Дагьустан Республикадин халкьдин муаллим Набиюлла Алхасова хуш келимаяр лагьана, хайи югь мубаракна ва чпи юбилярдив бахшна кьенвай шириар клелна.

Кьасумхуьруьн 1-нумрадин юкьван школадин аялри Райсудин Набиеван шириар хуралай клелна.

Гьевескарар тир Рагьман Мурадова, Наида Алхасовади, Зейнулагь Наврузова лагьай манийри межлис мадни гурлу авуна.

Райсудин Набиева мярекатдин иштиракчияр вичин "Сифте чубарак", "Зи хайи хуьр", "Дустариз салам" ктабрихъ галаз танишарна, алай вахтунда кьиз гьиле авай "Курхуьруьн тарих" ктабдикай куьрелди суьгьбетна, вичин литературадин эсерар клелна, мярекат тухундай чуьсагьул лагьана.

Рикел хуьнин лишан яз

Нариман КЪАРИБОВ

Имамудин Агьабалаевич АГЬАБАЛАЕВ Лезгистанда неинки намуслу, эдеблу, масадан дерди-баладикай, гьал-агьвалдикай хабар кьадай, кьевевай касдиз вичелай алакьдай куьмек гудай инсанрикай сад яз машгуьр я. Алим тир ада Дербент ше-гьерда, вири истемешунрал ва законрал амал авуналди, соци-ально-педагогический институт ачухна хейлин йисар я.

Шад жедай кар ам я хьи, педколлективдин кьарардалди ин-ститутдиз члехи шаир ва камалгьли Стлал Сулейманан твар ганва. Имни чи виридан кьилин винизвал я.

Дербентдин социально-педагогический институт, халкьди лугьудайвал, мягькемдиз вичин чкадал ала. Алай аямдин образованидин истемешунриз жаваб гузва. Россиядин образованидин ида-райрин арада РФ-дин образованидинни илимдин министрстводи 2015-йисуз кьиле тухвай мониторингдин нетижайрал асаслу яз, и институт хийирлуди яз гьисабнава. Дербентдин С. Сулейманан тварунихъ галай социально-педагогический институтдихъ "Жегьилрин сес" твар алай газет аваз са шумуд йис я. И важиблу кардикни эдебиятдал гзаф рикл алай кас И. Агьабалаева кьил кутурди я.

Цинин йис РФ-да Литературадин йис яз малумарунихъ галаз алакьалу яз Имамудин Агьабалаева вичин харжидалди лезги халкьдин рикл алай ашуьрикай ва шаиррикай сад тир рагьметлу Сакит Куьчердин ширир ва манийрин квалтал лезги, урус, рутул ва азербайжан члаларал чапдай акьудун кьетнава. Мукьвара ам клелдайбурув агакьда. Хайи члал, культура вилик тухуник лайихлу пай кутузай кьегьалриз баркалла!

Лишанлу вакъияяр ва мярекатар Шайдаевриз аферин ва баркалла!

Хазран КЪАСУМОВ,
РФ-дин журналистрин
Союздин член

Алатай гафтеда Цмуррин хуьре мад са лишанлу ва баркалла вакъия киле фена: хуьре Шайдаеврин ватанперес хизанди эцигиз гиле кунвай школадин хандакда шартлуни сифте кван туна. И вакъия хуьре, санлай Сулейман-Стальский районда шад, гурлу межлисдиз элквена.

“Сулейман-Стальский район” муниципальный райондин кьил Нариман Шамсудинович АБДУЛМУТАЛИБОВ киле аваз администрациядин жавабдар работникри, идарайринни общественный тешкилатрин руководител-

школада чпикай гележегда машгур ксар хъайи Социализмдин Зегьметдин Игит Гъажимурад Темирханова, писатель Зияудин Эфендиева, шайр Алибег Фатахова, Сталинан премиядин лауреат, буругъчи Гъажи Мегьамедова, аллимар, генералар тир Мегьамедгъанифа, Мегьамед ва Гъажикъурбан Шайдаеври ва гзаф маса ксари келна, чирвилер къачуна. Ватандин Чехи дяведин йисара фронтда кьегьалвилер къалурай цмурвиар тир 105 касдини и школада келайди я. Абуруз гурмет авунин лишан яз хуьре цийи школа эцигун - им неинки мергьаматлувал, риклин захавал, гьакъ уьтквемвални я. Шайдаеврин хизандихь мадни Яркли патан рекьера кьир

нат ачухиз жеда. Инал заз квезчи хизандин “сирни” ахъайиз кланзава. Шайдаеврин “хизандин Советдал” цийи школадин дарамат эцигунин теклиф гъайиди зи рагьметлу стха Мегьамедан гада Марат я, и кар патал ада 30 миллион манат пул чара авунва. И баркалла карда чун адаз куьмек гуз гъазур я. Дарамат эцигунин кваллахарни махсус бригадади хозрасчетдин бинедаллаз ийизва. Аллагъди гайитла, чакъ 2016-йисан 1-сентябрдиз келунин йис цийи школада башламишдай фикир ава. Къуй цийиз эцигзавай школадайни аллимар, писателарни шайрар, генералар, чехи дережайрин руководителар, кьинди, чи халкъ, республика, уьлкве патал вафалу инсанар акъатрай! Чи хизандин фикирдик кваллахар мадни ква. Ик, Цмурдал кьени аялрин бахча алач, хуьрун администрация татугай дараматда, хуьруз къевзвай рехъ къулайсуз гьалда ава, вододдин кваллахни акъалтарун чарасуз я. И кваллахарни кьилиз акъудун чи фикирдик ква.

Дагъустан Республикадин Халкъдин Собранидин депутат, академик Гьамидулагъ Исмаилович Мегьамедова вичин рахунра Шайдаеврин баркалла сикхилдиз галаз саки 50 йисан девирда дуствилдин, стхавилин алакъяр хуьнал, гьакъни абуру ийизвай мергьаматлувилин кралал дамазавайди кьейдна.

- 1966-йисуз Кьиблепатан Дагъустанда чилер зурзункиди дагълух гзаф хуьрер арандиз куьн хъана, амма цмурвиари чпин гуьзел ерияр гадарнач, - лагъана Гь.Мегьамедова. - Акси яз, Шайдаевар хътин кьегьал рухвар себег яз, Цмуррин хуьр шегьердиз ухшар жезва.

Шадвилдин мярекатдал Шайдаеврин хизандиз хуш келимаяр гваз райондин образованидин отделдин начальник Индира Османова, райондин Общественный палатадин председатель Алимет Мейланов, шайр Саидгъасанов, Цмуррин хуьрун юкван школадин директор Нариман Агъабегов, 10-классдин ученица Анита Алибегова, зегьметдин ветеран Суьлгуьжат Алисултанова ва маса ксар рахана.

Ахпа райондин кьил Нариман Абдулмуталибова ва генералмайор Гъажикъурбан Шайдаева школадин цийи дараматдин хандакда шартлуни кван эцигна.

Гуьгуьнлай Дагъустан Республикадин лайихлу артист Омар Меликова, гьевескарар тир Тофик Мегьамедова, Эрзиман Османова, Селимат Гъажиевади, Ярагъмед Ярагъмедова, Мусинат Нуралиевади лагъай манири, лезги шад авазри Цмуррин дередик ван кутуна.

Виридалайни хъсанди

Тахмираз ИМАМОВ

Зи муаллим! Ам виридалайни хъсанди я, вучиз лагъайтла адан уьмуьрдихь инанмишвал, инсанвилдин рехъ - им пака накъандалай хъсанарун я.

Зи муаллим **БАБАЕВ Минабидин** 1937-йисан 26-сентябрдиз Докъузпара райондин Миграгърин хуьре дидедиз хъана. Ана 7-класс акъалтарна, Дербентдин педучилищедик экечна. 1956-1961-йисара Советрин Армиядин жергейра къуллугъна. Зегьметдин рехъ ада 1966-йисуз Дербент райондин Карл Марксан тварунихъ галай (гилан Хазар хуьр) совхозда сифтегъан классрин муаллимвиледай башламишна. 1970-йисуз заочнидака Даггосуниверситетдин филологиядин факультет акъалтарайла, ам келунринни тербиядин рекъай школадин директордин заместителвиле тайинарна. 1976-йисалай кьенин йикъалди Минабидин Гуьлмегьамедович Хазар хуьрун юкван умуми образованидин школадин руководитель я. Ик, 39 йисуз ада вичин тешкилатчивилин алакъянар, тежриба, педагогвилдин бажарагъ гъа и четин везифа тамамаруниз бахшзава.

Гьикъ башламишна

Минабидин Гуьлмегьамедовича вичин директорвилдин сифте йисарикел хъизва: инаг гадарнавай, бушдиз амай чка тир. Гьевечи са котел алай, ада школадин дараматдиз чимивал гузвачир. Сифтегъан школадилай гуьгуьниз чиниз келиз кунши Агъа Жалгъан, Араблинка, Сталинчилер (гилан Дуьзлер) хуьрерай аялар къевзвай. Абуруз са гьалда хъайитлани шартлар тешкилна кланзавай. Чна, вахт гьилий ахъай тавуна, намуслувилелди зегьмет члугуна, ингье школа кье авай дережадиз хъажна. И кардал са зун ваь, вири муаллимар, аялрин диде-бубаяр, чкадин ва райондин депутаттар, Хазар хуьрун школа квалачел акъалдарунихъ галаз алакъялу чиновникар машгул хъана. Школадин сергъятар кевирна, кьвед лагъай корпус хъажна (ина анжах сифтегъан классрин ученикри келзава ва абуруз чими тлуьнар гузва). Элкъвена тарар акурна, къацу кул-курсри, цуьквери безетмишзавай гегьенш, гуьрчег гъаят гала. Куьн садра килиг, - давамарзава директорди, - чи классрин квалер, предметрин кабинетар, спортзалар, гъаятар гьикъван миьхи, экуь ятла.

Яргъал хуьрерай аялар школадин автобусда аваз гъиз-хутахзава. Хазарин школа образованидин инновационный программаяр кардик кутунин рекъай общеобразовательный идарайрин арада киле феийи конкурсдани гъалиб хъана.

Кье Хазар хуьрун школа Дербент районда хъсанбурукай сад я. Ина 88 педагог, 769 ученик ава. Школада киле тухузвай мярекатра райондин киле авайбуру, республикадин образованидин ва илимдин министерстводин, РД-дин Халкъдин Собранидин векилри иштиракзава.

2012-йисан 1-сентябрдиз школада вичин 60 йисан юбилей кьейдна. Хазарвириз юбилей талукъ ксари тебрикна.

- Чи коллектив дуствилдин, кваллах алакъядай, яратмишунринди я, - лугъузва директорди. - Коллективда авай 88 педагогдикай анжах 10 кас итимар я.

Директорди - тербиячиди школадин виридалайни хъсан педагогрин тварар чехи гурметдивди къазва. Ингье абуру: филолог Сагъибат Рабалданова, биолог Марьям Абдулкъадирова, химик Ирина Гуьлметова, профкомитетдин председатель Тервиз Алиханова.

1974-йисуз М.Бабаев сифте яз Хазар хуьрун советдин, гуьгуьндин йисара са шумудра Дербент райондин Собранидин депутатвиле хъяна.

М.Бабаев районда жуьреба-жуьре къуллугъар теклифна. “Зун педагог я, гьакъ хъайила, жувалай алакъядай кардал машгул хъун лазим я. Гъа ихътинди хъана зи жаваб”, - лугъузва просвещенидин ветеранди.

Минабидин муаллимдиз школа вичин хайи квал кван кланда. И кланивални адан крари тешкиларзава. Месела, школадин гъаятда ада вичин харжидихь гьевечи булач, чимел йикъара аялрин, муаллимрин квалчин къапар къацун тавун патал школадиз 1 метр гьаркъуьвал 80 метр яргъивал алай рехъ туклуьрна. Рекъиз лазим вири материал вичин пулдихъ къачуна. Ихътин гзаф маса кваллахарни авуна.

- Клани кеспидикай инсан икрагъ жедач, амма вахтуни вичин кар ийизва. Гьакъ хъайила, жуван чка къадай лайихлу касдикай фикирна кланда, - лугъузва Минабидин Бабаева. - Жуван ниятар за далдала-мишзавач. Школадин директордин куд заместителни (дешегълиар я) кар алакъядай, чпин къуллугъдин буржияр намуслувилелди кьилиз акъудзавай, хайи коллективда, гзаф миллетрикай ибарат тир хуьрун-эгълирин арада гурмет авай ксар я. Виридалайни кьилинди, важиблуди, - алава хъийизва М.Бабаева, - за хъагъун фикирдиз къачунвайди коллективдизни хуш хъун я.

Кье гаф хизандикай

Минабидин Гуьлмегьамедовичан уьмуьрдин юлдаш Султанзада Бабаевани муаллим ва тербиячи я. Ада хуьрун аялриз математикадин сирер ачухзава.

Хва Феликс сарарин духтур я. Руш Ирина Магъарамовади, ДГУ куьтагъна, хуьрун школада сифтегъан классрин муаллимвиле кваллахна. Исятда Махачкъалада яшамаш жезва. Абурухъ 2 хтулни 4 тул ава. Бахтлу хуьй чеб вири.

ри, Махачкъаладай, Дербентдай ва маса шегьеррайни районрай атанвай багъа мугъманри, Къасумхуьрйяй экъечна, са патухай къакъан рагарин, муькуь патухай дериндай авахъзавай кламун килелай фенвай къекъуьнарни хъутлалар квай рехъ атлана, абуру Цмуррин хуьруз фена. Ина абуру генерал-майор Гъажикъурбан Гъажибалаевич ШАЙДАЕВА, Цмуррин хуьрун кьил Раида Алибеговна АЛИБЕГОВАДИ, школьникри, цуькверин клунчлар вугуналди, шадвилелди къаршиламишна. Хуьрунвиари галаз абуру Шайдаеврин хизанди 120 аял патал кье мертебадин школадин дарамат эцигзавай чкадал фена, инал шадвилдин мярекатни башламишна.

Мярекатдал сифте гаф муниципальный райондин кьил Нариман Абдулмуталибов рахана.

- Гурметлу цмурвиар, атанвай мугъманар ва кватл хъанвай юлдашар! - лагъана Н.Абдулмуталибова. - Чаз кьегьал рухваринни баркалла рушарин макан тир, тебиатдин гуьзел чкадал экия хъанвай Цмуррин хуьруз атул мукъвал-мукъвал къисмет жезва. Нубатдин сеферда чун иниз цийи школадин хандакда шартлуни кван хъанвай Цмуррин хуьруз атул мукъвал-мукъвал къисмет жезва. Нубатдин сеферда чун иниз цийи школадин хандакда шартлуни кван хъанвай Цмуррин хуьруз атул мукъвал-мукъвал къисмет жезва. Нубатдин сеферда чун иниз цийи школадин хандакда шартлуни кван хъанвай Цмуррин хуьруз атул мукъвал-мукъвал къисмет жезва. Нубатдин сеферда чун иниз цийи школадин хандакда шартлуни кван хъанвай Цмуррин хуьруз атул мукъвал-мукъвал къисмет жезва. Нубатдин сеферда чун иниз цийи школадин хандакда шартлуни кван хъанвай Цмуррин хуьруз атул мукъвал-мукъвал къисмет жезва.

тунин ва маса кваллахар авунин фикирарни ава. Ибуру баркаллау крар я. Ихътин крари-кваллахри куьгъне хуьрер квалачел ахъалдарунин, жегъилар элквена чпин ерийрал хтунин кардиз куьмек гуда. Хуьре цийи школадин дарамат эцигиз гиле кунвай ва хуьржемят патал ийизвай вири кваллахрай райондин депутатрин Собранидин, администрациядин ва кьилди жуван патай за Шайдаеврин хизандиз чухсагул лугъузва. Гьакъикъатдани, Шайдаевар чи халкъдин ярж я.

Микрофондихъ халкъдин кьегъал хва, генерал-майор Гъажикъурбан Шайдаеваз теклифун кватл хъанвайбуру гурлу капар ягъуналди къаршиламишна. Ада мярекатдиз атанвай райондин гъакимар, мугъманар тебрикна, чпин хизанди гиле кьур гьар са кваллахдин тереф хуьнай, жедай куьмек гунай муниципальный райондин Кьил. Абдулмуталибоваз чухсагул лагъана.

- Гурметлу юлдашар, азиз тир мугъманар! - лагъана Гь.Шайдаева. - Гзафбуру суал гун мумкин я: вучиз чи хизанди цийи школа эцигиз гиле кунва? И кардихъ вичин себебни ава. Нариман Шамсудиновича лагъайвал, школа пак, миьхи чка я. Алай вахтунда хуьре кардик квай школадин дарамат 1929-йисуз эцигайди тир, дугъри я, гуьгуьндин йисара адахъ квалер акал хъува. Инал лагъайвал, и школада хуьрйяй акъатай машгур ксари келайди я, ана келун зазни къисмет хъана. За квез лугъун, цийи школа эцигна лагъана, куьгъне школадин дарамат чукурдач, акси яз, ремонтар авуна, ам цийикла туклуьр хъийида. Гьич тахъайтла, гележегда ана интер-

Чан хкиз чалишмиш жезва

Гъазурайди - Ханум ШАЙДАБЕГОВА

ФЛНКА-дин сайтда авай Фарид Санджакхан, Мегьамедзагьир Бабаеван макъалада кхъизва: Советрин Союз чкайдалай гуьгьуниз Дагъустандин дагълух район ва хуьрер яваш-яваш баябан жезвайди садазни сир туш. Районрин бюджетрикай атлуз ва, кваллахдай чкаяр тимиш жезва, жегилар са тике фу къазанмишиз Россиядин шегьерриз физва.

Гелбетда, Къурагь райондани гьакл я. Амай къуниши районрин арада адан гьаларни шадвал кутадайбуру туш, ам маса терефрихъ фидай рекьер галачир клакл я, яни Къурагь райондай яна маса районриз фидай рекьер авач.

Сулейман-Стальский райондай - Хив, Агьул, Къурагь, Мегьарамдхуьррай Докъузпара, Ахцегь, Рутул районриз ва Азербайжан терефрихъ рекьер аваз хуьнин нетижанда анрай физ-хквезвай хейлин кьадавр инсанри кьилдин ксарин алишверинш ва агьалийриз маса къуллугьар авунин кваллахар вилик тухуз ва.

Инал ихтилат анра авай кафеярикай, фу, ширинлухяр чразвай чкайрикай, шиномонтажний станциярикай, заправкайрикай, ремонтрин мастерскойрикай физва.

Амма къуниши районригекъиайла, кклар авай районар ихтин мумкинвиле-рикай магьрум я. Кьиблепатан Дагъустанда Рутул, Агьул, Къурагь, Хив районар

вилик тухунин жигьетдай тахсиркарвилелди лап тимиш фикир гузвайдини кьейд тавуна жедач.

Ина цийи школаяр, аялрин бахчаяр, спортзалар, культурадин квалер эцигзавач. Къурагь ва вири кьиблепатан районрайра авай социальный гьалар акьалтлай усалбуру я. Гьевчи хуьрерикай гьич раханни тийин. Идалайни гьейри, Махачкъалади Кьиблепатан Дагъустандин районра чкадин аграрный экономика вилик тухудай чешмеяр жезмай кьван тимишарзава.

Месела, Кьиблепатан Дагъустандин районра агьалийриз къуллугъзавай, фермервилин майишатар вилик тухун патал гьукуматдин жуьреба-жуьре программарай кредитор гузвай Россельхозбанкдин саки вири отделенияр агалнава. Гьа са вахтунда Кеферпатан Дагъустандин дагълух гьар са районда Россельхозбанкдин са шумуд отделение кардик ква. И банкдин Къурагьиз мукьва отделение Хивда ава. Вичин гьевчи майишатар вилик тухудай кредит къачудай документар тукьлуьрун патал Къурагьай Хивдиз низ физ клан жеда?

Ибурулайни башкъа, дагьдин хуьрерин бюджетдал алай работникрин мажибар гила пластикадин карточкайриз рекье тваз башламишнава. Гьабурни - гьа Россельхозбанкдин Хивдин отделенидай гузва.

Яшдилай, хуси улакь хуьнилай - тахунилай аслу тушиз, мажиб къачуз абурни Хивдиз финиз мажбур жезва.

Хивдиз фин патални дагьдин райондин агьалиди хейлин пул серфна кланзава. Идан кьилел мажибар гузвай йикъара Россельхозбанкдин Хивдин отделенида

я, чехи пай агьалияр, кваллахдихъ кьекъез, Россиядин регионриз физва. Гьакл ятлани, ана амай агьалияр руьгьдай аватзавач, чпин хуьр хуьнин мягкем гьевеслувал квадарзавач. И гьевеслувлин тереф райондин кьилевайбуруни, районрайрадин вири зегьметчийрини хуьзва.

Чи гуьруьшрин вахтунда, - лугъуз ва корреспондентди, - гзаф кьадавр къурагьвийри чпи, гьихтин агьвалатар хьайитлани, хайи дагьлар, квалер гадар тийидайдан гьакьиндай кьинер кьуна. "Къурагь дерездиз идалайни бетер ихтин четинвилер акурди я, - тестикъарзава абур, - вири бедбахтвилериз дурум гана, инлай къулхъдини гуда".

Райондин ва районрайрадин кьилевай Замир Азизов ва Сейфудин Къурбанов лап кесиб бюджетдин такьатралди куьгьне хьана чклизвай социальный инфраструктура цийи хьийиз, вилик тухуз алахънава. Яваш-явашдиз ятлани, районрайрадин кьван рекье асфальт твазва. Шоколадин ичи хьанвай классра аялрин бахча ачухнава. Садлагьана хьаначтлани, кьадим Къурагьрин вири квалера гила газ ава.

Кредитрин такьатрикай атлузватлани, зегьметдал рикл алай къурагьвийр чпин фермервилин майишатар тешкилуьнри ва вилик тухунин зегьметчийрини хуьзва.

Тажуб жедай кар ам я хьи, ихтин четин шартларини зегьметчийри чпин къуватралди хуьр аваданламишунин жигьетдай гьерекарар ийизва. Ихтилат маса районрин агьалияр хьиз булахар, сулар ть-

Дербентдай хабарар Отделение ачухна

25-ИЮЛДИЗ Дербент шегьердиз "Россиядин дидеяр" общественный гьерекардин Дагъустандин отделенидин кьиле адан председател Таисия Мегьамедова авай, делегация атана. Эвела абур шегьердин дикъет гуниз лайихлу чкайриз - женгинин Баркаллувлин паркуниз, Гьамишалуьг цай кузвай мемориальный "Гьамлу диде" комплексдал фена ва анал цуьквер эцигна. Мугьманар гьаклини и мукьвара ачухнавай "I Петрдин квал" комплексдални фена.

Акур хейлин хьсан шейэри шадвал кутунвай делегациядин членар Дербентда "Россиядин дидеяр" гьерекардин региональный отделение ачухунин зегьметчи. Мяркат "Яру елкенар" ДРОО-дин конференц-залда кьиле тухвана.

Мугьманар тебрик авуналди, Дербентдин дишегьлийрин Советдин председател Валерия Хасановади уьмуьрда ва хизанда дишегьлийрин гьерекардин чехи важиблувал кьейдна. Ахпа Таисия Мегьамедовади "Россиядин дидеяр" общественный гьерекардин региональный отделенидин кваллахдай суьгьбетна. Кватл хьанвайбурун вилик Дербентда ачухнавай и гьерекардин региональный отделенидин председателвиле хьанвай Гуьлженет Биналаевани рахана.

Мяркатдин эхирдай са шумуд касдиз республикадин общественно-политический уьмуьрда активдаказ иштиракунай, дишегьлийрин общественный ва яшайишдин дережа хкажунай, Россиядин халкъарин тарихдин, культурадин, руьгьдин ирс, адетар хуьнин ва мягкемарунин важиблу кардай РД-дин Конституциядин йикъан суварихъ галаз алакьалу яз грамотаяр гана.

РИКЕЛ ХКИН: Вирироссиядин общественный "Россиядин дидеяр" гьерекар 2012-йисуз тешкилна. Алай вахтунда ада РФ-да хизандин, дидевилдин, аялвилдин хилера 700-лай гзаф общественный тешкилатар садзава. Хизанда сагьлам гьалар тешкилуналди, дидеярин къуватар сад авуналда, гьерекарди коллективрин ва санлай общественности уьмуьрда абур кьунвай рекьин метлебувал мягкемарзава, государство хизан патал къабулзавай вири кьарарар кардик кутаз активдаказ иштиракзава.

Паркара кваллахар акьалтла

"Энергопрогресс" ОАО-дин подрядчикри хабар гузвайвал, Дербентдин юбилейдиз гъазурвилер акунин сергьятра аваз шегьердин цийи хьийизвай паркара кваллахар 15-августдиз акьалтла. Эцигунрин кваллахар 90 процентдин тамамарнава ва кутьгь жезва. Анра неинки инсанар кьекъведай рекьер, фонарар, скамейкаяр цийи хьийизва, гьаклини къацу кул-кусар, цуьквер цун патал чилин винел къатни дегьарзава. Ик, Революциядин Баркаллувлин паркуна фонтан тукьлуьрнава, инсанар кьекъведай кьенепатан ва адан кьенепатан рекьер кьайдадиз гьанва, чайхана-яр, аялрин майданар эцигдай чкаяр гъазурнава, паруяр, чкадин кьванер туна, цалцамарнава.

Самурскийдин тварунихъ галай паркни саки кутьгьнава. "Дербент 2000" ГКУ-дин руководителдин заместитель Мегьамед Къурбанбекова лагьайвал, инаг целди автономный кьайдада таъминардайвал тукьлуьрнава. Мини-футболдин чил, аттракцион ачухдай аялрин майданар гъазурнава. Амайди къацу векь цадай чка чара авун ва экверин чирагьар эцигун, элкьвена парк кьивирун я.

Къурагьрин хуьр

гьа ихтинбуру я. Анрай яна маса патарихъ фидай рекьер, гзаф инсанар, улакьар тахун себеб яз инра гьевчи бизнес вилик тухудай алава шартлар авач.

Татугайвилер гьа идалди, гьайиф хьи, акьалтлазавач. Махачкъаладин адалатсуз, гьахьсуз политикади Кьиблепатан Дагъустанда бюджетдал алай кваллахдай чкаяр йигин еришралди тимишарзава. Дагълух районра кваллахралди таъминарун - им агьалияр-жегилар хайи хуьрера акьвазардай, гужлу лабар (якорь) хьиз я.

Махачкъалада авай республикадин гьукум гьиле авайбуру Кьиблепатан Дагъустандин районра вири жуьрейрин ведомствояр тимишариз алахънава. Ик, Къурагь райондин военный комиссариатдин отдел агална, чкадин ГИБДД-дин отдел агална. Виликрай анра мажибар къачузвай цудралди инсанар гила куьчейра тунва, чкадин гзаф кьадавр агьалияр са гьевчи дерди тукьлуьрун патал Кьасумхуьрел, Дербентдиз финиз мажбур жезва.

Дагълух Дагъустандин районригекъиайла, Кьиблепатан Дагъустандин районриз алай девирдин инфраструктура

алаш-булаш арадал кьезва. Вучиз лагьайтла, пул къачуз иниз, Хив райондин агьалийрилай гьейри, Къурагь, Сулейман-Стальский, Агьул районрайни кьезва эхир. Банкдин дар отделенида нубатда акьвазнавайбуру сада-садаз лугъуз тежер хьтин басрухар гузва.

Иниз атай вирибуруз чпин пулар гьатзавач. Пул къачуз тахьай яргьал рекьерай атай дагьвийри намус квадарнавай, коррупциядиз кьил янавай чиновникар лянетламишзава.

Инге ихтин себебри чи дагълух районар баябанбуруз элкьуьрзава. Къурагь райондин Вилин Макьа, Агьа Макьа, Климхуьре, Титела, Цилинга, Кьуьчхуьра са агьалини амач. Бязи хуьрерай агьалияр, са тике фахъ кьекъез, Россиядиз акьатнава, бязи хуьрерин агьалияр дуьзенриз куьч хьанва.

Ик, Къурагь райондилай винидихъ галай хейлин хуьрерал чан аламач, абур кивачел ахкъалдаризни бажагьат жеда. Идалайни гьейри, Къурагьрин хуьрни ичи жезва. Райондин центрада, гьакл маса хуьрерани гзаф дараматар, квалер буш

куьрунал машгуьл хьунидаквай физвач. Къурагь, месела, хуьруьн куьчейра асфальт твазва. И карда спонсорвилдин куьмек ери-бине Къурагьай тир, Краснодарда кваллахзавай, ана яшамин жезвай меценат Гьажикьурбан Гьажиева гузва.

Инал ихтилат важиблу мад са кардик кьил кутуникай физва. Хуьруьн агьалийри чпин квалерин патарив гвай участокра надир къацу пиплер тукьлуьрунун мураддалди кул-кусар, цуьквер цаза. И хьсан краа чпелай чешне Катиб Катибова, Жалалдин Гьасанова, Али Бабаева, гьаклини абурун рухвайри кьалурзава. Абуру хуьруьн яван чилерик чубукар кутазва, вацун кьерехра багьлар, тамун клапалар арадал гьизва.

Къурагьвийри чпин гьилералди арадал гьизвай гьезелвилерал дамахзава. Абуру кьелемрин гьар са цуьрц гьикл чехи жезватла гьезетзава, вилер шадардай къацу пиплерин - чкайрин кьадавр артухарзава.

Гьахьсузвилер, адалатсузвилер, властри садбуру хайибурвай, масадбуру тахайбурай кьунин гьалар, татугайвилер арадай акьуддайдахъ инанмишвалзава.

КъетIен зегъмет чIугвазвайбур

Надият ВЕЛИЕВА

Инсан патал виридалайни багдади, гьелбетда, уьмуьр я. Дуйньядал атай гьар са касди вич бахтлу жедайдак, кIвал-югь кутуна, хизанар хъана, уьмуьр вичин тартибдик кваз фидайдак умуд кутада. Амма уьмуьрди инсандин кьилел гьич гуьзлемишни тавур крар гьиди. Чандин сагъвал тахьун инсан патал еке мусибат я. Жегьил-жаванар, чIулав хъана чуруяр акьалтна, дуйньядин няметрикай пай атIана, бейни пайгардикай хкатнавайбурун больницадин муьрхъуь кьунвай ракъун тIвалар авай пенжердай чеб-чпик рахаз, я тахьайтIа, кисна, са чкадиз килигиз акъвазна, чини сефилвиллин гел кьунвайбур акун гьикъван гьайиф чIугваз тадай кар я. И гьалари, шиклири гьар са касдин рикле язух чIугунин гьиссертвада.

Ийкьара зун гьа ихьтин бейни пайгардикай хкатнавайбур авай республикадин психо-неврологиядин диспансердиз фенвай. Гьаятдиз гьахьайла, кьуд пад, къацу хъана, тарари, кул-курси кьунвайтIани, сувагьарни алатна, михьиз кугьне хъанвай диспансердин дарамат риклиз къайи тир. Зун са геренда гьаятдиз, дараматдиз, гьерекатдик квай духтурриз килигиз акъвазна. Зи рикляй хиял фена: уьмуьрди бейкефарнавай азарлуяр авай диспансер хъсандиз ремонтна, ана авайбурун ва атайбурун гуьгьуьлар са бубат хьайитIани шад жедайвал къайдадиз гьайитIа, бес им сувабдин кар жедачии!

Амма азз ина акурбур маса лишанар тир. Гьа ихьтин агьур хиялрик кваз зун кьилин духтурдин кабинетдиз гьахъна. Столдихъ кьил рехи хъанвай, чина берекат авай итим ацукнавай. Ам **Мустафа АЛИЕВ** тир. Зун редакциядай атанвайди чир хьайила, гзаф хушвилелди къабулна ва чи арада суьгьбет кьиле фена.

Мустафа Алиевич, сифте азз кьундиспансердин тарихдикай куьрелди ихтилат авунайтIа кланзавай.

- 1913-йисуз Буйнакск шегьерда бейни пайгардикай хкатнавайбур патал 10 койкадин областной земский кIвал ачухнай. 1936-йисуз республикадин клинический больница кардик кутурла, чи азарлуяр патал отделение арадал гъана. Кьилдин больница аз ам 1970-йисалай кардик ква. Больницада 175 духтурди психиатриядин рекъай куьмекар гузва. Санлай къачурла, республикада агъзур койкадин чка ава: 575-Махачкъалада, 425-Буйнакскда. Са юкьуз чна 100-дав агакьна азарлуяр къабулзава, 40 агъзур кас диспансердин учетда ава. Иисан кьене 4500 касдиз стационарный куьмекар гузва.

Алай вахтунда психоневрологический диспансер вини дережадин пешекаралди таьмин тир сагъардай еке идара я. Суткадин кьилляй-кьилиз психиатриядай куьмек гудай тади куьмек кардик ква. Диспансердихъ клиничко-биохимический лаборатория, физиотерапиядин, рентгендин, стоматологиядин кабинетар гала.

Диспансердиз гьихьтин азарлуяр къабулзава?

- Бейни чIур хъанвай вири азарлуяр. Месела, шизофрения, олигофрения, психопатия ва маса азарар авайбур.

Куь фикрдалди, инсанрин бейни пайгардикай хкатунин себеб вуч я?

- Себелар гзаф ава. Месела, кьилин мефтIедиз тIарвилер хьун, бедендин сагъламсузвал ва икI мад. Идалайни гьейри, яшайишдинни дуланажагьдин татугай гьалари инсанрин психикадин сагъламвиллиз чIуру таьсир тавуна тазвач. Эхиримжи йисара Дагьустанда рикI тIар жедай вакъаяр хъана. Инсанриз секинвал амач, тележегдикай умуд атIанва. Инсанар гел галачиз къахьуни, диде-бубайрин вилик хкизвай, са тахсирни квазич яна кьенвай веледрин мейитри инсанрин рикIерал сагъ тежедай хирер авуна. Гзафбурувай а крариз дурум гуз жезвач. Нетижда абурун бейнидиз таьсирзава.

Азарлуяр сагъариз хъезевани?

- Вири диагноздиллай, ери аваз сагъарунилай аслу я. Сагъардай цIийи жуьреяр арадал атун себеб яз психозар, неврозар сагъардай мумкинвал жезва. И месладин винел дуйньяда агъзурралди психиатри ва химикри кIвалахзава, гьар йисуз са рекъай вилик физва. Лугьун лазим я хьи, азарарни жуьреба-жуьре я. Сагъ хъжедайбуруни ава, тежедайбуруни. Кьилинди духтурдин тапшуругьрал, меслятрал амал авун я. Психикадихъ галаз алакьалу бзиз азарар хронический я. Азарлуяр кIвачел акьалдарун патал чна вири жуьредин серенжемар къабулзава. Гьикъван кьал гвай азарлу хьайитIани, чна ам 30-40 йикъан кьене, рапар, дарманар, капельницаяр, физпроцедурар ишлемишна, кIвачел акьалдарзава, кIвалени ам таблеткайралди сагъарун давамарзава.

Азарлудан багьрийрилайни гзаф крар аслу я. Эгер абур чеб азарлуодакй бизар хъанвайди яз къалурайтIа, азар мадни клеветта гьатда. Жезмай кьван сабур гана, чан рикI авуна, азарлу касдин гуьгьуьл къачун лазим я. Амма, гьайиф хьи, азарлуди кIвачел акьалдарна, ам хутахун патал хабар гайилани, касни текъезвай, я тахьайтIа, кIвализ хъфейла, гьамлу хъана, начагьди больницадиз хутахрай лугьуз, вахари, стхайри дарманар чуьнуьхзавай дуьшуьшарни чал тIимил гьалтзавач. Азардин вилик инсан ужузни я, ажузни. Чаз садазни пака жуван кьилел вуч къведатIа чидач. Чи азарлуяр гьакIани уьмуьрдикай куьценвай, рикле гьамиша сефилвал авайбур я. ГьакI хьайила, мергьяматлу хъана, абурун гьавурда гьатайтIа, азарлуярни, Аглагьни рази жедай кар я.

Лугьун лазим я хьи, чи патав къезвай азарлуяр гьар са куьникай пай атIанвайбур туш. Абурун арада алимар, духтурар, муаллимар ва маса пешейрин иесияр ава. Абуру илимдин, экономикадин ва гзаф маса хилера агалкъунралди зегъмет чIугвазва. Чи духтурри абурун сагъламвилел датIана гуьзчивал тухузва, герек тир вири куьмекар гузва.

Азарлуяр больницадиз къабулунин къайда гьихьтинди я? Абурув махсус направление жезвани, тахьайтIа, багьрийри гьизвани?

- Гьар са райондихъ вичин психиатр ава. Эгер азарлуда вич больницада къаткун чарасуз яз гьисабзаватIа, психиатрди адаз направление гузва, азарлуда махсус бланк ацIурзава ва чна ам са четинвални авачиз къабулзава.

Кьал гвай азарлуярин кьисмет гьихьтинди я?

- Патарив гвай инсанриз хаталу яз хьайитIа, чини больницада къаткуникай отказзаватIа, и вахтунда махсус комиссия абурун документар тукьлуьрна, суддин къарардалди больницада эцигзава.

Гьа яшара авай инсанар гзаф азарлу жезва?

- ЯхцIур йисариз акъат тавунвай жегилар.

Алай вахтунда къатканвай азарлуярин къадар гьикъван я?

- Кьенин юкьуз ина 574 кас къатканва. Гатфарихъни зулухъ азар къати хьайила, абурун къадар гзаф жеда.

Диегьлияр гзаф азарлу жезвани, итимар?

- Психика пайгардикай хкатнавайбурун арада азарлу итимар гзаф ава.

Бейни пайгардикай хкатунин азар несилрилай несилралди къведани?

- Эхъ. Иллаки мукьва-кьилияр сад сада эленимиш хьайила. ГьикI лагьайтIа, тухумда азарлуди аваз хьайитIа, ам абуроз къведазни мукьва жезва. Амма чи дагьвийри, и кардин эхир гьихьтинди жеда тIа тийижиз, вахан руш вахан гададиз, стхадин руш стхадин гададиз гьиди. Ихьтин хизанра акьулдиз кьери, кими, азарлу аялар хьун мумкин я.

Бзиз вахтара диде-бубади чпин аялар азарлу тирди далдаламишда. Абурун кьисмет гьихьтинди жеда?

- Им тIебии кар я. Гьар са диде-бубадиз чпин веледар динж хъана клан жеда. И азардин лишанар авайла, я руш гуьлуьз гуз, я гададиз свас гьиз жедач. Амма азардин вилик пад гьикъван фад къуртIа, гьакъван фад куьмекни гуз жеда.

Квез пулдин такъатралди куьмекар гузвайбур авани?

- Чи игьтияр Дагьустандин минздравди тамамарзава. Кьилди мергьяматлувиллин куьмекар гудайбуруни авачиз туш. Чи азарлуяр тIуьнин патяхъай са дарвални авач. Абуруз йикъа кьуд сеферда кфетлу тIуьн гузва. Вири инвалидар ва са жерге маса азарар (зурунар алахьун, чIур жедай хесет кваз хьун) пулсуз сагъарзава. Амай вири азарлуяр кьилдин шартIарин рецептрай дарманар гузва.

Куьн жуван къуллугьчийрилай рази яни?

- Гьелбетда. Абуру вири чарадан дердиникай хабар къадай, риклин чими гьиссер азарлуяр багьишзавайбур я. Духтурар тир М. Фаталиевади, З. Фаталиевади, Т. Ф. Козловади ва гзаф масабур, гьар са азарлудахъ галаз рахадай чIал чирна, абур секинарна, гележегдихъ умудлу авуна, гуьгьуьлар хкажзава.

Кьилин духтур яз, квел гьихьтин четинвилер гьалтзава?

- Эхиримжи йисара чи больница патал гзаф кIвалахар авунватIани (кьилди къачуртIа, материально-технический база хъсанарнава, духтурриз менфятлудаказ кIвалахдай шартIар яратмишнава), хьувуна кландай кIвалахар гьелелиг гзаф ама. Чна умуд кутазва, гьабурни яваш-яваш кьилиз акъатда.

Куьне чIугвазвай зегъмет къетIенди я, аферин. Маналу суьгьбетдай чухсагьул.

Зун больницадин гьаятдай рикле залан гьиссер аваз экъечIна. Ана акур шиклар яргалди зи вилерикай карагзава. Къуй виридаз Аллагь вич куьмек хьурай!

“АЙБОЛИТ”
Чир хьун хъсан я

“Айболит” газетдай
гъазурайди - Надият ВЕЛИЕВА

• **Ивидин гемоглобин тIимил хъанвайла**, са стаканда авай гречка ягьлава экьурна, кофемолкада регьвена, са стакандавай клерецдин хвехвер ва гьакъван вирт алава хьувуна, вири сад-садак какадарна, холодильникда хуьда. Ахпа ичIи рикелай йикъа кьве сеферда хуьрекин са тIуруна авайди къаришма куьтягь жедалди ишлемишда. Сад лагьай курс куьтягь хьайила, ивидин анализ ийида. Герек атайтIа, курс тикрар хьийида.

• **Ивидин давление хкаж хъанвайла**, са чугьундур михьна, ракъай яна, жунадик вегьена миже хжудна, 3-4 сятда тада. Ахпа 50 мг мижедиз (1:1) яд яна, фу недалди вилик хьвада. Гьар юкьуз мижедин къадар чайдин са тIуруна авайди артухарда. Ам 1/3 стаканда авайди хьун лазим я. 2 гьафтеда хъвана, 2 гьафтеда ял яда. Рецепт нетижалуди я.

• **Вилерин экв хци хьун патал гьар экьунхъ газардин**, нянихъ ципицIрин миже хьун меслятзава. Газарин миже шекердин азар авайбуруни гзаф хийирлу я. Эгер гьар юкьуз газар силин фахъ галаз тIуьртIа, ивида шекердин къадар агъуз аватда. Газарар гатфарин сифте кьилерай ишлемишун иллаки хийирлу я. Газарар хуьквада хер авайла ишлемишун къадагьа я.

• **Давление агъуз аватнавайла**, 50 г эфирнавай кофедин тварар, 500 г вирт ва са лимондин миже - вири сад-садак какадарна, фу тIуьрдалай гуьгьуьнлиз 2 сятдилай чайдин са тIуруна авайди ишлемишда.

• **Иммунитет мягькемарун патал**, чIулав смородинадин, малинадин ва вакIан клирийрин кьуру пешер (вири сад хьтин паяр) сад-садак, хуьрекин пуд тIуруна авай и къаришмадик чайдин тIуруна авай розмариндин пешер какадарна, са литр ргазвай яд илична, са сятда тада. Ахпа ам куьзна, са тIимил вирт акадарна, чай хьиз хьвада.

• **Кьиле ван авайла**, япарал залан хъанвайла, са литрдин банкадин къатIа авай инжи векьерал (клевер) эрекь илична, са гьафтеда мичIи чкада эцигьда. Ахпа адаз чайдин ранг атайла, ксудалди вилик хуьрекин са тIуруна авайди хьвада. ЦIуд юкьуз ял яна, мад тикрар хьийида.

Мадни хуьрекин са тIуруна авай инжи векьин цуькверал 1,5 стакандавай ргазвай яд илична, са декьикада ругуна, чими чкада са сятда тада. Ахпа ам куьзна, фу тIуьрдалай кьулухъ йикъа пуд сеферда 100 мл хьвада. И рецептди япарин сес зайиф хьуникай хуьда.

• **Жалгьяр тIазвайла**, некIед хъчадин (одуванчик) 25 цуькведал са шуьшедавай тройной одеколон илична, 2 гьафтеда тада. Ахпа и къаришма тIазвай чкайривай гуьцIа.

• **Рикляй тIалар язавайла**, куьлуь авунвай инирин цуькверал, пустырник хъчадал, валерианадин дуьвлрал (гьар сад са чайдин тIуруна авайди) 0,5 л ргазвай яд илична, са сятда тада. Ахпа ам куьзна, йикъа пуд сеферда, фу нез 20 декьикада амайла, 1/3 стаканда авайди хьвада.

• **Подаградин азардик кIвачер тIазвайла**, 10 мл шуьшеда авай йоддиз 5 таблетка аспирина вегьена, хъсандиз хуькуьрда. Йод рангсуз жеда. Ахпа ам куьзна, йикъа пуд сеферда, фу нез 20 декьикада амайла, 1/3 стаканда авайди хьвада.

Мадни 10-юкьуз ичIи рикелай 10 декьикада кьел квачиз ругунвай хуьрекин са тIуруна авай дуьгь са стаканда авай ругунвай къайи цихъ галаз ишлемишун меслят къалурзава. Идалай гуьгьуьнлиз 2 сятда са шейни тIуьна виже къведач. Кьвед лагьай декададин вири гьа сифте сеферда хьиз ийида, амма дуьгь хуьрекин 2 тIуруна авайди ругуна неда.

Пуд лагьай декададиз мад ичIи рикелай хуьрекин са тIуруна авай дуьгь неда. Амайбур вири гьа сифте сеферда хьиз, 30-йикъан курс къабуллайла, 20 юкьуз ял яна, мад сагъарунин курс башламиш хьийида. Сагъардай вахтунда тIазвай чкайриз массаж авунни хийирлу я.

ЧУБАРУКАР

Сабина МАМЕТОВА,
Кирийрин юкьван школадин
9-“б” кл. ученица

Гад хъана

Чив-чив къачуз нуьквери,
Даглар ацлуз цуькверив,
Гад атана хъсандиз,
Емиш гъана иердиз.

Ичер гъизва тамарай,
Къарникъузар - яръгарай.

Хив райондин Цийи Фригърин юкьван школадин литературадин “Сифте камар” кружокдин аялрин яратмишунар

Марият АБДУЛЛАЕВА,
Эмма ВЕРДИХАНОВА,
7-класс

Вун

Диде-буба рази я ви
Валай пара.
Ийизва на квалин квалаш
Хара-хара:
Верчериз твар гун даим ви
Хиве ава,
Къаб-тлур чухъун гъамиша ви
Гъиле ава.
Ядни гъизва булахдила
Кварце аваз,
Келунарни физва вилик
Тварце аваз.
Ктабарни михьи я ви
Бурма хъанвач.
Вадар ава дневникда,
Ваз гаф авач.
Эвянава чларар къулухъ,
Хранва киф.
Куьруь ийиз тахъурай гъа,
Текъвез гъайиф.

Ингъе ихътин са руш я вун
Мектебдавай
Дуьз къилихрин. Писбур даим
Куьлегдавай.

Гъар патарай гъараяр
Зи Лезгистандиз, Дагъустандиз.

Дагъларикай булахар
Гъар патахъай авахъзава.
Цифер цава туп-туп жез,
Ара физ марф гуз ава.

Дидед хатур хамир

Зун дидеди авуна члехи
Нек гана заз хуралай.
Йифиз, юкъуз ахвар тежез
Къеб эчяна баладин.
Дидед хатур гъични хамир,
Дидедин гаф гъич атлумир,
Диде язва риклин дарман,
Дидед хатур хамир куьне.

Ваз дидеди лайлай ягъиз,
Ахвариз вун ракъурна.
Ишехъиз вун йифиз-юкъуз,
Ахвар тежез дидедиз,
Дидед хатур хамир куьне,
Дидедин гаф ширин хъухъ,
Дидед хатур хамир куьне.

Дидедин буржи вахъуз жедач,
Вун дидеди хвенвайди я,
Члехи ада вун авуна,
Вун шегъредал акъудна.
Дидед хатур хамир куьне.

Тпажиб ШАБАНОВ,
Абидат ЖАМАЛОВА,
10-класс

Хизан

Диде-буба тербиядин
Чешне я зи,
Ибрет патал куьтягъ тежер
Чешме я зи.
Ругуд аял хуьзва лазим
Къайдадаваз,
Фикир даим гележегдин
Файдадаваз.
Хъваз, члугвазвач бубади зи,
Зегъметдава,
Аялар хуьз, дидени зи къиметдава.

Вердишнава чарадан шей
Кланни тежез,
Сивий харчи гаф акъудна,
Ванни тежез.
Къанун я чи члехи касдиз
Авун гъурмет,
Зайиф касдиз куьмек гана,
Къачун къимет.

Ихътин сагълам хизанар чахъ
Гзаф ава,
Тербияни, адалатни
Инсаф авай.

Секинат СЕФИХАНОВА, 10-класс,
Танига СЕФИХАНОВА, 6-класс

Бубади хкай шадвал

Ватанди дяведин цай къунвай сифте вахтар тир.
Гъар са хуьрай, гъар са квалаяй Ватандин гъарайдиз
ажугъламиш хъанвай инсанар гуьгъуьллудаказ физ-
вай. Абурун жергедик квалеле жегъил свасни куьрпе
аял ва къуьзуь диде тур зи члехи бубани экечна.

Члехи ягъунар хъана, члехи къиникъарни тахъана
амукънач. Гъар юкъуз, гъар гъафтеда, виринриз хъиз, чи
хуьруьзни “чулуав чарар” хъвез башламишна. Ахътин
вахтарни къвезвай хъи, гъуьлер, стхаяр, бубаяр, рухва-
яр дяведин ца авай дишегълияр почталъондикай чухъ-
нуьхни жезвай: абуруз “чулуав чарчихъай” гъуьлягъ-
дихъай къван кичле хъанвай. Ятлани рикл цацараллай
абуру чпин мукъва-къилирилай са хабар гуьзлемиш-
завай.

Ийкъар физвай, хуьруьз шад ва пашман чарар хтун
акъвазнавачир. Члехи бубадикай лагъайтла, са хабарни
авачир. Квалеле амайбурузни вучдатла чизмачир. Абуру
гагъ шехъдай, гагъ чпи-чпис сабур гудай, гагъни члехи
жезвай ругул абурун умуддин лувариз элкъведай.

Квалелин раклар гатай ван хъайи члехи диде квалечел
акъалтна. “Почталъон тахъурай, чан Аллагъ”, - лугъуз-
лугъуз, ам пенжердин пердедин са пилехъай килигна-
гъаятда гъиле кагъаз авай почталъон акъвазнавай. Члехи
дидеди рикл кевиз къуна. Гъикъван залан тиртлани, ам,
кагъаз вахъуна, квалелиз гъахъ хъуьуна. Яхун гъилив
вичин рехи чларар куьгъне бишмедик кухтуна, ада кагъаз
сусав вахъана. Сусани, гъилер зурзас, кагъаз ахъайна.

- Диде! Сагъ я, саламат я! Чан Аллагъ, шукур хуьй
ваз! - гъарай акъатай сусан чулуав вилериз нагъв хъит-
къинна. Накъваризни килиг тавуна, ада кагъаз келна.
Са шумудра. Къанихъдаказ. Тух жедалди.

Члехи дидедай и шад хабар рикле аваз санал
акъвазиз жезвачир. Адаз и хабар гъакъикъат яни, туш-
ни чириз кланзавай. Бадени адалай агъада авачир. Ада,
белки, шадвилей ирид цавар са шумудра къатнавай
жеди.

- Ваъ, икл жедач, чан свас, - лагъана са юкъуз члехи
дидеди. - Хцин патав фида. Госпиталдиз. Махачкъа-
ладиз.

Бадеди ихтилат авурвал, члехи дидени вич са юкъ-
уз, квал-югъ къуншиирал тапшурмишна, члехи бубадин
патав меркездин госпиталдиз фена. Вични квачи-квачи.

Члехи бубади хгай шад хабардиз килигайла, мер-
кездиз къван рехъ атлун са затни тушир.

Тамерлан МЕГЪАМЕДХАНОВ, 10-класс,
Саид ТАГЪИБЕГОВ, 7-“б” класс

Риклел хкизва

Члехи бубани Сеферали халу лап клеви дустар
хъанвай. Къунши хуьрера яшамиз жезва лагъана, абу-
ру чпи-чеп квадарзвачир. Икъван клеви дустар Ва-
тандин Члехи дяведани санал хъанвай.

Сеферали халудиз квалелин майишат, пинийрин ва
маса емишрин багъни авай. Члехи бубадиз я ахътин
багъ, я “жунгавдин риклер” твар ганвай тямлу пинияр
авачир.

Гатун сифте къилерай хъиз члехи буба къунши хуь-
руьз вичин дустунал къил члугваз фена. Сеферали ха-
лудини вичин мугъман лап риклин сидкъидай къарши-
ламишна ва къунагъламишна.

Фу-затл тлурдалай къулухъ квалелин иесиди са ку-
руна авай пинияр столдал эцигна.

- Ибур, дуст кас, и мукъвал йисара зи гъиле гъатай
къелемери гъанвайбур я. Урусдалди и сортариз “Бычье
сердце” лугъуда. Вахъ ибур авачирди заз чизва. Зи
сала тлур ганвай къелемар ава. За ваз гъабуркай гуда,
- члехи бубадиз вичин пинияр хуш хъанвайди Сефера-
ли халудиз аян тир.

Члехи бубади кучуднавай квачин метлел вичин
лекъре тапас хътин гъил эцигнавай, ара-ара дустунин,
ракъини кана, къумрал хъанвай ва са шумуд ийкъан
чуру аламай чиниз, лацу спелриз, цлару вилериз са
вил ягъиз, гъисабзавайда хъиз, дадлу пинияр са-сад
дадмишзавай. Аквадай гъаларай, адаз емишрин дад,
ранг, иривал гзаф бегенмиш хъанвай.

Таму-тара пеш вегъенвай зулун са юкъуз Сефера-
ли халу пинидин къелемарни гваз члехи бубадиз мугъ-
ман хъана. Хваш-беш авуна, фу-затл тлурдалай къу-
лухъ, куьгъне дустари гъанвай къелемар багъда аклу-
на. Абурухъ гелкъуьн члехи бубади зи хиве туна: зун
ада зегъметдал рикл алаз вердишарнавай.

Къуд-вад йис акваз-такваз акъатна. Пинидин та-
рари сифте бегъер гъайила, члехи бубади Сеферали
халу мугъманна. Синида аваз вилик “Жунгавдин риклер”
гъайила, вичин илисна тунвай къилелай гъил алтадиз,
душмандин гуьлледи къилин са патал авунвай къацл
чухваз, члехи бубади Сеферали халудихъ галаз, зара-
фатрал вегъена, пинийрикай лезет хкудзавай.

Къе, дяве куьтягъ хъана 70 йис алатнавайла, я члехи
буба, я Сеферали халу амач. Абурун дуствал чна,
абурун невейри, даваман хъийизва. Гъар йисуз 9-май
алуькайла, чун абурун сурарал физва. Чна абуру ч
чешнеяр яз, игитар яз, гъалибчияр яз риклел хкизва.

Селимат АШУРАГЪАЕВА, 6-класс,
Рамиль БАБАЕВ, 7-“а” класс,
Мислимат СЕФИХАНОВА, 10-класс,
Хазбулат МАМЕДОВ, 7-“б” класс

Зи Ватан

Ватан лугъудай гафунин мана лап гегъенши я,
вучиз лагъайтла сад ава жув хайи чка, анин уьруьшар,
сад ава Диде-Ватан. Хайи хуьр, район ва республика
- им гъевечи ватан я. Месела, Фиригъар зун хайи хуьр
я, хайи район - Хив, республика - Дагъустан. Чахъ,
гъар са миллетдихъ, ихътин гъевечи ватан хъун тлебии
кар я: чакай гъар сад са гъина ятлани ханва, члехи хъанва.
Амма чахъ сад тир ватан ава - Россия. Ам чи члехи
Ватан, Диде-Ватан я. Чна адаз къуллугъзава, гъур-
метзава. Чун адаз вафалу я, чна ам хуьнни ийизва.
Маса уьлквейриз фейила, лезгиар ва я осетинар ата-
на лугъудач. Урусар атаманва лугъуда. Россиядин вири
халкъариз гъа икл лугъуда. Гъавилей ам чи вилидан
Ватан я. Ам чандилайни багъа я. Туширтла, Ватандин
Члехи дяведин вахтунда миллионриз чпин чанар къур-
банд ийиз гъайиф къведай. Атанач эхир. Ватан пехъи
душмандикай хуьн патал, фашизмдиз вичин кунаш
чирун патал, чахъ гъакл сергъятар авайди ваъ, тайин
Ватан авайди чирун патал, гзаф миллетрин чи халкъ
сад тирди, игитвилериз даим гъазур тирди субутун
патал - вири патал.

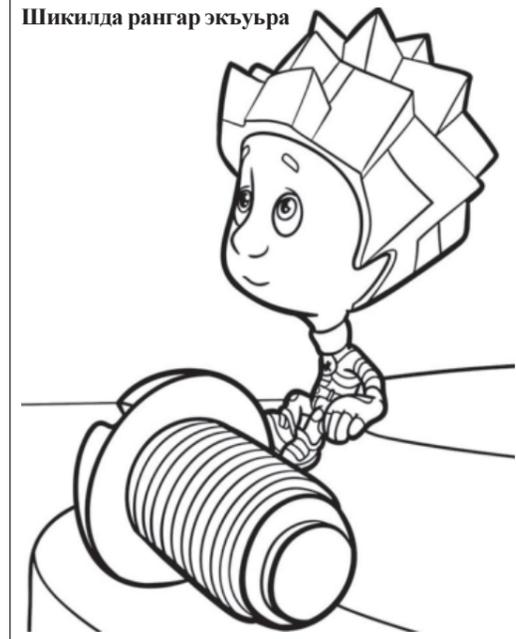
Ватан ширинди хъиз, гуьзелни я. Ам миллионрал-
ди инсанрин дуствилелди, къакъан дагъларалди, гъакъ-
исагъ зегъметдалди, секин ва йигин вацларалди, жуь-
рэтлу лекъералди, ачух риклерин иесияр тир рухвай-
ралдини рушаралди гуьрчег я. Гъикъван хъсандиз, гуь-
рчегдиз лагъанва Дагъустандин халкъдин шаир Хуь-
руьг Тагъира вичин “Ватан” шиирда:

*Ви гуьрчегвал садагъни жеч,
Чан зи хайи диде Ватан.*

Гъавилей за алай ва къвезмай несилривайни тла-
лабзава - Ватандиз вафалувал. Чи бубаяр хъайивал,
абуру чешне яз гайивал.

Вафалувал! Ам мидаим я. А гъисс чан алай игит ва
намуслу инсандихъ жеда. Дагъустанвиарни гъахътин
уьткъем, Ватандиз вафалу инсанар я. Чи республика-
диз террористар гъахъай 1999-йис риклел хкун бес я.
Халкъ, Гъалибвиллин пайдах хъиз, вафалувиллин цлун гул
хъиз, тупламиш хъана, квалечел акъалтнай. Лезги шаир
Куьре Мелика лагъайвал, къул хуьн патал. Им бубайрин
клар, гъунарар, гъиссер несилри риклел ва намусдал
хуьн тушни!

Шикилда рангар экъуьра

Чин гъазурайди - Ж.ГЪАСАНОВА.

Чи балаяр

Руслан Ашуралиеван рехъ давамарзава

АЗАДКАЗ КЪУРШАХАР КЪУН

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Ахцегрин ДЮСШ-дин тренер, 66 йисан яшда авай Къариб Ашуралиева вичин имидин хва, машгър спортсмен Руслан Ашуралиеван рехъ гьунарлувилелди давамарзава. ИкI, алай йисан 25-июлдиз

Московский областдин Джерзинский шегьерда азадказ къуршахар къунай мастерин-ветеранрин арада къиле фейи Россиядин чемпионатда Къариб Ашуралиева нубатдин сеферда Россиядин чемпионвилдин твар къазанмишнава. Финалдин бягьсина "регъвер" къайдадикай лап гуьрчегдаказ менфят къачуналди, адаз Тувадай тир пагъливандин-дуньядин чемпиондин-винел инанмишвилелди гъалибвал къазанмишун патал там 20 секунд лазим атана, гила ам уьлкведин чемпионвилдин тварцииз пуд лагъай сеферда лайихлу хъанва. Рикле фадлай дуньядин чемпионвилдин твар къазанмишунин къаст авай Къ.Ашуралиев гила алай йисан 5-октябрдиз Грециядин Афины шегьерда къиле фидай дуньядин чемпионатдиз гъазур жезва.

И йикъара Ахцегь райондин сергъятдал Россиядин чемпион шад гьалара къаршиламышун патал Ахцегь райондин агъсакълприн Советдин председател Къаземет Къаземетов, "Агъасиеван колхоз" СПК-дин председател Фридин Мисриханов, стха ва спонсор Жавид Ашуралиев, къвалахдин рекъай юлдашар ва дустар Султан Мусаев, Мегъамедвели Гъаниев, Маруф Талханов, Гъейбет Гъажиев, Шемсидин Агъаев ва масабур атанвай.

Шарвилдин халис невяяр-Къариб Ашуралиев ва адан дустнасыгатчи, азадказ къуршахар

къунай ветеранрин арада 5 сеферда дуньядин чемпион, Цумада райондай тир Мегъамед Бадрудинов дагъвийриз хас тир тегьерда игитар хъиз къабулна.

- Зун къвед лагъай сеферда Ахцегъиз атанва, зи дуст, Россиядин лайихлу тренер Эсед Шагьмарданова зал Къариб Ашуралиеван патхъай къайгударвал члугун ихтибарнавилляй. 2014-йисуз Къариб Ашуралиевакай гъасиррин мастерин-ветеранрин арада дуньядин чемпионатдин гимидин призёр хъанай. И гилера ада вичихъ хъин заланвал (76 кг) ва яшарин категория авай спортсменриз гъалибвал къазанмишдай мумкинвал ганач. Къиле тухвай 3 бягьсина ада вичихъ хъсан гъазурлухвал авайди мадни субутна. Имни нубатдин акъажунриз-дуньядин чемпионатдиз-гъазурвал акунин нетижалу кам я. Умудлу я, дуньядин чемпионвилдин виниз тир тварин ада къазанмишда, - инанмишвал къалурна азадказ къуршахар къунай РД-дин ветеранрин хъянавай командадин старший тренер Мегъамед Бадрудинова.

Адан гафарай мадни малум хъайивал, нубатдин чемпионатда къазанмишиз хъун мумкин тир къизилдин 49 медалдикай 7 медалдин сагъибар дагъустанвияр хъана.

- За къазанмишнавай агалкъун, сифте нубатда, зи сифтегъан муаллим - Дагъустанда азадказ къуршахар къунай СССР-дин спортдин сад лагъай мастер - Абдулалли Гъаниеван, адан тварунихъ галай спортшколадин коллективдин ва, гьелбетда, зи рагъметлу стха Руслан Ашуралиеван агалкъун я. Россиядин чемпионвилдин твар ва вилик квай нубатдин акъажунари-Грецияда къиле фидай дуньядин чеимпионат - за виклегь спортсмен Руслан Ашуралиеван бахшзава. Чухсагъл райондин къиле авай ксариз, зи дустариз, чакъ галаз шадвал ийиз Ахцегъиз атанвай зи насигъатчи Мегъамед Бадрудиноваз, - лагъана Къариб Ашуралиева.

Мярекатдал спортсмендин тварунихъ хуш келимаяр райондин къиле авай ксарин ва общественностдин тварунихъай Къ.Къаземетова, дустарин тварунихъай С.Мусаева, М.Гъаниева, Ф.Мисриханова (дуньядин чемпионатда гъалибвал къазанмишайтIа, ада жунгав туклун хиве къунва) лагъана.

“Чемпиондай” тир дуньядин чемпион

Хазран КЪАСУМОВ

Дербент шегьерда кардик квай спортдин “Чемпион” клубда вердишвилер къачузвай гадайри спортдин женгерин жуьрейрай Вирироссиядин, международный члехи дережайрин турнирра, Россиядин, Европадин ва дуньядин чемпионатра агалкъунар къазанмишиз са шумуд йис я. Идалди абуру Россияда виридалайни къадим шегьер тир Дербентдин, гъакни Дагъларин уьлкведин твар яргъарани машгързава.

ИкI, 2015-йисан майдин вацра Италиядин Тоскано шегьерда 110 уьлкведай атанвай спортсменрин иштираквал аваз женгерин жуьрейрай дуньядин чемпионат къиле фена. Ана ММА-дай ва женгинин самбодай Осман ГЪАЖИМУСАЕВА 65 килограммдин таланвилляй инанмишвилелди 1-чкаяр къуна. Спортдин са шумуд жуьредай РФ-дин спортдин мастервиле кандидат тир Осман Гъажимусаеваз, женгинин самбодай РФ-дин спортдин мастервилдин дережа ганва. Аферин ва баркалла къегьал лезги хъиз!

Осман Гъажимусаев 1994-йисуз Къасумхурел дидедиз хъана. Школада къелдай йисара ада тренер Хасмет Къазиханован гъилик самбодай вердишвилер, районда ва Къиблепатан Дагъустанда тухвай акъажунра са шумудра къвенкъевичкаяр къуна.

Школа акъалтIарай О.Гъажимусаев Дербентда политехнический колледждик экечIна ва анаг хъсан къиметар аваз акъалтIарна. И йисара

Осман шегьердин “Чемпион” клубда женгинин самбодай, къайдаяр авачир женгерал, каратэ-дал ва куклунрин маса жуьрейрал рикливай машгъл хъана. Ам армейский къайдада гилералди куклунай, къайдаяр авачир бягьсерай, грэпплинг-дай РД-дин чемпион, каратэ будо-кайдай СКФО-дин чемпион, Пенза шегьерда алай йисан мартдин вацра Россиядин комбат самооборонадин федерациядин къвенкъевичвал патал тухвай акъажунрин гъалибчи, женгинин самбодай Россиядин ачух милли 2-чемпионатдин чемпион я, ада къве сеферда дуньядин Кубокни къазанмишна.

Алай вахтунда “Южда” университетдин студент тир Осман Гъажимусаевахъ къелунра ва спортда мадни члехи агалкъунар хъун чи мурад я.

ГъвечIи футболистрин агалкъунар

Нариман КЪАРИБОВ

Дербентда фадлай инихъ яшамиз жезвай ахцегъви Ибрагъим Халилович СУЛТАНОВАН твар шегьерда неинки гъурметлу ветеран, гъакни спортдин, асул гъисабдай футболдин рекъай тежрибалу тренер язни виридаз сейли ва машгър я. Ада гзаф йисара Дербентдин “Электросигнал” заводдин директордин заместителвиле, шегьер авадан ийидай карханадин директорвиле къвалахана, гъа са вахтунда Ибрагъим Халиловича шегьердин футболдин командадик кваз хейлин къугъунрани иштиракна, вичин уstadвал къалурна.

Гила лайихлу пенсияда авай гъурметлу ве-

теранди шегьердин “Дербент” твар алай аялрин футболдин командадин тренервиле къвалахзава. Лагъана къанда хъи, къадим шегьердин гъвечIи футболистар чи республикада лап хъсанбурукай яз гъисабзава. Къиблепатан федеральный округдин акъажунрани иштиракзавай и команда са шумудра турниррин медалриз, дипломириз ва рикле аламукъдай савкъатриз лайихлу хъана.

ИкI, мукъвара Дербент шегьердин 2000 йисаз талукъ яз республикадин мектебрин аялрин футболдин командайрин арада къиле фейи турнирдани “Дербент” командади 1-чка къуна. Дагъустандин Огни шегьердин аялрин хъянавай командадин варариз финалдин къугъуна 5 туп ягъуналди и команда турнирдин Кубокдиз ва сад лагъай дережадин дипломдиз лайихлу хъана.

Къурелди...

И йикъара Махачкъаладиз Москвадай Кавказдин халкъарин культурадин ва спортдин фестиваль къиле тухунихъ галаз алакълу месэлайрал машгъл тир махсус комиссия и серенжемдиз гъазурвал акъазвай гъаларихъ галаз таниш хъун патал атана. Аник Россиядин спортдин ва культурадин министерствойрин, гъакни хатасузвал таъминардай органрин векилар квай.

РД-дин Гъукуматдин Председателдин сад лагъай заместитель Анатолий Къарибовахъ, РД-дин физический культурадин ва спортдин министр Мегъамед Мегъамедовахъ галаз мугъманар “Труд” стадиондал фена, фестиваль ачухуниз ва ам агалуниз талукъ яз шад мярекатар, спортдин акъажунар къиле фидай чкайриз тамашна. Анал фестиваль тежкилунихъ галаз алакълу тир са жерге месэлайрни веревирдна.

РИКIЕЛ ХКИН: Кавказдин къугъунар алай йисан 27-сентябрдиз къиле фида.

Алай йисан 10-октябрдиз Лас-Вегасда (США) чи ватангъли машгър боксёр Гъабиб АЛЛАГЪ-ВЕРДИЕВА америкави Эдризун БРОНЕРАХЪ галаз нубатдин бягъс къиле тухуда. 26 йисаняшда авай Э.Бронера WBO ва WBA версияйрай дуньядин чемпионвилдин тварар, 2013-йисуз WBC версиядай чемпионвилдин члул къазанмишнава. Америкавиди вири санлай 32 бягъс къиле тухванва, абурукай 30 гъалибвал къазанмишуналди акъалтIарна.

РИКIЕЛ ХКИН: Гъабиб Аллагъвердиева вири санлай 20 бягъс къиле тухванва, абурукай анжах са сеферда ам кумукъна. Чи ватангъли IBO ва WBA версияйрай чемпионвилдин члуларин сагъиб я.

27-июлдиз Россиядин футболдин премьерлигадин (РФПЛ) 2-турдин сергъятра аваз Каспийскда, “Анжи-Арена” стадиондал, “Анжиди” Москвадин “Локомотив” команда къабулна.

Къугъунин сифте къилляй чи футболистар виклегь акъазвай, Арунади сифте туп ягъуни и жигъетдай шагъидвалзава. “Анжи” командадин варариз гъасятда жавабдин туп хъиягъай мугъманар мад секин хъхъанач, къугъуна “Анжи” 1:3 гъисабдалди кумукъна.

РИКIЕЛ ХКИН: РФПЛ-дин 1-турдин къугъунани “Анжи” команда 0:1 гъисабдалди Самарадин “Крылья советов” командадиз кумукъна.

Чин гъазурайди - Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Санкцияриз акси экъечІна

Словения Россиядиз акси санкцияр къуватдай вегьин патал экъечІзава. Идан гъакъиндай уьлкведин премьер-министр Мирослав Церара Россиядин Гьукуматдин къил Дмитрий Медведевахъ галаз тухвай рахунрин нетижайриз талукъ пресс-конференциядал малумарна, хабар гузва "Интерфаксди".

"Алишверишдин рекъай сергъятвилер эцигуналди, месэла гъализ жедач" - Словениядин Гьукуматдин руководителдин и келимаяр Planet Siol.net-ди раижна. Къве премьерни алишверишдин жигъетдай эцигнавай сергъятвилер алудуникай ахътин серенжемар къабулунихъ галаз шерик хъанвай вири уьлквейриз менфят жеда лагъай фикирдал атана.

Вичин патай Медведева инанмишвал къалураивал, гъихътин манивирал расалмиш хъайитІани, Россиядини Словенияди санал кІвалахун давам жеда. ИкІ, Россия-

дин премьерди къейд авурвал, эхиримжи вахтара Москвадини Люблянадин арада алишверишдин къадарар аквадайвал тІимил хъана, амма им, адан гафаралди, сергъятвилер эцигунихъ галаз ваъ, энергиядин чешмейрин къиметар агъуз аватунихъ галаз алакълалу я.

"Гъакъикъатдани чи товарин оборот сифте нубатда санкцияр ишлемешун себеб яз ваъ товарин оборотдин къурулуш дегиш хъун, гъакіни нафтадинни газдин къиметар агъуз аватун себеб яз тІимил хъана" - малумарна Медведева.

2014-йисан мартдилай РагъакІдай патан уьлквейри Россиядиз акси санкцияр кардик кутаз башламишна. Абуру энергетикадин, оборонадан ва финансин хилериз талукъ хъана. РагъакІдай патан уьлквейри ихътин къарар къабулун Украинадин рагъэкъечІдай пата авай гъаларихъ ва Крым Россиядик кутунихъ галаз алакълалу ийизва. Сергъятвилер эцигунин серенжемар къабулзавайдан патахъай виридалайни вилик США-ди малумарна. Адан гуьгъуьналлаз гъа ихътин кам Евросоюздини къачуна. 22-июндиз ЕС-дин членар тир уьлквейрин МИД-рин къилери Россиядиз акси экономический санкцияр къуватда жезвай вахт мад зур йисан - 2016-йисан 31-январдалди - артухарна. Гъа са вахтунда Европадан са бязи уьлквейрин регъберар ЕС-динни Россиядин арада алишверишдин жигъетдай сергъятвилер къуватдай вегьин патал экъечІзава. Къилди къачуртІа, Чехиядин президент Милош Земанакай гъа икІ лугъуз жеда.

Жавабдин серенжем яз 2014-йисан 7-августдилай Москвади Россиядиз акси яз экономикадин жигъетдай санкцияр къабулун малумарай уьлквейривай продуктар къачун са йисан вахтуналди акъвазарунин къайда кардик кутуна. 2015-йисан июндиз Москвади США-дай, Австралиядай, Канададай, Норвегиядай ва Евросоюздин уьлквейрай суьрсетдин товарар гъунал эцигнавай къадагъа къуватда жезвай вахт артухарнава. ГІла са жерге товарриз талукъ яз и къадагъа 2015-йисан 6-августдалди кардик кваз жеда.

Къадагъа эцигна

Россиядин Роспотребнадзорди, РФ-дин законодательстводин истемешунрихъ галаз къун тавун себеб яз, Латвиядин вад карханади гъазурзавай балугърин консервияр Россиядиз гъунал 1-августдилай къадагъа эцигнава. Идан гъакъиндай 28-июлдиз ведомстводин пресс-къуллугъди хабар гана. Къил-

ди къачуртІа, "Вентспилский балугърикай консервиярдай комбинат" АО-дин, "ГАММА-А" ООО-дин, Sabiedra ООО-дин, "УНДА" ООО-дин, "Suldugalaskomdinats" ООО-дин продукция гъунал къадагъа эцигнава. И карханайри гъасилзавай консервийри хейлин рекъерай ийизвай истемешунриз жаваб тагузвайди тайинарнава.

Истемешунрихъ галаз къан тийизвай консервияр алишверишдин сетдай акъуднава, къейдна Роспотребнадзордин векилди.

Июндин сифте къилерай Россельхознадзорди Латвиядин 44 ва Эстониядин 31 карханадин консервияр Россиядиз гъунал къадагъа эцигна.

Июндин эхирра Росрыболовстводи Минсельхоздиз ва Гьукуматдиз балугърин консервияр санкцияриз акси сиягъдик кутун теклифна.

13,5 миллион доллар - аялрин бахчайриз

Швейцариядин теннисист Роджер Федерера Малавида мергъяматлувили мурадар патал 13,5 миллион доллар чара авуна. Идан гъакъиндай Tennis World-ди хабар гузва. Роджер Федерера и пул вичин хуси мергъяматлувили фондуниз яна. А фондуни лагъайтІа, Африкадин тІимил таъмин хизанриз куьмек гузвайди я. Пулдин и такъатрихъ шоколадиз фидай яш тахъанвай аялрин 81 идара эцигун фикирдик ква.

Федерера и серенжем вичин спонсор тир Швейцариядин Credit Suisse банкдихъ галаз санал къиле тухузва. Спортсменди банкдихъ галаз цІуд йисан вахтуналди икъар кутІуннава. Банки гъар йисуз спортсмендиз 8 миллион доллардин къадарда аваз пул гузва.

Алай сезонда 33 йис хъанвай швейцарви Уимблдонский турнирдин финалдиз акъатна. Финалда ам дуьньядин сад лагъай ракетка тир серб Новак Джоковичаз кумукъна. Финалдиз акъатунай Федерера саки 1,5 миллион доллар къазанмишна.

Гъундуьр дережадин турнирра къугъваз алатнавай 17 йисан девирда теннисистди приздин пулар яз 90 миллион доллардилай виниз къазанмишна.

Терроризмдай шак фена

Туркиядин премьер-министр Агъмет Давутогълуди малумарайвал, уьлкведа июлдин вацран эхирра терроризмдиз акси серенжем къиле тухудай чІавуз 1050 кас къуна. Абурукайни 50-60 кас къецепатан уьлквейрин граждана я. Идан гъакъиндай Reuters-ди хабар гузва.

Туркиядин властри 24-июлдиз терроризмдиз акси яз къиле тухвай чІехи серенжемдин сифтегъан нетижайрин патахъай гъахъ-гъисаб авуна. А чІавуз 250-далай гъаф ксар, гъа гъисабдай уьлкведа къадагъа авунвай Курдистандин Рабочий партиядин, "Исламдин государстводин" (ИГ) ва "Халкъдин ре-

волюциядин азад ийидай фронт" тІвар ганвай чапла патан, къадарсуз са пад язавай дестедин терефдарар къурдан гъакъиндай хабар гана.

Агъзурралди полицейскийрин иштираквал аваз махсус гъерекатар 13 вилайтда къиле тухвана. Нетижата Туркияда, иллаки асул гъисабдай куьрдер яшамеш жезвай республикадин къиблединни рагъэкъечІдай пата, къанунсузилер арадал атана.

Виликдай, Суручда терактдилай гуьгъуьниз, и миллетдин вишералди векилар Стамбулдин Таксин майдандал экъечІнай, абуру "Эрдоган жаллатІриз рехъ ачухзавай кас" лугъуз гъарайзавай. Демонстрантри малумарайвал, Анкаради ИГ-диз акси, терроризмдиз акси коалицияда иштиракзава-тІани, президент Тайип Эрдогана ва гьукумдин къиле авай партияди "экстремиствилин

десте куьрдерал гъалдаруналди, адаз къуват гузва, адан дам яцІу ийизва". 20-июлдиз Туркиядин Суруч шегъердин культурадин центрада хъиткъинардай шей кардик акатна. Нетижата 32 кас телеф хъанай, хирер хъайибурун къадар 100 касдилай алатнай. Хъиткъинардай шей культурадин центрадин вилик вичин чандилай гъил къачунвай касди кардик кутунвай. Нетижата асул гъисабдай ИГ-дин боевикрихъ галаз женг чІугъваз гъазур жезвай Туркиядин куьрдерин жегъилрин организациядин членар телеф хъанай.

Силисдин делилралди, теракт къилиз акъудайди къад йиса авай студент Шейх Абдуррагъман Алагез тир.

Курдистандин Рабочий партияди Туркиядик кваз куьрдерин автономия тешкилун патал женг чІугъваз.

Россияда къадагъа авунвай террориствилин "Исламдин государство" тІвар ганвай дестеди 2014-йисан гатуз Иракдинни Сириядин са къадар мулкар къуна ва ана халифат тешкилнавайди малумарна.

Америкадин миллионердин теклиф

Америкадин миллионер, Сан-Францискода мал-мулк маса гунал машгъл жезвай, миллетдал гъалтайла чувуд тир Джейсон Бузиди цІийи государство - виче маса уьлквейрай катуниз мажбур хъанвайбурувай яшамеш жедай государство-тешкилун теклифна. Бизнесменди умуд кутазвайвал, эгер адан

Рекъемар

- Июндиз чи уьлкведа бейкарвилин дережа агъуз аватна. ИкІ, кІвалах жагъурзавайбурун къадар **201 агъзур касдин** тІимил хъана.
- Крымдай сифте яз Россиядин армиядин жергеяра къуллугъ ийиз саки **500 кас** призывникар фена.

ЦБ-дин курсуналди къенин юкъуз:

1 доллар - 60,22 манат,
1 евро - 66,62 манат,

къизил (1 гр) - 2121,32 манат,
гимшиш (1 гр) - 28,15 манат.

ИНТЕРНЕТДАЙ.

Гъазурайди - Даир БЕЙБАЛАЕВ

фикир гъакъикъатдиз элкъуьрайтІа, им вири дуьньяда, чпин ерияр туна, масаниз катуниз мажбур жезвайбурун месэла кІевелай гъалун лагъай чІал жедай.

"Масанрай катна атанвайбурун миллет" тІвар ганвай вичин проект къилиз акъудун патал Бузиди тайин тир уьлквейривай абуру ишлемиш тийизвай чилер маса къачун ва я тахъайтІа, гъуьле, накъвар вегъена, цІийи островар арадал гъун теклифзава.

Миллионердин гафаралди, Индонезия ва Доминиканский Республика хътин государстворивай чпин са къадар мулкар маса гуз жеда. Бузиди умуд кутазвайвал, цІийиз тешкилзавай уьлкведикай вири дуьньяда чпин ерияр туна катуниз мажбур хъанвай 59,5 миллион кас патал цІийи кІвал хъун мумкин я. Миллионерди эхиримжи виш йисара ихътин проект къилиз акъудунин барадай чешне яз Израилдин тІвар къазва. "Израиль гъакъикъатда масанрай катна атанвайбурун уьлкве, дугъри я анжах масанрай катнавай чувудрин уьлкве я", - малумарна Бузиди.

Ада мадни къейд авурвал, цІийи государство тешкилуниз талукъ теклиф къилиз акъудиз тежедайди хъиз акун мумкин ятІани, алай макъамда им гъакъикъатда арадал атанвай хці месэла тайиндаказ гъялуни авай са рехъ я.

Къейдзавайвал, цІийи проектдиз талукъарнавай сайт ва рекламадин кампания тешкилун патал бизнесменди 15 агъзур доллар серфна.

Бузидин теклифдиз акси экъечІнавай ксарни ава. ИкІ, масанрай катна атанвайбурун месэлайрай Австралиядин гьукуматдин вилкан советник Гарри Минаса миллионердин фикир бинесузди я лагъана.

Пешекарди меслятзава

Россиядин къилин нарколог Евгений Брюна депрессиядин (ругъдин, акъулдин къуватар зайиф хъун) вилик пад къун патал уьндюшкадин як вахт-вахтунда тІуьн меслят къалурзава. Психика пайгардикай хкатдай къван чкадал атунин гъалдихъ галаз

женг чІугунин карда уьндюшкадин як мекиди эвезиз тежер хътин дава-дарман тирдакай лагъана. Идан патахъай ада Москвадин цІийи хабаррин агентстводиз интервью гудай чІавуз малумарна.

"Уьндюшкадин як тІуьна кІанда, ам вичикай серотонин арадал къевезвай аминокислотадин - триптофандин - чешме я. Идалайни гъейри, и яклук холестерин лап тІимил ква. Йикъа са виш грамм уьндюшкадин як нез хъайитІа, депрессийрин къадар лап тІимил жеда", инанмишвал къалурна Брюна.

Гъа са вахтунда духтурди къейд авурвал, депрессия хъанвайвилел шак фенвай чІавуз жува-жув сагъар хъуьнал машгъл хъана виже къведач. Пешекарривай куьмек тІалабна кІанда.

Виликдай Брюна селфи - шиклирилай асулувлик акатнавай москвазгълийризни наркологривай куьмек тІалабун теклифнай.

Лезги
газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

РД-дин Гьукумат

367000, Махачкала, пл. Ленина, 1

КЪИЛИН РЕДАКТОР

А.У. САИДОВ

Тел/Факс. (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН

ЗАМЕСТИТЕЛЬ

Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ

65-13-55

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН

ЗАМЕСТИТЕЛЬ -

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ

Д.Б. БЕЙБАЛАЕВ

65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН

Н.М. ИБРАГЬИМОВ

65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН

Ж.М. САИДОВА

65-00-59

КУЛЬТУРАДИН

Э.Д. ШЕРИФАЛИЕВ

65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН

М.А. ЖАЛИЛОВ

65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН

А.Х. ГЪАМИДОВ

65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ

65-00-62

КАССА

65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР

М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ

Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР

М. АГЪМЕДОВ

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 18.00

Газет "Лезги газетдин" компьютерин базада гъазурина.

Газет "Лотос" ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкала,

Пушкин куьче, 6.

Тираж 7639

Макъалар редакцияди туькьур хьийизва. Макъалайриз рецензия гузвач ва абур элкъвена вахузвач. Редакциядин макъалайрин авторрин фикрар сад тахун мумкин я.

Газет массовый коммуникацийрин хиле законодательстводал амал авунал гуьзчивал авунин ва культурадин ирс хуьнин рекъай РФ-дин Федеральний къуллугдин Кьиблепатан федеральный округда авай Управлениди регистрация хьувунва.

ПИ № ФС 10-6468 2007-йисан 26-январь

РЕДАКЦИЯДИН АДРЕС:

367018, Махачкала,

1 Петров проспекта, 61.

7-мертеба.

ГЪ - И лишандик квай материалар гъакьидихъ чапзавайбуру я.

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты "Лезги газет"

УФК по РД

Отделение - НБ РД г.Махачкала

БИК - 048209001

ИНН - 0561051314

Р/Сч - 40601810100001000001

Л/Сч - 20036 Ш60090

Дагъустан -
чи умуми квал!

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

РД-дин Конституциядин ийкъаз, Ахцегъа "Шарвили" эпосдин сувариз эхиримжи гъазурвилер акуниз ва 31-июлдиз Хуьруьга футболдин зурба майдан ачухуниз талукъ яз алатай кишдиз районда "Дагъустан - чи умуми квал!" лишандик кваз субботникар киле тухвана. Райондин руководствон регбервилек кваз и мярекатра райондин идариринни карханайрин коллективрихъ галаз санал жемятдини иштиракна.

Ахцегърин мелерай чна виликрай са шумудра репортажар гайиди аннамишуналди, и сеферда чун къадим Хуьруьгиз фена. Гъевчи-чехи вири жемят пер, каца, цуьруьгуьул, малла, ведре гваз гуьрметлудаказ экъечина, хуьрел абур хкунал алахънавай къайда акурла, чи риклик шадвилек гиссер акатна. "Им бубайрин хъсан адетар хуьзвай чи хуьруьн кавха Марат Рамазанован, мискиндин имам Юзбег Ширинбекован ва, гьелбетда, Гъажимегъамед Мегъамедов, Бейдуллагъ Исмаилов хътин камаллу агъсакъал муаллимрин гуьнар я. Абуру кваллахиз акурла, мегер чавай, жегъилривай, гьилер жибирин туна акъвазиз жедани!", - лугъузва чи тажубвал акур жегъил устларри.

Куьрелди, абур кваллахди-кай хкудун жезвайтлани, чна бязи ксарихъ галаз суьгьбетарна.

Гъажимегъамед МЕГЪАМЕДОВ ва **Бейдуллагъ ИСМАИЛОВ**, педагогвилек зегъметдин ветеранар, ДАССР-дин лайихлу муаллимар: -Хуьруьн мел авай-дакай хабар хъайила, квалек кьарай атанач, умуми хийирлу кардик жуван пайни кутазва. Мел-им ата-бубайрилай атана чав агакънавай лап хъсан адетрикай сад я. Ам жегъил несилдиз тун за, агъсакъал муаллим яз, жуван буржи яз гьисабзава. Акъваза хъи, исятда чна и рехъ, кугъне сурарин ацахънавай цлар туькьур хъийизва, сурарин майдан михъзава.

Алисултан АЛИСУЛТАНОВ, зегъметдин ветеран: -Мел-бигердин месэлайрал гьалтайла, хуьруьгивирив агакъдай жемят авач жеде. Гъеле заз чидай девирда 50-дав агакъна устларарни фялеяр хуьшуналди кватл хъана, абур куьсиб касдив са ийкъан кьене яшайишдин квалерин са мертеба эцигна вахкудай. Аллагъдиз шукур хуьй, гила яшайиш акъван пис туш, устларар кьуна, квалер гьарда вичи-вичиз эцигзаватлани, бязи хуьрера хъиз, хуьруьн общественный крарикай садани кьил къакъудзава.

Юзбег ШИРИНБЕГОВ, хуь-

руьн имам: -Накъ мискинди жуьмядал за вяз авуниди, ингъе кье 30 кас муьмин стхайри зегъметдин чешне кьалурзава. Хуьруьга хъиз, дагълух амай хуьрерални чна, вирида сад хъана, абур хкана кланда. Виликрай хуьрерин общественный вири чкаярни имаратар мел-бигердин тегьерда халкъдин куватралди туькьурзавайди тир. Аллагъ куьмек хъайи Абдулкеримоврин хизанди, чпин куватриз килигна, жумартвилелди зурба стадион, культурадин центр эцигзаватла, жемятни вичелай алакъдай кваллахар ийиз алахъзава, пара къадар сагърай!

Шагъбан ОМАРОВНИ Магъмуд САЛАРОВ, зегъметдин ветеранар: -И мел авунин себеб, гьелбетда, мергъяматлувилек "Просвещение" фондунай минифутболдин гуьзел стадион эцигун хъана. Цийи ва гуьзел имаратдин патав гьилляй вегъенвай, чкъанвай рекьерни цлар пара пис акъвазвай. Пака стадион ачухунин мярекатдиз кьуд патай къведай мугъманри айиб тавун патал чун адан патарив гвай чкаяр гуьнгуьниз хкиз эгечинава.

Агъалар АСЛАНОВ, Ахцегъа А.Гъаниеван тварунихъ галай ДЮСШ-дин Хуьруьгрин филиалдин тренер: -Халкъдин умуми кардикай хкечун айиб-гунагъ я къван, гъавилляй зун жува вердишарзавай 12 гадани галаз квал-

лахиз атанва. Хиве къан, заз иллаки хъсан таъсир хъанвай кар гьич садани гьилле тавун, гьарда жуван квалек хъиз зегъмет чулун я. Хуьр чи виридан умуми квал я эхир. Чун авай чка чна къайда-диз хкун тавуртла, паталай атана, масада ийидач къван!

Алихан ИБРАГЬИМОВ, райондин МКУ "ОКС" кархандин директор: -Пешекар инженер-эцигунардайди яз, за ина цлар туькьур хуьруьн ва эцигунин бязи маса кваллахрал гуьзчивалзава, гьилер къакъажна, жуван кваллахзава. Авайвал лагъайтла, мукъвал вахтара чи хуьре заз ихътин мел акурди туш.

Марат РАМАЗАНОВ, "сельсовет Хрюгский" СП-дин кьил: -Хуьруьн сагъиб, кавха, и гурлу мярекатдин тешикатчи яз ва жемятдин активвал акъваз, якъин, виридалайни пара зи риклик шадвал, гъевес акатзава. Гатун вахтунда патара авай чи хизанар, мугъманарни хтанва, гъабурни мелез экъечинава. Чкадин бюджетра хуьруьн рехъ-хвал гуьнгуьниз хкидай такъатар бес тежезвайла, мелер тешикулунихъ еке метлеб авайди чаз якъин я. Хуьруьн агъсакъалрин Советдихъ галаз меслят хъанвайвал, гила чна ихътин мярекатар вацра садра киле тухуда.

Санкцияр ятла яраб?

Абдул АШУРАГЪАЕВ

Зи вилик "Лезги газетдин" 2015-йисан 4-июндиз акъатнавай 23-нумра квал. Вири нумраяр хъиз, за гъамни кьилляй-кьилиз кьелна. Виридалайни зи риклиз тади гайиди кьилин редактордин колонкада ганвай "Санкцияриз элкъуьрнава" макъалада гъанвай делилар хъана. Гъикъван зи гиссерал къван илис хъанатлани, зун а ихтилатриз артух фикир тагуз алахъна. Ваъ, а хабар зи фикирдай акъатнач. Са къадар вахтар алатнаватлани, ам зи жалгъайрин талдиз элкъвена.

Ахътин талдин менгенайра гъатай зун мад сеферда Агъариза Саидован макъаладал элкъуьн хуьруьн, са шумудра кьел хуьруна, веревирдер авуниз мажбуру хъана.

Кьилин редактордини газетдин кьисметди кьургуьр гузва. Ам неинки газет, гъакл халкъдин секинвални хуьз алахънава. Шазни газетдин кьимет хкажун я ам, я коллектив, я халкъ шадарнач. Нетихада газетдин тираж агъуз аватна. Ятлани хайи газет халкъди гьилелай вегъенач. Месела, за шаз "Лезги газет" 5 экземпляр кьхена. Дамах къачуна ваъ, жуван газетдиз, члалаз вафалувал хвена. Зун хътинбуруни тлимил хъанач. Максим Алимова газетдик кутур пай чи риклек аламукъдайди хъана. Ахътинбуру мадни хъана ва хъжеда. Баркалла гьил ва рикл ачух игит рухвайризи!

Акъвазвайвал, "Лезги газетдин" кьисмет редактордин секин тежер кьилин талдиз элкъвена: ада бязи гъакимар газетдин, адан чинрин къадар тлимилариз алахъзавайда-кай ихтилат ийизва. Йисан эхирдалди санлай къачурла газетдин 5 нумра тлимил акъудуни закни секинсузвал кутазва. 12 вацран газетар кхъенвай за саки варзни зурта ам вахузвач. Заг ганвай квантанцияр "Роспечатдихъ" галаз кутлуннавай икьарар я. Им икьарар тамамарун жезвани? Гьиниз физва а газетрин пул? Са зун тиртла, къайгъу авачир. 8 агъзурдалай гъаф подписчикри вуч фикирдатла яраб?

Америкадиз ва адан гьилибанриз санкцияралди чун кьелера тваз кланзава. Саклани алакъ тийиз акурди абур маса рекьер-хуьлер жагъуриз алахъзава. Чи экономикадин чархара твал тваз алахъун пехилвилек ва хъилек кваллах я. Зун и кардин гъавурда акъваза, амма жуванбуру пе-

чатдин чархара твалар вучиз твазватла, гъадан гъавурда акъвазвач. Тербиядин чад тир милли газетрал ик гъавалат хуьн, абур кьелера тваз чалишмишвилерун, заз чиз, кутугнавач. Заз абур аялри ийизвай кьугуьнар хъиз акъваза. Чьбни санкцияриз ухшар.

Агъариза Саидова кхъизва: "Уьлкведин Президентди 27-28-апрелдиз Санкт-Петербургда киле фейи Медиафорумдал милли газетар хуьниз еке фикир гузвайди кьейднай. Алай йисуз милли газетар хуьн патал 36 миллиард манат чара авунвайдини тестиькарнай". Президентдин гаф гуьлдандиз элкъуьн лазим я эхир. Ада алмасди хъиз атлана кланзава. Бес вучиз адал амал ийизвач? Тахъайтла Стлал Сулеймана лагъайвал, регъуьн чулхварар гьиле ава лугъуз ийизвай крар яни? Кар авачиз кьилел хар кьуруни зияндалай гъейри са затни бегьердал гьидач. Къенин юкьуз, милли газетар пешекар психологдизни надир тербиячидиз элкъвенвайла, квалчерик квай чил хкудуни уьлкведа гъевчи халкъарин культура вилик тухуниз еке зиян гузва.

"Лезги газетдин" винидихъ квалурнавай нумрадин 3-чина Нариман Къарибован "Багъри газет хвена кланда" твар алай еке макъалани чапнава. Авторди газетдин кьисметдин патлахъай вичин гаф лагъанва, веревирдер авунва, фикирар тестиькарнава. За умудзава хъи, гьамиша хъиз, хайи газет халкъди гилани текдиз тадач, вучиз лагъайтла ам миллетдин руьгъдин тлалабуниз, чирвилерин булахдиз ва акъулдинни ахлакъдин емдиз элкъвенва. Гъавилляй ам акъалтзавай четинвилериз килиг тавун лазим я. Халкъдин гиссериз са жуьредин санкцияривайни клур гуз тежедайдахъ зун кьелелай инанмиш я.

Гуьрметлу редакция! Гуьрметлу Агъариза Узаирович! Чун Куь ва коллективдин гъавурда хъсандиз акъваза. Куьн кваллахзавай 21 йисан кьене четинвилера тлимил гьатнач. Куьне далудихъ халкъ галайди гъа члавузни гьиссна. Гилани а гиссериз вафалу яз амукъ. Халкъди са члавузни газет вичел вил алаз тан тийидайдахъ инанмиш хуьх. Квехъ лап вини дережадин надир коллектив ава. Машаллагъ! Устадивилелди абур чпин везифаяр тамамарзава. Чун абуроз чалай алакъдай куьмекар гуз чалишмиш жеда.

Хабар це

КВЕВ "ЛЕЗГИ ГАЗЕТ" МУС АХГАКЪЗАВА? Хемисдиз, жуьмядиз, кишдиз, гъаддиз, ислендиз, саласадиз, арбедиз? - Шегъер, район, хуьр къалура - Жуван твар, фамилияни - Тлалабзава атлана редакциядиз рахкурун.

Утерянный аттестат о среднем общем образовании за № 00518000272661, выданный 27 июня 2014 года Касумкентской СОШ №1 Сулейман Стальского района РД на имя **АЛИБЕКОВА Гаджи Германовича**, считать недействительным.

Продается земельный участок 12 соток в селении Ашага Стал-Казмалар (возле дороги). Имеется газ, вода, свет, деревья. Цена договорная. Тел: 8928-680-86-45

Бесплатные объявления принимаются по телефону 65-00-61